

תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של משטרת ישראל ושירות בתי הסוהר בשנת 2005

סכום הממצאים העיקריים העולים מדו"חות הביקורת
שערכו אנשי הסניגוריה הציבורית באשר לתנאי המעצר
והמאסר ושמירת זכויות העצורים והאסירים
ב-32 מתקני מעצר של משטרת ישראל
ב-11 בתי סוהר בישראל
ב-12 מתקני מעצר בבתי משפט

תוכן עניינים

- א. ליקויים עיקריים שנחשפו במתקני המעצר של משטרת ישראל.....7**
- 1.א. כבילת עצורים וגילויי אלימות בבית מעצר אילת 7
- 2.א. תנאים קשים ואלימות מזעזעת בין עצורים קטינים בבית מעצר נגב 8
- 3.א. החובה לספק מיטה לכל עצור - קיום דרישות החוק והחלטות בית המשפט הגבוה לצדק...9
- 4.א. תאי מעצר קטנים וצפופים.....10
- א.4. שטח מחייה לעצור 10
- א.4.ב. מספר מיטות בתא 11
- 5.א. שלילת הזכות להליכה באוויר הפתוח.....12
- 6.א. תנאי אוורור בלתי סבירים.....13
- 7.א. אי הפרדה בין המקלחת והשירותים, ובינם לבין תא המעצר 14
- 8.א. תאורה חלשה.....16
- 9.א. תנאים היגייניים ותרואתיים קשים 16
- 10.א. התנאים הפיסיים בתאי המעצר 18
- 11.א. ליקויים במימוש האפשרות להשתמש בטלפון לעצורים הזכאים לכך 18
- 12.א. ליקויים במימוש זכותם של עצורים לקבלת מבקרים 19
- 13.א. תנאים לא נאותים למפגש עצורים עם עורכי דינם 20
- 14.א. אי שמירה על כללי ההפרדה בין סוגי העצורים והאסירים 22
- 15.א. ליקויים בקבלת טיפול רפואי בכלל וטיפול פסיכיאטרי בפרט 23
- 16.א. שילוט המידע עצורים בדבר זכויותיהם, ובכלל זה הזכות לייצוג 25
- 17.א. ליקויים בקשר לכמות המזון, איכותו והרכבו 26
- 18.א. בעיית אי-קליטת חיביי שבי"ס במתקני שרות בתי הסוהר 27
- ב. ליקויים עיקריים שנחשפו במתקני שרות בתי הסוהר 29**
- 1.ב. אלימות ויחס מזלזל של סוהרים כלפי אסירים.....29
- 2.ב. ענישה משמעתית קיצונית 31
- 3.ב. צפיפות קשה והלנת אסירים על הרצפה 31
- 4.ב. תנאים היגייניים ותרואתיים ירודים 34
- 5.ב. תנאי אוורור ותאורה בלתי נאותים 35
- 6.ב. אי הפרדה בין המקלחת והשירותים.....36
- 7.ב. קשיים במימוש הזכות לביקורי משפחות 37
- 8.ב. קשיים במימוש זכות המפגש בין עורך דין ללקוח.....38
- 9.ב. קשיים במימוש הזכות להליכה באוויר הפתוח 39
- 10.ב. ליקויים במתן טיפול רפואי 39
- 11.ב. בעיות הקשורות לנושא התעסוקה 41
- 12.ב. ליקויים בקשר לאיכות המזון וכמותו 42
- 13.ב. אי הפרדה בין עצורים לאסירים 43
- 14.ב. מחסור בצידוד בסיסי 43
- 15.ב. מחסור באגף נקי מסמים 44
- 16.ב. שילוט בדבר זכויות האסיר 44
- 17.ב. העדר המשכיות וטיפול באסירים קטינים לאחר שחרורם מבית סוהר אופק 45
- 18.ב. העברת אסירים 45
- 19.ב. אסירים המוחזקים בבית סוהר השרון לאחר שסיימו לרצות את עונשם.....46

46.....	ליקויים עיקריים שנחשפו במתקני המעצר בבתי המשפט.....	ג.
46.....	צפיפות קשה.....	1.ג.
47.....	אי הפרדה בין השירותים לבין איזור שהיית העצורים.....	2.ג.
48.....	תנאים היגייניים ותברואתיים ירודים.....	3.ג.
49.....	תנאי אוורור ותאורה בלתי נאותים.....	4.ג.
49.....	קשיים במימוש זכות המפגש בין עורך דין ללקוח.....	5.ג.
50.....	טיפול רפואי.....	6.ג.
50.....	הובלת עצורים לבתי המשפט ופיזורם למתקני הכליאה השונים.....	7.ג.
51.....	הובלת עצורים במתקן המעצר וכבילת עצורים.....	8.ג.
53.....	שיחות טלפון.....	9.ג.
53.....	אספקת מזון ושתייה לעצורים.....	10.ג.
54.....	הפרדה.....	11.ג.
56.....	סיכום ומסקנות.....	ד.
59.....	נספח.....	ה.

מבוא

מיד לאחר קבלת מינויים כמבקרים רשמיים בבתי סוהר ובתי מעצר בסוף שנת 1999, החלו נציגי הסניגוריה הציבורית לערוך ביקורים, בתוקף מעמדם זה, במתקני המעצר והמאסר השונים בישראל. אנשי הסניגוריה הציבורית רואים בעריכת הביקורים הרשמיים בבתי המעצר, בבתי הסוהר ובמתקני המעצר בבתי המשפט חלק חשוב מתפקידם. מעבר לעובדה, כי רבים מהשוהים במעצר או במאסר, הם אותם אלו שהסניגוריה הציבורית מופקדת על הגנתם ועל שמירת זכויותיהם במסגרת ההליכים הפליליים הנקטים נגדם, רואים אנשי הסניגוריה הציבורית בשמירה קפדנית על זכויותיהם ועל כבודם של מי שהחברה שוללת, על פי דין, את חירותם, את אחד המבחנים המרכזיים לשמירה על זכויות האדם במדינת ישראל. במסגרת הביקורים בבתי המעצר נבדקה מידת התאמתם של מתקני המעצר לתנאים שנקבעו כזכויות וכתנאים מינימליים בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו – 1996 (להלן: "חוק המעצרים") ובתקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים) (תנאי החזקה במעצר), תשנ"ז – 1997 (להלן: "תקנות המעצרים")¹.

תנאי החזקתם של אסירים² בבתי הסוהר והטיפול בהם, נבדקו לאור הוראות פקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב – 1971 (להלן: "פקודת בתי הסוהר"), וכן בהתאם להוראות שרות בתי הסוהר (להלן: "הוראות השרות") ולפקודות נציבות בתי הסוהר (להלן: "פקודות הנציבות"), שהוצאו מכוח סעיף 80 לפקודת בתי הסוהר³. תנאי החזקתם של הכלואים בבתי הסוהר נבחנו גם תוך התייחסות לדרישות חוק המעצרים ותקנות המעצרים, זאת כמובן בהתייחס לעצורים המוחזקים במתקנים אלה, אך גם מתוך תפישה שהקריטריונים הקבועים לעניין החזקת עצורים צריכים להוות קנה מידה מינימלי גם לבחינת התנאים בהם יש להחזיק אסירים שכבר נשפטו.

השנה ערכו אנשי הסניגוריה הציבורית לראשונה, ביקורים רשמיים במתקני מעצר, אשר מצויים בבתי המשפט ברחבי הארץ, ואשר מיועדים לעצורים ולאסירים המובאים לבית המשפט לצורך קיום דיונים בעניינם. ממצאי הביקורים, שערכו אנשי הסניגוריה הציבורית, הועלו על הכתב בדו"חות ביקורת פרטניים, שהועברו סמוך לאחר עריכתם ליועץ המשפטי לממשלה ולמשנהו, לשר לביטחון פנים ולגורמים רלוונטיים נוספים, כגון: נשיאים של בתי המשפט בהם נערכו הביקורות, מפכ"ל המשטרה, נציב שרות בתי הסוהר, היועץ המשפטי למשרד לביטחון פנים, מבקר המשרד לביטחון פנים ועוד.

תגובותיהם של הגורמים הרלוונטיים התקבלו במשרדי הסניגוריה הציבורית. ככל שהתגובה סיפקה הסבר מניח את הדעת - בחרנו שלא לציין כלל את הממצא שהופיע בדו"ח המבקר הרשמי גם בדו"ח המסכם. במקרים בהם התגובה לא הייתה מספקת לטעמנו – הוזכרו הממצאים בדו"ח זה, כאשר התגובה מופיעה בהערות השוליים. כל התגובות הובאו כלשונן. אם וככל שישנן טעויות שפה אלו ואחרות, כך נכתב במקור. בדרך כלל, זכו אנשי הסניגוריה ליחס אדיב מאוד ולשיתוף פעולה מלא מצד המפקדים ואנשי הסגל במתקני הכליאה. בקרב ממלאי התפקידים ניכרה, על פי רב, מודעות גבוהה לצורך החיוני לשמור על זכויות העצורים והאסירים.

זהו הדו"ח השנתי החמישי שמוציאה הסניגוריה הציבורית בנושא זה. מסמך זה נועד לרכז את הממצאים העיקריים העולים מדו"חות הביקורת של אנשי הסניגוריה הציבורית, שנרשמו בעקבות ביקורים ב-32 מתקני

---

¹ סעיף 2(א) לתקנות המעצרים קובע כדלקמן:

"השר יכריז על מקום מעצר רק אם אישר המפקח הכללי של המשטרה או נציב שרות בתי הסוהר כי אותו מקום עומד בתנאים על פי החוק וכי ניתן לאפשר לעצורים שיוחזקו באותו מקום לממש את זכויותיהם על פי החוק".

² אלא אם עולה אחרת מהקשר הדברים, בשימוש במילה "אסיר" במסמך זה הכוונה לאסיר שפוט, דהיינו, מי שנדון לעונש מאסר.

³ הוראה 5.05 להוראות שירות בתי הסוהר שעניינה עקרונות בהחזקת אסירים, קובעת כדלהלן:

(1) תכלית המאסר היא ענישה ולא נקמה או השפלה.

(2) עונש המאסר שולל מהאסיר את חירותו אך לא את כבודו.

(3) תשמרנה זכויות אדם בסיסיות של האסיר למעט זכויות שנשללו מהאסיר במפורש או ששילתן מתחייבת כתוצאה טבעית ומסתברת משלילת החירות.

(4) ניתן להגביל איזה מזכויות האדם המוקנות לאסיר באופן זמני או קבוע רק במקרים המותרים על פי דין, וזאת לשם שמירה על ביטחון המדינה, או ביטחון בית הסוהר או לצורך הגנה על אינטרס הציבור או על אסירים אחרים. ההגבלה תהא לתכלית ראויה ובמידה המינימלית הנדרשת על פי הנסיבות".

מעצר שבאחריות משטרת ישראל⁴, ב-11 מתקני כליאה באחריות שירות בתי הסוהר, וב-12 מתקני מעצר בבתי משפט במהלך שנת 2005. הרשימה המלאה של מתקני המעצר, בתי הסוהר ובתי המשפט בהם נערכו ביקורים מצורפת כנספח "א".

במהלך השנה הנוכחית השתדלו אנשי הסניגוריה הציבורית לערוך ביקורים במתקני כליאה בהם טרם ערכו ביקורים רשמיים או במתקנים בהם הביקור הרשמי האחרון בוצע לפני זמן רב. לצד זאת, לצורך מעקב אחר שינויים ושיפורים שהיה מקום לעשותם, ככל שנעשו, שבו אנשי הסניגוריה וערכו ביקורים חוזרים במתקני כליאה בהם כבר ביקרו בשנים קודמות. בדו"ח זה מצוינים, בין השאר, ההבדלים שנמצאו בתנאים באותם המתקנים, בהשוואה לביקורות הקודמות שנערכו במקום.

אנו סבורים, שבכוחו של דין וחשבון מרוכז זה, האוצר בחובו מידע רחב, מקיף ועדכני, לשרטט תמונה כללית ואמינה באשר למצב הקשה והמצער הקיים בחלק מן המתקנים.

חלקו הראשון של הדו"ח סוקר בהרחבה את הליקויים שנחשפו במתקני כליאה שהינם באחריות משטרת ישראל. בחלקו השני סוקר הדו"ח ליקויים שנמצאו במתקנים שהינם באחריות שירות בתי הסוהר. בחלקו האחרון סוקר הדו"ח ליקויים שנמצאו במתקני כליאה המצויים בבתי המשפט.

כפי שצינו בדו"ח השנתי הקודם, ביום 24.6.03 ניתן צו מוחלט בעתירה, אשר הגישה עמותת רופאים לזכויות אדם, בעניין אי קיום הוראות חוק המעצרים באשר לחובה להלין עצור על מיטה בכל בתי המעצר בישראל⁵ (להלן: "עתירת רופאים לזכויות אדם"). בצו זה נקבע, כי לכל המאוחר, עד ליום 1.6.04, המועד בו נכנס הצו לתוקף, לא יוחזקו עצורים שלא על מיטה בכל בתי המעצר בארץ⁶.

כן נציין בהקשר זה עתירה נוספת, אותה הגישה לשכת עורכי הדין, בבג"ץ 1319/03 **לשכת עורכי הדין בישראל נ' השר לביטחון פנים ואח'** (תק-על 1/2004), בה נתבקש בג"ץ לאסור על הלנת אסירים ועצורים על הרצפה גם בכל בתי הסוהר בישראל, וליתן סעד של אכיפה בגין הפרת שורה ארוכה נוספת של זכויות אסירים ועצורים (להלן: "עתירת לשכת עורכי הדין"). בעתירה זו ניתן פסק-דין, בו לאור הסכמת הצדדים ניתן צו מוחלט, לפיו לא יאוחר מיום 1.6.04 יינתנו לעצורים בכל מתקני המעצר והכליאה שבאחריות משטרת ישראל ושירות בתי הסוהר, מלוא זכויותיהם על פי סעיף 9 לחוק המעצרים והתקנות לפיו.

יודגש, כי כבר בדו"ח המסכם של שנת 2004 עלה, כי בביקורים שנערכו לאחר כניסתם לתוקף של צווי בג"ץ בעתירות הנ"ל החל מיום 1.6.2004, חל שיפור ניכר בחלק גדול ממתקני הכליאה והמעצר בבעיית הלנת עצורים על הרצפה ללא מיטה, וככלל החובה להימנע מהלנה על הרצפה קוימה גם בביקורים שנערכו בשנת 2005. מצאנו, כי התופעה הנזכרת לעיל כמעט ואינה קיימת עוד, ועל כך אנו מברכים.

יחד עם זאת, בביקורים שנערכו בשנת 2005 נמצא, כי עדיין קיימת התופעה של הלנת אסירים על הרצפה. ביום 16.5.2004 הוגשה עתירה על ידי עמותת רופאים לזכויות אדם והאגודה לזכויות האזרח בישראל, בה נתבקש סעד דומה בנוגע לאסירים, היינו: דרישה לספק מיטה ללינת כל אסיר, המוחזק בשירות בתי הסוהר (בג"ץ 4634/04)⁷. ביום 26.5.05 ניתן צו על-תנאי, במסגרתו חויבה המדינה לנמק מדוע לא תספק מיטה ללינת לילה לכל אסיר בישראל.

נתונים שנמסרו לנו על ידי דוברת שירות בתי הסוהר מצביעים על כך, כי בשנת 2005 לנו כ-450 אסירים על רצפת התא ללא מיטה.

בכתב התשובה שהגישה המדינה לעתירה מיום 11.1.06 נכתב, כי למרות שאין חובה לפי החוק או התקנות לספק מיטה לכל אסיר, אין מחלוקת בין העותרים לבין המדינה על כך שאסירים זכאים ללון על מיטות כחלק מזכותם החוקתית לכבוד האדם. לפיכך, התגבשה תוכנית על ידי המשרד לבטחון פנים, בהסכמת משרד האוצר, לפיה בשנים 2006-2007 יחול צמצום הדרגתי במספר האסירים הלנים על הרצפה, באופן שעד שנת

⁴ ביטוי זה מתייחס לתחנות משטרה וכל מתקן מעצר אחר שבאחריות המשטרה.

⁵ בג"ץ 5678/02 **רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים ואח'**, תק-על 2/2003 (2) 2647 (פסק הדין מיום 24.6.03).

⁶ כן ראוי להוסיף, כי ביום 6.11.03 הוציא השר לביטחון פנים הנחיית תיאום בינורועית, שאמרה לוודא כי כל העצורים במדינת ישראל יקבלו את כל הזכויות להן הם זכאים לפי חוק המעצרים והתקנות, וזאת לא יאוחר מיום 1.6.04.

⁷ בג"ץ 4634/06 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים ואח'.

2006 יקטן לפחות במחצית מספר האסירים הלנים על הרצפה ביחס לשנים קודמות. עוד קובעת התוכנית, כי עד שנת 2007, לכל המאוחר, תהיה מיטה לכל אסיר במתקני שירות בתי הסוהר. למרבה הצער, תשובה זו אינה מספקת, שכן אך עד ליישום הפתרון המוצע, ובמשך תקופה ארוכה נוספת, יאלצו אסירים רבים ללון מדי לילה על רצפת התאים ללא מיטה, בעוד זכויותיהם הבסיסיות נפגעות.

דוברת שב"ס מסרה לנו נתונים מספריים עדכניים ערב פרסום דו"ח זה וציינה כי: "נכון להיום, כמעט ואין אסירים שישנים על הרצפה" וכי "מדובר בנתון שמשתנה מיום ליום, בהתאם לקליטה ושחרור אסירים".

מעבר לאמור, בביקורים שנערכו במהלך שנת 2005 נתקלו אנשי הסניגוריה הציבורית בהפרות חמורות נוספות של זכויות העצורים והאסירים. ככל שמדובר בעצורים, אלה מדובר בהפרות לא רק של חוק המעצרים ותקנותיו, כי אם גם באי מילוי פסק דינו של בית המשפט הגבוה לצדק, בבג"ץ 1319/03 מיום 1/3/04.

אנו מקווים, כי סיכום ממצאי הביקורים שערכו אנשי הסניגוריה הציבורית, יסייע לגורמים הרלוונטיים במציאת פתרון הולם לטיפול בהפרות הקיימות כיום, ובפרט באותן הפרות חמורות הדורשות מענה מיידי.

א. ליקויים עיקריים שנחשפו במתקני המעצר של משטרת ישראל

חוק המעצרים, והתקנות שהותקנו מכוחו, קובעים סטנדרטים הנוגעים למכלול ההיבטים של תנאי המעצר ושל זכויות העצורים. להלן יפורטו הליקויים הבולטים שנמצאו בביקורות שערכו אנשי הסניגוריה הציבורית במתקני המעצר של משטרת ישראל. לצד הליקויים יובא, במקומות המתאימים, תיאור התנאים והזכויות שקבע המחוקק כמסגרת המינימלית לה מחויבת המדינה כלפי העצורים אותם היא מחזיקה במתקני המעצר. רבים ממתקני המעצר, שבהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, שופצו בשנים האחרונות. עבודות שיפוץ אלו אכן הביאו באותם מתקנים לשיפור בתנאי המעצר, בהשוואה למצב שקדם לשיפוץ. אולם, התמונה העולה מדו"חות אנשי הסניגוריה הציבורית לגבי 32 מתקני המעצר שנבדקו, היא, כי למרות שחלק מהמתקנים אכן שופצו לאחרונה, עדיין מופרות גם במתקנים אלו זכויות בסיסיות של עצורים, המוקנות להם על-פי חוק המעצרים ועל-פי תקנות המעצרים.

א.1. כבילת עצורים וגילויי אלימות בבית מעצר אילת

בביקור מיום 20.6.05 התלוננו העצורים, כי בבית מעצר אילת נהוגה באופן שיטתי כבילה של עצורים למיטה, לזמנים ארוכים כצעד ענישתי. אחד העצורים התלונן, כי כבלוהו למיטתו, כאשר ידיו אזוקות מאחורי גבו, רגליו אזוקות, אזיק נוסף קושר בין ידיו לרגליו ואזיק נוסף כובל אותו לסולם מיטתו (מדובר במיטות קומותיים). העצור טען, כי שהה בתנוחה זו למשך כל הלילה, כאשר כל אותו הזמן לא התאפשר לו לשתות, לאכול ולעשות את צרכיו. שיטה אחרת עליה שמעה המבקרת מפי העצורים, היא כבילת העצור כשהוא יושב על המיטה התחתונה, רגליו אזוקות לסולם מיטתו (המוליך למיטה העליונה) וידיו אזוקות כאשר הן חובקות את הסולם למעלה. במצב דברים זה לא מתאפשר לעצור לעשות את צרכיו. ישנן עדויות לכך, כי עצור נעזר בחבריו לתא, על מנת לעשות את צרכיו בבקבוק. עדויות נוספות דברו על עצור שעשה את צרכיו מחוסר ברירה על עצמו. ישנן עדויות על כבילה באופן זה למשך מספר שעות ואף ימים שלמים. לפי המידע שנמסר למבקרים הרשמיים, מדובר בעונש שגרתי על דברים של מה בכך.⁸

מקרה קיצוני עליו דווח לסניגוריה הציבורית ענינו בעצור, אשר בזמן שהותו במעצר היה כבול למיטתו בידיו וברגליו, ככל הנראה משך כל היום, או במרבית שעות היממה, כאשר פעם ביום אפשרו לו "טיול" כשהוא אזוק בתוך התא. העצור נאלץ לעשות את צרכיו על עצמו ולכן ניטל ממיטתו המזרון. צוות המעצר שטף את גופו מן הזוהמה באמצעות צינור מים.

בזמן הביקור לא שהה העצור בתאו, אך העצורים העלו את הנושא בפני המבקרים הרשמיים. עורך דינו של העצור, המייצג אותו מטעם הסניגוריה הציבורית, ביקר בתא בצו בית משפט מיום 28.6.05 וראה אותו כשהוא אזוק בידיו וברגליו לסולם מיטתו, עירום, ללא מזרון, כאשר תאו מזוהם, מוצף מים וחשוך.⁹

בשיחה עם האחראי על המתקן בראשית הביקור, נטען על ידו, כי עצורים נכבלים למיטה, ברגליהם בלבד, באישור מפקד התחנה, הרמ"ס או הקצין התורן, רק במקרה שקיים חשש שהעצור יפגע בעצמו. במקרים חריגים בלבד נכבל העצור גם בידיו, לכל היותר לחצי שעה. כל זאת כשהעצור שוכב על מיטתו. נוכח ריבוי

⁸ בתגובת רס"ר ליווי ומעצר אילת מיום 29.8.05 נמסר, כי: "ככלל אין אישור לכבול עצורים ע"פ החלטה של כל שוטר במעצר אילת ולא נהוגה כל שיטה באופן קבוע, כבילה היא לא ענישה ואין אנו כובלים למטרות ענישה שום עצור, לא ידוע לי על אף עצור אשר נכבל בתנוחת "בננה" זאת במהלך שלוש שנות שירותי במעצר המרחב צוות המעצר ממלא את הוראות החוק אשר אוסרים כבילות מסוג אלו, לא ידוע לי או לפיקוד המרחב על טענה או כבילה של עצור ללא אישור פיקודי... אישורים חריגים לכבילה רק ע"י רלס"מ או ק' תורן... כל כבילה מגובה באישור פיקודי וכל כבילה מוסרת באישור פיקודי - אין לי כל ידיעה או מידע בו עצור היה חשש לגביו כי יפגע בעצמו היה כבול מעל חצי שעה".

⁹ בתגובת רס"ר ליווי ומעצר אילת מיום 29.8.05 נמסר, כי: "בנושא העצור ... עצור זה במהלך כל זמן שהותו במעצר פגע והזיק לכל עצור אשר שהה איתו בתא ביצע נזק לכל ציוד של בית המעצר בתאו נלקח מסי' פעמים לבית החולים על כך שפגע בעצמו או שהלך מכות עם עצורים אחרים בתאו ונפגע אף נלקח מסי' פעמים לביה"ח פסיכיאטרי שם גם היה כבול למיטתו - נמסר מסי' פעמים לעו"ד ... כי העצור נראה סובל במעצר ושיעשה הכל כדי להעבירו למקום מתאים עבורו, כל זמן שהעצור לא היה בהשגחה צמודה של שוטר היה מבצע נזקים לעצורים או לרכוש בית המעצר מסי' פעמים נכבל העצור ברגליו לסולם הצמוד למיטה בגובה המיטה ללא כל גרימת נזק לעצור וזאת ע"פ אישור פיקודי - לעולם לא נכבל העצור מעל מסי' שעות אני אישית הייתי דואג לפתוח לו את האזיקים וגם קילחתי אותו מסי' פעמים במקלחת התא ולא כפי שנמסר ע"י צינור כיבוי שכלל לא נמצא במעצר המרחב, כל דרישה של העצור לעשות את צרכיו התקבלה בו זמנית כי גם לצוות המעצר הפריע ריח הצואה והשתן שהיה העצור עושה כאשר לא היה כבול ליד דלת תא המעצר כך שיפריע לכלא".

העדויות השונות ששמעה המבקרת הרשמית, עולה חשש כבד כי טענות אלו אינן מדויקות וכי המציאות שונה בתכלית¹⁰.

יתר על כן, במהלך הביקור חשפו עצורים בפני המבקרים הרשמיים מקרים של אלימות מצד שוטרים בבית המעצר כלפי עצורים. תיאורים נוספים הופנו אל משרד הסניגוריה הציבורית מצד עורכי דין בנוגע ללקוחותיהם¹¹.

בעקבות הביקור הרשמי, פנתה המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (תפקידים מיוחדים) ביום 10.10.05 אל ראש מח"ש, בבקשה לערוך בדיקה מקיפה לענין תלונות העצורים בבית מעצר נגב, כאמור לעיל. בפנייה זו הציעה המשנה ליועץ המשפטי לממשלה לנציגי מח"ש לפנות למבקרת הרשמית, אשר ערכה את הביקור בבית המעצר לקבלת פרטים נוספים בנושא זה. ביום 5.2.06 פנתה המשנה ליועץ המשפטי לממשלה בשנית לנציגי מח"ש וחזרה על הצעתה הנזכרת. בברור עם המבקרת הרשמית, עד למועד כתיבת הדו"ח לא פנה אליה כל נציג ממח"ש לצורך חקירת הנושא וקבלת פרטים נוספים הנוגעים לתלונות קשות אלו.

2.א. תנאים קשים ואלימות מזעזעת בין עצורים קטינים בבית מעצר נגב

תנאי המעצר בבית מעצר נגב נדונו בהרחבה בדו"ח המסכם לשנת 2004. עם זאת, נראה כי לא חל כל שיפור בענין זה. תנאי המעצר בהם מוחזקים קטינים בבית מעצר נגב הינם קשים מנשוא, בלשון המעטה. למעשה, תנאי המעצר של העצורים הקטינים הם הקשים ביותר בהשוואה לכלל העצורים המוחזקים בבית מעצר זה. הקטינים מוחזקים בתאים הקטנים ביותר בבית המעצר, אשר גודלם הינו 1 מ"ר¹². בשל שטחו הזעיר של התא, לא ניתן לצעוד יותר משתי פסיעות לאורכו ולרוחבו. בכל תא ישנן שתי מיטות קומותיים, הצמודות זו לראשה של זו. בתאים אין חלונות כלל, אין שולחנות ואין ספסלים. לא נשמרת ההפרדה בין קבוצות הקטינים השונות (גיל, סוגי עבירות וכד'). כן לא מתבצעת ההפרדה הנדרשת לפי חוק בין קטינים שנעצרו או נאסרו בעבר לכאלו שזהו מעצרו הראשון.

הסניגוריה הציבורית במחוז דרום פנתה מספר פעמים אל השר לביטחון פנים ואל מפכ"ל משטרת ישראל, בעניין החזקת קטינים בתנאים לא חוקיים במתקן המעצר. בפניות הנזכרות תוארו מקרים רבים בהם עקב מחסור במקומות כליאה לקטינים בבית מעצר נגב, הוחזקו הקטינים במעצר בחדרי חקירות בתחנות משטרה, כאשר הם כבולים כל הלילה וכאשר לא דואגים להם לצרכים בסיסיים, לרבות למזון.

הסניגוריה הציבורית התריעה לא אחת על כך שבתנאי המעצר במחוז דרום אינם ערוכים להחזקת קטינים בתנאים שיבטיחו את שלמותם הפיזית והנפשית. נמסר למבקרים, כי לפי ההנחיות הנהוגות, סגל המתקן מחויב לערוך ביקור בתאי הקטינים כל רבע שעה. בפועל, הנחייה זו אינה מבוצעת ומכאן שאין פיקוח ממשי על הנעשה בתאי הקטינים. בשורה ארוכה של מקרים נתגלו, פעם אחר פעם, מחדלים של משטרת ישראל, אשר בעטיים נתאפשרה פגיעה חמורה בקטינים בתאי המעצר.

כך למשל, קטיין כבן 15, אשר עבר מסכת התעללות קשה ומזעזעת, לרבות התעללות מינית, פיזית ונפשית, משך ימים, בהיותו עצור בבית המעצר נגב. בקשותיו החוזרות ונשנות לצוות המתקן להפרידו מהנערים המתעללים לא נענו. יתרה מזו, הקטיין דיווח, כי במקום שהתמודדו עם אותם נערים נהגו הכלאים לשלוח אותו לבידוד ואף

¹⁰ בדו"ח ביקור רשמי שערכה חוליה של המשרד לביטחון פנים מיום 2.1.06 נמסר, כי: "כבילת עצור בהיותו במתקן המעצר אינה דבר שבשגרה. במקרים בהם נכבל עצור, הכבילה אינה באה להענישו, אלא כדי להגן עליו מעצמו או להגן על אחרים מפניו. לפיקוד בית המעצר לא ידוע על מקרה שבששת החודשים האחרונים נכבל בו עצור בשיטת "בננה". ... לגבי העצור ... , עולה כי מדובר בחולה פסיכיאטרי שתקף לא אחת את חבריו לתא, הזיק לרכוש בודון ואף פגע בעצמו מספר רב של פעמים. בנסיבות אלה נכבל העציר למיטתו ובכך נמנע המשך התפרעותו כלפי חבריו לתא וכלפי הרכוש. ענינו של העצור הועלה רבות כל אימת שהובא לבית המשפט להארכת מעצרו, שמה אינו כשיר להימצא בבית מעצר משטרת, אך לא כך סברו הערכאות המשפטיות. באותם מקרים שהעצור ... עשה את צרכיו שלא בתא השירותים, גם כשלא היה כבול, התקלה במקלחת בסיוע כלאי, בצורה מכובדת וראויה, ולא כפי שפורט... בדו"ח".

¹¹ בתגובת רס"ר ליווי ומעצר אילת מיום 29.8.05 נמסר, כי: "כל תלונה על אלימות מצד שוטרי בית המעצר מטופלת ע"י הגורמים המתאימים (מח"ש) עוד לא נתקלתי בתלונה שלא טופלה והממצאים היו לטובת השוטר, מסי' פעמים מוגשת תלונה ע"י עצורים שלא קיבלו איזו הטבה או שנמסר להם כי הם עוברים לשב"ס ובזמן מעברם מתפשטים או מחזיקים בסולם המיטה ואנו נאלצים להשתמש כנגדם בכוח סביר כדי להוציאם מתאם כדי להעבירם למעצר אחר/שבס (כל עצור שנמצא במעצר אילת מבקש להישאר במעצר ולא לעבור לכל מעצר אחר וזאת ניתן לבדוק עם כל עצור אשר היה במעצר אילת וזאת עוד נמסר לי שבוע שעבר ע"י העצור ... שאמר לי כי מעצר אילת נחשב ע"י העצורים כבית מלון לעומת שב"ס) – ישנם מספר מכתבי תודה והערכה של עצורים אשר נותנים לנו על יחס הולם ומעבר לכך שאנחנו מתייחסים לכל עצור כאדם קודם לכך שהוא עצור".

¹² תגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 16.2.06 נמסר, כי: "תאים 16 ו-17 שהוחזקו בהם 4 קטינים בכל אחד, המאוכלסים היום בשני קטינים בלבד לתא".

איימו עליו. חוסר האונים של צוות המתקן הוביל לכך שהנערים הקצינו את התנהגותם כלפי אותו קטין. מצבו הנפשי של הקטין החמיר מיום ליום והוא אף איים לפגוע בעצמו. במסגרת דיון בענינו בבית המשפט המחוזי בבאר – שבע (בתפ"ח 109/05) העלה הסיניגור את מסכת ההתעללות המחרידה וביקש את עזרתו של בית המשפט. בית המשפט המחוזי קבע, כי "בנסיבות יש להעביר את הנאשם למקום מתאים ובטוח שבו תובטח שלמות גופו, ככל שניתן לא במעצר נגב". הקטין הופנה לבדיקת פסיכיאטר ורופא. מפקד מתקן המעצר נדרש לדווח לבית המשפט את הנעשה כדי להבטיח את שלומו של הקטין.

מקרה מזעזע נוסף של קטין, אשר סבל מהתעללות קשה מצד עצורים קטינים ששהו עימו בתא בהיותו בבית מעצר נגב, עלה במסגרת דיון בבית המשפט המחוזי בבאר שבע (בב"ש 384/05). במסגרת הדיון דיווחה באת כוח הקטין לבית המשפט, כי העצורים התנפלו על הקטין ושרפו את שערות ראשו ואת גבותיו. באת כוח הקטין העלתה חשש לשלומו ובטחונו של הקטין וביקשה סיוע מבית המשפט.

פרשייה חמורה נוספת של התעללות מחרידה בקטין בבית מעצר נגב עלתה במסגרת כתב אישום, אשר הוגש כנגד העצורים המתעללים (ת"פ 1681/05 שלום באר שבע). כפי שמתואר בכתב האישום, הותקף קטין במכות אגרוף בפניו ובראשו ובעיטות בכל חלקי גופו. בהמשך הוטח ראשו בסורגי התא, הוא הוכרח לשתות מי עפר, לבלוע בדלי סיגריות ולשתות שתן. המתעללים אף כיבו סיגריות על כל חלקי גופו, לרבות איבר מינו, וכן טפטפו על ראשו פלסטיק רותח.

יצוין, כי תלונות ועדויות בדבר החזקת קטינים בתנאים שאינם חוקיים בתחנות משטרה ממשיכות להגיע למשרדי הסיניגוריה הציבורית (ראו, לדוגמה, פרוטוקול ב"ש (בית משפט לנוער באר שבע) 1311/05 מיום 10.11.05).

עוד יצוין, כי בביקור שנערך על ידי עמותת רופאים לזכויות אדם ביום 6.4.06 עלה, כי לא חל כל שיפור בתנאי החזקת הקטינים בבית המעצר למן ביקורם של אנשי הסיניגוריה הציבורית במתקן זה. כך נכתב בדו"ח המסכם את הביקור הנזכר: "תנאי החזקה בהם מצאנו את הקטינים היו מזעזעים. לא היה ברור מדוע אנשים בגיל ההתבגרות, במלוא מרצם, מוחזקים בתאים בהם הם כמעט אינם יכולים לזוז..."

אין ספק כי ממצאים חמורים אלו דורשים מציאת פתרון מידי, שיאפשר החזקת עצורים קטינים במרחב נגב בתנאים הולמים ותוך הבטחת שלומם הפיזי והנפשי. לטעמנו, יש מקום לפעול בדחיפות להקמת מתקן מעצר מיוחד לקטינים במחוז הדרום, במבנה ראוי ומותאם להחזקת קטינים. כמו כן, יש להכשיר ולאייש מתקן זה בסגל מיומן. עד להקמתו של מתקן מעצר מיוחד, יש לפעול לאיתור פתרונות ביניים, כגון הקצאת תאים אחרים בבית מעצר נגב להחזקת עצורים או, לחילופין, הקצאת מקום מעצר באחת מתחנות המשטרה, שישמש אך ורק לעצורים קטינים¹³.

3.א. החובה לספק מיטה לכל עצור - קיום דרישות החוק והחלטות בית המשפט הגבוה לצדק

סעיף 9(ב) (2) לחוק המעצרים קובע כי:

"עצור יהיה זכאי, בין היתר לכל אלה:

...

(2) למיטה, מזרן ושמיכות לשימושו האישי, ולהחזקת חפצים אישיים כפי שייקבע בתקנות".

על פי החלטות בג"ץ 5678/02 (עתירת רופאים לזכויות אדם), בג"ץ 1319/03 (עתירת לשכת עורכי הדין) והנחיות השר לביטחון הפנים, החל מ-1 ביוני 2004, לא יוחזק עצור ללא מיטה במתקני המעצר של משטרת ישראל ושרות בתי הסוהר. בנוסף, נקבע, כי לא תהיה כל סטייה מהוראות סעיף 9 לחוק המעצרים ומן התקנות שהותקנו על פיו, לעניין מתן זכויות לעצורים במקומות המעצר.

¹³ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 16.2.06 נמסר, כי: "הטיפול בעצורים קטינים זוכה להתעניינות מוגברת בפקוד המחוז ואלה השינויים שבוצעו ויבוצעו: (1) תאים 16 ו-17 שהוחזקו בהם 4 קטינים בכל אחד, מאוכלסים היום בשני קטינים בלבד לתא; (2) תא מס' 2 שהוא בין המרווחים ושימש בעבר עצורים בגירים הפך לתא נוסף לקטינים; (3) אותו הדבר נוגע לתא מס' 3 – אף הוא מרווח – שלאחר ביצוע תיקונים ושיפוצים הכרחיים יהפוך לתא קטינים. מימוש הביצוע מותנה באישור תקציבי. כך למעשה יוקם "אגף" חדש לעצורים קטינים. (4) בנוגע לשלומם – בכל משמרת מבקר כלאי כל רבע שעה את תאיהם. החובש מצידו מבקר אצלם בתחילת כל משמרת ומבצע בדיקה גופנית כדי לוודא פגיעות פיזיות אם יש כאלה".

בביקורים הרשמיים שנערכו על ידי אנשי הסניגוריה הציבורית בשנת 2004, חלקם נערכו לאחר שהחלטות הנזכרות נכנסו לתוקפן, נמצא כי ב-9 מתקני מעצר מתוך 15 מתקנים שנבדקו, לנים עצורים ללא מיטה על רצפת התא. מדובר היה בתופעה מדאיגה.

גם בביקורים שערכו המבקרים הרשמיים בשנת 2005 ניתנה תשומת לב מיוחדת לנושא זה. במהלך הביקורים נבדק האם, הלכה למעשה, מיושמים חוק המעצרים ותקנותיו וההחלטות הנזכרות, בהתייחס לזכותו של כל עצור למיטה.

במכלול הביקורים שנערכו השנה במתקני המעצר של משטרת ישראל נמצא, כי למעט במקרים נדירים ויוצאי דופן, לא מלינים עצורים על הרצפה, ועל כך אנו מברכים. יחד עם זאת, באשר לבית מעצר שפלה נמצא, כי בצרוף נסיבות מסויים יתכן שעצור ילון על הרצפה ללא מיטה. נמסר למבקרים הרשמיים בעת הביקור, כי בבית המעצר ישנה הקפדה מרבית על כך שהעצורים לא ילוננו על רצפת התא. אולם, באשר לתא הפיקוח המצב שונה. מדובר בתא יחיד הממוקם מול יומן המעצר. בשל גודלו (5 מ"ר) לא ניתן להציב בו יותר ממיטה אחת. דא עקא, כי לעיתים יש צורך להלין בתא זה יותר מעצור אחד, ובמקרים אלה נאלץ העצור ללון על רצפת התא. פקד הלל שליווה את הביקור, ציין בפנינו, כי המצב המתואר הינו חריג ולרוב שוהה בתא הפיקוח עצור אחד בלבד¹⁴. על אף שמדובר במקרה חריג, לא ניתן להתעלם מכך שמצב זה מנוגד מפורשות לחוק ולהחלטות בג"צ. לפיכך, אנו סבורים, כי יש למצוא מענה הולם לבעיה זו. בבית מעצר אילת כפי שנמסר לסניגוריה הציבורית על ידי סניגורים, נוהגים להחזיק חשודים שנעצרו במשך הלילה כאשר מתקן המעצר מלא, כשהם כבולים באזיקים במקומות שונים ברחבי המתקן. כך, למשל, במקרה אחד הוחזקו שני עצורים בניידת משטרה כשהם כבולים באזיקים זה לזה (ראו ב"ש 20852/05 מחוזי – באר שבע). במקרה נוסף הוחזק עצור, לטענתו, במסדרון התחנה, כאשר הוא כבול ביד אחת לעציץ ובשנייה לספסל (ת"מ 1297/05).

4.א. תאי מעצר קטנים וצפופים

תקנה 3(ה)(2) לתקנות המעצרים קובעת לגבי תא מעצר, כי: "יהיו בו לא יותר מ-4 מיטות לעצורים".

תקנה 3(ה)(3) לתקנות המעצרים קובעת כדלקמן:

"השטח הממוצע לעצור בתא לא יפחת מ-4.5 מטרים רבועים; חישוב השטח האמור יהיה לפי השטח

שבין קירות התא, לרבות שטח השירותים, הכיור והמקלחת, ומחולק במספר המיטות שבתא".

תקנה 3 קובעת, כי ההוראות הנמנות בה, כדוגמת הוראות ס"ק (2) ו-(3) שלעיל, חלות על תאי מעצר שתכנונם החל לאחר כניסת התקנות לתוקף (שנת 1997), וכן על תכנון שיפוצם של תאים קיימים, ככל הניתן.

4.א. שטח מחייה לעצור

בחנית התנאים הפיסיים בתאי המעצר, כעולה מדו"חות הביקורת, מגלה כי ב-18 מתקני מעצר מתוך 32 המתקנים שנבדקו, נתגלתה צפיפות רבה בהחזקת העצורים. שטח המחיה הממוצע לעצור במתקנים אלו היה קטן באופן ניכר מהשטח הקבוע בתקנות המעצרים¹⁵.

להלן חלק מן הממצאים:

תחנת משטרת עירון: תחנה זו שופצה לפני מספר שנים. השטח הממוצע לעצור בתא הוא כ-1.85 מ"ר בלבד.

תחנת משטרת נהריה: השטח הממוצע לעצור בתא קטן הוא כ-1.6 מ"ר, השטח הממוצע לעצור בתא גדול יחסית הוא כ-2.3 מ"ר בלבד¹⁶.

¹⁴ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת מיום 5.4.06 נמסר, כי: "מול יומן בית המעצר, ממוקם תא עם מיטה מבוטנת, המשמש להחזקת עצירים ברמת מסוכנות גבוהה במיוחד להתאבדות. מרבית הזמן התא ריק. רק לעיתים נדירות הוחזקו בו שני עצירים כאמור".

¹⁵ משטרת עירון, משטרת נהריה, משטרת זבולון, משטרת ראשון לציון, משטרת נתב"ג, משטרת חדרה, משטרת משגב (סכנין), משטרת מעונה, משטרת נתניה, משטרת כרמיאל, משטרת טייבה, בית מעצר נגב, בית מעצר אילת, משטרת כפר סבא, משטרת בת-ים, משטרת רמלה, משטרת חיפה, משטרת טירת הכרמל.

¹⁶ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 1.2.06 נמסר, כי: "תחנת המשטרה בנהריה ובכלל זה תאי המעצר שבה הוקמו בטרם כניסתן לתוקף של הוראות "חוק המעצרים" על תקנותיו ולכן אין חובה להקפיד על מרחב המחיה כאמור בהם".

תחנת משטרת זבולון: בה בקרו המבקרים הרשמיים אף אשתקד ואשר שופצה בשנים האחרונות, לא השתנו התנאים למן הביקור הקודם. השטח הממוצע לעצור הוא כ-2.5 מ"ר בלבד.

תחנת משטרת ראשון לציון: השטח הממוצע לעצור הוא כ-2.5 מ"ר בלבד¹⁷.

תחנת משטרת נתב"ג: השטח הממוצע לעצור הוא כ-2.5 מ"ר בלבד¹⁸.

תחנת משטרת חדרה: ישנם תאים במספר גדלים. השטח הממוצע לעצור בתא קטן הוא כ-2.73 מ"ר, השטח הממוצע לעצור בתא גדול הוא 3.7 מ"ר בלבד.

תחנת משטרת רמלה: השטח הממוצע לעצור הוא כ-2 מ"ר בלבד¹⁹.

תחנת משטרת כפר-סבא: השטח הממוצע לעצור הוא כ-2 מ"ר בלבד²⁰.

כאמור, תקנה 3(ה)3(א) אמנם אינה מחייבת לגבי מתקנים, אשר הוקמו לפני כניסת התקנות לתוקפן. לענין זה נאמר, כי התקנה תחול במידת האפשר גם על שיפוץ המתקנים הקיימים. עם זאת, גם באותם מתקנים ישנים, בהם טרם נערך שיפוץ, יש בתקנה 3(ה)3(א) משום מדד ראוי שיש לשאוף לקיימו. בפועל, קיים פער גדול בין המצב בשטח לבין הקבוע בתקנות. לעניות דעתנו, אין זה ראוי שיווצר פער כה ניכר בין הקבוע בתקנות, המהוות את המינימום הנדרש, לבין המתרחש בפועל. כך, לדוגמא, **בבית המעצר המרחבי נגב** תאים 16 ו-17, המיועדים לאחזקת קטינים, הינם התאים הקטנים והצפופים ביותר הקיימים בבתי המעצר השונים. גודלם של התאים הינו 1 מ"ר²¹. בשל גודלו המצומצם של התא, לא ניתן לצעוד יותר משתי פסיעות לאורכו ולרוחבו. יתר על כן, מעבר לבעיית הצפיפות הקשה, קיימות בעיות נוספות ומצטברות בתאים אלו, אשר הופכות את השהות בהם לקשה מנשוא. נושא זה נדון בתחילת הפרק בהרחבה²².

א.4.ב. מספר מיטות בתא

בביקורים הרשמיים נמצא, כי בחלק מהמתקנים שנבדקו מספר המיטות שהכילו התאים היה גדול מ-4 מיטות בתא, בניגוד לקבוע בתקנה 3(ה)2 לתקנות המעצרים. כך, לדוגמא:

תחנת משטרת חדרה: אחד התאים מכיל 6 מיטות.

תחנת משטרת נתניה: אחד התאים מכיל 6 מיטות. בתא נוסף ישנן 8 מיטות. יצוין, כי מתקן זה שופץ לפני כשנתיים והיה מקום לצפות, כי יעמוד בדרישות התקנות בנושא זה.

תחנת משטרת עירון: כל אחד משני התאים מכיל 6 מיטות.

תחנת משטרת טייבה: אחד התאים מכיל 6 מיטות²³.

בית המעצר המרחבי נגב: אחד התאים מכיל 6 מיטות.

תחנת משטרת אילת: מספר תאים מכילים 6 מיטות²⁴.

מתקן מעצר שפלה: תא המעצר המיועד לקטינים מכיל 8 מיטות.

תחנת משטרת רמלה: אחד התאים מכיל 6 מיטות.

¹⁷ בתגובת קצין אג"מ שפלה מיום 10.1.06 נמסר, כי: "החוק המתייחס לבינוי בתי המעצר ובדגש לבתי מעצר חדשים שנבנים – זהו המצב הקיים. קיימת תוכנית ארצית לתחנה חדשה וכאשר תיבנה ילקחו בחשבון תאים ותנאים שיענו לדרישות החוק כפי שנעשה כדוגמא בבית המעצר במרחב השרון". בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 5.3.06 נמסר, כי: "לאור התוכניות בנות המימוש להקמת התחנה החדשה על תאי המעצר שבה, אכן נשקלת אפשרות להרחיב את תאי המעצר של המתקן הנוכחי. למותר לציין כי התחנה הוקמה בטרם חקיקת "חוק המעצרים" על תקנותיו וייעשו בהם, אם צריך, אך תיקונים חיוניים לרווחת הכלואים".

¹⁸ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 2.2.06 נמסר, כי: "מתקן המשטרה בנתב"ג ובכלל זה תאי המעצר שבו, ניבנו בטרם כניסתם לתוקף של "חוק המעצרים" על תקנותיו. מבנה התאים עונה לקריטריונים שהיו בעת הקמת התחנה ולכן עקב מידותיהם הקטנות אין אפשרות להוסיף בהם שולחן ו/או מדפים".

¹⁹ בתגובת מבקר המשרד לבטחון הפנים מיום 18.1.06 נמסר, כי: "אכן קיימות צפיפות בתאי המעצר ומרחב המחיה לעצור קטן מהקבוע בתקנות. יצוין כי בנייתו של בית המעצר נעשתה לפני כניסתו לתוקף של תקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תנאי החזקה במעצר), כמפורט בסעיף 3(א)3 כי השטח הממוצע לעצור בתא לא יפחת מ-4.5 מ"ר".

²⁰ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 3.4.06 נמסר, כי: "מדובר בתאי מעצר אשר נבנו לפני חוק המעצרים. בימים אלה מתקיימת עבודת מטה במשטרת ישראל שתכליתה לבחון דרכים לשפר את התנאים הפיסיים באותם תאים שפעלו לפני חוק המעצרים".

²¹ תגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 16.2.06 נמסר, כי: "תאים 16 ו-17 שהוזקו בהם 4 קטינים בכל אחד, מאוכלסים היום בשני קטינים בלבד לתא".

²² ראו בעמוד 7.

²³ בתגובת רמ"ס טייבה מיום 9.3.05 נמסר, כי: "באשר לצפיפות התא – התא מרווח יחסית ולא נתקבלו תלונות מהעצורים, לציין כי בעבר בתא היו 8 מיטות וכיום הוסרו 2 מיטות לרווחת העצורים".

²⁴ בתגובת מבקר המשרד לביטחון פנים מיום 2.1.06 נמסר, כי: "תכנונם של התאים וחלוקת המרחב שבהם אם במיקום של המיטות ואם בהתקנת המקלחת והשירותים והפרדתם הינם פונקציה של המשאבים הקיימים והעומדים לרשות משטרת ישראל".

א.5. שלילת הזכות להליכה באוויר הפתוח

בהתאם לסעיף 9(ב) (5) לחוק המעצרים ובהתאם לתקנה 9 לתקנות המעצרים, זכאי עצור להליכה באוויר הפתוח למשך שעה מדי יום, בשעות היום, אם תנאי מקום המעצר מאפשרים זאת. בכל מקרה קובעות התקנות, כי לא יוחזק עצור למעלה משבעה ימים במקום מעצר, שבו לא ניתן לממש את זכותו להליכה יומית, וישנה חובה להעבירו למקום מעצר אחר, שתנאיו מאפשרים לו את מימוש הזכות.

ב-25 מתקנים מתוך 32 מתקני המעצר שנבדקו על ידי אנשי הסניגוריה הציבורית נמצא, כי מופרת זכותם של עצורים להליכה יומית באוויר הפתוח²⁵. ב-20 מתקנים נמצא, כי מופרת הזכות להליכה יומית גם לגבי עצורים המוחזקים מעל לשבעה ימים, הזכאים לכך לפי חוק, כאשר בחלק מן המקרים מדובר בעצורים המוחזקים במעצר מספר שבועות ואף חודשים²⁶.

בביקורים שנערכו בשנת 2005 נמצא, כי בחלקם המכריע של המתקנים בהם לא זוכים העצורים להליכה יומית, אין כלל חצר טיולים.

כן התברר, כי אין הקפדה על העברת עצורים ממתקנים אלה למתקני מעצר אחרים, אשר בהם תתאפשר קיומה של זכות זו.

לא זו אף זו, נמצא כי במתקנים בהם אין חצר טיולים מסודרת ומגודרת כנדרש, נלקחים העצורים לטיול בשטחים שונים בבית המעצר ומחוצה לו, כשהם **כבולים ברגליהם באזיקים** ומלווים בשוטר. ברי, כי זכות העצור להליכה יומית אינה מתממשת במצב זה באופן ראוי, כאשר העצור מובל אזוק ברגליו.

להלן מספר דוגמאות בהן מופרת הזכות להליכה באוויר הפתוח:

תחנת משטרת זכרון יעקב: לא ניתן לממש את זכות העצורים להליכה יומית, שכן אין חצר טיולים. נמצא, כי ישנם עצורים המוחזקים למעלה משבעה ימים בתחנה ולא מממשים את הזכות להליכה באוויר הפתוח. לענין זה יוער, כי לא קיימת הקפדה על העברת עצורים השוהים במעצר מעל לשבעה ימים למתקן אחר, אשר תנאיו מאפשרים את מימוש הזכות²⁷.

תחנת משטרת ראשון לציון: הזכות לטיול באוויר הפתוח נשללת מהעצורים, בשל העדר חצר טיולים. נמצא, כי ישנם עצורים השוהים במתקן זמן ממושך העולה על שבעה ימי מעצר ואינם מממשים את זכותם. עוד נמצא, כי העצורים אינם מוצאים מתא המעצר רק בזמן שיש לנקותו. בזמן זה שוהים העצורים במסדרון סגור המחובר בין התאים²⁸.

תחנת משטרת נתניה: לא ניתן לממש את זכות העצורים להליכה יומית, שכן אין חצר טיולים. במתקן שוהים, בין היתר, עצורים עד תום ההליכים לתקופות ארוכות של מספר חודשים. העצורים תלויים בחסדי הכלאים, אשר לעיתים מאפשרים לעצורים לטייל במסדרונות מחוץ לתאים תחת השגחתם. בעקבות ביקור שנערך בשנת 2004 בתחנה זו, נמצא, כי בתחנת משטרת נתניה קיימת חצר חיצונית מגודרת בצד הדרומי של הבניין, אותה ניתן להקצות כחצר לעצורים. נראה, כי חצר זו יכולה להוות פתרון הולם לבעיה הקיימת. בענין זה, נמסר למבקרים על ידי השוטרים במקום, כי הדבר מצריך תוספות בנייה הדרושות מטעמים ביטחוניים. המלצנו

²⁵ משטרת זכרון יעקב, משטרת ראשון לציון, משטרת נתניה, משטרת זבולון, משטרת מעונה, משטרת חדרה, משטרת נהריה, משטרת עירון, בית מעצר אילת, משטרת טייבה, משטרת נתבי"ג, משטרת כרמיאל, משטרת שדרות, משטרת משגב (סכנין), משטרת אשדוד, משטרת עיירות, בית מעצר תחנת דוד, משטרת כפר סבא, משטרת בת-ים, משטרת רמלה, משטרת חיפה, משטרת טירת הכרמל, משטרת בית שאן, משטרת עפולה, משטרת מעלה אדומים.

²⁶ משטרת זכרון יעקב, משטרת ראשון לציון, משטרת נתניה, משטרת זבולון, משטרת חדרה, משטרת נהריה, בית מעצר אילת, משטרת טייבה, משטרת נתבי"ג, משטרת כרמיאל, משטרת שדרות, משטרת עיירות, בית מעצר תחנת דוד, משטרת כפר סבא, משטרת בת ים, משטרת רמלה, משטרת חיפה, משטרת בית שאן, משטרת עפולה, משטרת מעלה אדומים.

²⁷ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 13.3.06 נמסר, כי: "השהייה בתאי המעצר בתחנה זו אינה מיועדת לעצורים במעצר ממושך בעלי זכויות שונות. לכן אם בכורח הנסיבות מוחזקים שם כאלה, נעשה מאמץ מתמיד ע"י מרחב חוף כדי להעבירם לבית המעצר "קישון". מאמצים המרחב מותנים בהקצאת מקומות מבית מעצר זה המופעל ע"י שבי"ס. עם זאת, עצור הזכאי להליכה יומית עושה זאת בחצר האחורית של התחנה ורשאי לשוחח בטלפון מאחד המשרדים שבה".

²⁸ בתגובת קצין אג"מ שפלה מיום 10.1.06 נמסר, כי: "במעצר ראשון לציון כמעט תחנתי לא קיימת חצר טיולים. חצר כזו קיימת במעצר המרחבי ובמתקני שבי"ס. המרחב מחזיק מדי יום עשרות העצורים "חייבי שבי"ס" ולכן נאלץ להחזיק עצורים ללא תנאים לטיולי חצר. עם זאת, נעשית פעילות יומיומית לווסת את העצורים מהתחנות למעצר המרחבי במגבלות סכסוכים וכד...". בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 28.2.06 נמסר, כי: "כדי לא להפר את זכותו של עצור להליכה יומית לכשמגיעה לו, נערך ויסות המתמיד בין העצורים לבין מתקני המעצר במרחב ובמחוז כפי שתיאר זאת סני"צ בכר, ק' אג"מ שפלה. אם מוחזק עצור למעלה משבעה ימים במתקן משטרתי שאין בו חצר טיולים הרי שמדובר לרוב בכלואים בעלי איפיון ייחודי (טעוני הגנה, לדוגמא) השוהים שם בגלל צפיפות רבה במתקנים אחרים עם חצרות לטיולים בנקודת זמן מסוימת".

בדו"ח הקודם לבחון אפשרות זו, על מנת לממש את זכות העצורים להליכה יומית. הלכה למעשה, לא נעשה דבר בענין.

תחנת משטרת זבולון: לא קיימת חצר נפרדת למתקן המעצר. לאור האמור, העצורים מוצאים לחצר הציבורית של תחנת המשטרה, המשמשת את שוטרי התחנה וכן את העוברים והשבים. העצורים מובלים בחצר זו כאשר הינם כבולים באזיקים לעיני כל. מדובר בפגיעה בוטה בכבודם של העצורים. ברור, כי במצב דברים זה, אינה מתממשת זכותם של העצורים באופן ראוי.

תחנת משטרת מעונה: חצר הטיולים אינה מגודרת. בשל כך, עצורים הזכאים לטיול מוצאים לחצר התחנה, בליווי שוטר, כשהם כבולים ברגליהם.

תחנת משטרת חדרה: חצר הטיולים אינה מוסדרת. עצורים הזכאים לטיול נלקחים לרחבה מרוצפת המשמשת למעבר בין הבניינים השונים בתחנת המשטרה. העצורים מובלים כשהם כבולים ברגליהם באזיקים במהלך הטיול.

תחנת משטרת נהריה: אין חצר טיולים מגודרת. לאור האמור, בד"כ מאכלסים את המתקן "עצורי ימים" בלבד. במקרים חריגים מוחזקים במתקן זה עצורים לתקופה ממושכת, הזכאים למימוש זכות ההליכה באוויר החופשי. במקרים אלו נלקחים העצורים לחצר התחנה בליווי שוטר, כאשר הם כבולים ברגליהם לטיול יומי שמשכו חצי שעה²⁹.

תחנת משטרת עירון: חצר הטיולים אינה מגודרת. העצורים מוצאים למדשאה שבחזית התחנה בליווי שוטר, כשהם כבולים ברגליהם באזיקים.

תחנת משטרת כפר סבא: שוהים עצורים למעלה משבעה ימים. על אף האמור, העצורים אינם זוכים לממש את זכותם להליכה באוויר הפתוח, בשל העדר חצר המיועדת למטרה זו. המלווים ציינו בפני המבקרים הרשמיים, כי הם מודעים לצורך לאפשר טיול יומי כאמור, אך בשל תנאיו הפיזיים של המתקן, אין באפשרותם לעמוד בתנאי החוק. יצוין, כי במתקן ישנה חצר מגודרת, אך לדברי המלווים, היא אינה מאובטחת באופן מספק שיאפשר לעצורים לטייל בה ללא פיקוח. לטענתם נדרשים משאבים כלכליים רבים כדי להתאים את החצר למטרה זו³⁰. לפיכך, יש צורך בליווי העצורים ע"י כלאים, דבר שאינו אפשרי מבחינת מגבלות כוח אדם.

לסיכום: הזכות להליכה באוויר הפתוח הינה זכות בעלת חשיבות ראשונה במעלה ויש לפעול למימושה. במתקנים בהם לא קיימת חצר טיולים, יש לדאוג להעברת העצורים למתקן מעצר בו יתאפשר להם לממש את זכותם להליכה יומית באוויר הפתוח. פתרונות שונים שנהוגים במתקני מעצר שונים, וביניהם הליכה בשטחים סגורים המצויים במתקני המעצר, כמו גם הוצאת העצור כאשר הוא אזוק ובליווי שוטר, אינם מהווים מענה הולם לדרישות החוק ואינם מקיימים את כוונת המחוקק. המדובר בהפרה בוטה של זכות העצור להלך באוויר הפתוח ובמקרים מסוימים, הדבר אף גורם לפגיעה בכבודו של העצור.

א.6. תנאי אוורור בלתי סבירים

סעיף 9(ב)(4) לחוק המעצרים קובע כלהלן-

"... (ב) עצור יהיה זכאי, בין היתר, לכל אלה:

...

(4) לתנאי תאורה ואוורור סבירים בתא."

לפי תקנה 3(ב) לתקנות המעצרים:

"בתא יהיה חלון שיאפשר אוורור מן החוץ; תא שאין בו חלון כאמור יותקנו בו אמצעי

אוורור חלופיים סבירים."

²⁹ בתגובת קצין סיור נהריה מיום 23.10.05 נמסר, כי: "באשר להליכה היומית הסברתי כי ככלל אין אנו מחזיקים עצורי תום הליכים, כתבי אישום ושפוטים אשר מגיעה להם הליכה יומית, אולם לצערנו ישנם יוצאים מן הכלל – לאלה אנו נותנים הליכה יומית כנדרש אך בשל חוסר בניידות ומאחר ומדובר בתחנת משטרה שבד"כ עסוקה מאד בטיפול באירועים לא תמיד ההליכה נערכת שעה".

³⁰ בתגובת ראש משרד סיור מיום 6.12.05 נמסר, כי: "בית המעצר בתחנת כפר סבא הנו מעצר לעצורי ימים ואינו בנוי לספק את התנאים המחייבים בחוק לעצורי תום ההליכים, החלטה אחרת ושפוטים". בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 3.4.06 נמסר, כי: "בימים אלה מתקיימת עבודת מטה במשטרת ישראל שתכליתה לבחון דרכים לשפר את התנאים הפיסיים...".

ב-16 מתקני מעצר מתוך 32 המתקנים שנבדקו, נמצא כי תנאי האוורור בתאים הינם לקויים³¹.

מדו"חות אנשי הסניגוריה הציבורית עולה, כי רבים הם מתקני המעצר בהם השהייה בתאים קשה מנשוא בשל העדר אוורור נאות. כאשר מתווספים לתנאי האוורור הלקויים גם תנאי צפיפות קשים, תנאי היגיינה לקויים, ופגיעה בזכות הטיול היומי, השהות במתקני המעצר הופכת לבלתי נסבלת. להלן מספר ממצאים:

בית מעצר מגרש הרוסים: התאים ברובם דחוסים וחנוקים. קיים פתח אוורור שאינו מסייע לאוורור החדר ואינו מספק מענה הולם לתחושת המחנק השוררת בחדרים. המבקרים הרשמיים הבחינו, כי בחלק מפתחי האוורור הצטבר לכלוך רב והדבר מונע מעבר אוויר. ליקוי חמור נוסף קשור בכך שמערכת האוורור מכניסה לתאים אוויר קר בימי החורף הקרים, מבלי שקיים כל אמצעי לחימום. בשיחת סיכום הביקור הובהר למבקרים, כי אושר תקציב גבוה להתקנת מערכת אוורור חדשה בשנת 2006. אנו מקווים, כי הליקויים בנושא זה, אשר חוזרים ונשנים בדו"חות הרשמיים מדי שנה, אכן יטופלו בדחיפות המרבית³².

תחנת משטרת נתב"ג: תאי המעצר מחניקים ולא מאווררים. בתאים מצויים חלונות מסורגים החסומים על ידי וונטה, אשר לא פעלה במהלך הביקור הרשמי. העצורים טענו, כי כאשר מופעלת הוונטה היא יוצרת רעש רב בתא. אנו התרענו על ליקוי זה גם בדו"ח משנה קודמת.

תחנת משטרת ראשון לציון: אין חלונות בתאים. קיים אשנב קטן ומסורג המצוי באזור השירותים. האוורור מתבצע באמצעות פתחי אוורור של מזגן, אשר השליטה עליו נמצאת בידי הכלאים. העצורים התלוננו, כי בשל העדר חצר טיולים במתקן וכן העדרם של חלונות בתאים, הם אינם חשופים כלל לאור שמש ולאוויר נקי. תלונה נוספת בהקשר זה היא, כי עקב חוסר היכולת לווסת את טמפרטורת המזגן באופן עצמאי, הדבר גורם להתקררות ולמחלות אצל העצורים.

תחנת משטרת נתניה: מותקנים בתאים מזגנים וכן קיימים פתחי אוורור. עם זאת, מרבית פתחי האוורור אטומים. לפיכך, אין כלל זרימת אוויר טבעי אל התאים. בנוסף, המבקרים הרשמיים הבחינו בכלוך שהצטבר על חלונות התאים וחסם את מעבר האוויר. המבקרים הרשמיים ציינו, כי בביקור באחד התאים חשו בתחושת מחנק כבדה.

תחנת משטרת צפת: אין בתאים חלונות כלל, אלא וונטה המשמשת לאוורור. דא עקא, הוונטה נמצאת במסדרון והאוויר אמור לחדור אל התאים דרך דלת התא שהינה מרושתת. בתאים שורר ריח של טחב³³.

תחנת משטרת עיירות: קיימת בתאים מערכת מיזוג אוויר וכן וונטה. דא עקא, שורר קור עז בתאים ולעצורים אין כל אמצעי לשלוט בטמפרטורה³⁴.

א.7. אי הפרדה בין המקלחת והשירותים, ובינם לבין תא המעצר

סעיף 9(ב)(1) לחוק המעצרים ותקנה 3(ב) לתקנות המעצרים קובעים את החובה להעניק לעצור תנאים תברואתיים הולמים, שיאפשרו לו לשמור על ניקיונו האישי, באופן שתישמר פרטיותו. תקנה 3(ה)(5) לתקנות מוסיפה, כי לעניין תאים שתכנונם יחל לאחר תחילת התקנות, וככל הניתן לעניין תאים משופצים, תהיה הפרדה בין המקלחת לבין השירותים.

ב-19 מתקני מעצר מתוך 32 המתקנים שנבדקו, לא קיימת הפרדה בין השירותים לבין המקלחת, בכל התאים או בחלקם³⁵.

³¹ בית מעצר מגרש הרוסים, משטרת נתב"ג, משטרת ראשון לציון, משטרת נתניה, משטרת צפת, בית מעצר אילת, משטרת נהריה, משטרת שדרות, משטרת לכיש, משטרת עיירות, משטרת מעונה, משטרת משגב (סכנין), בית מעצר תחנת דוד, משטרת טייבה, משטרת בת ים.

³² בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "בכפוף לאישור תקציבי אמורה להעשות, במהלך שנת 2006, התקנת מערכת אוורור מרכזית".

³³ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 1.1.06 נמסר, כי: "משטרת ישראל מודעת היטב לצורך החיוני בשיפוצים בתחנה בכלל ובתאי המעצר בפרט, בשים לב למבנה הישן והעתיק ששוכנת בו. בכוננת פיקוד המחוז לפעול כך, בדומה לנעשה בתחנת ירדן, אם כי מותנה הדבר בקבלת תקציב הולם בשנת 2006".

³⁴ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 19.2.06 נמסר כי: "תנאי השהייה בתאי המעצר- הותקנה בהם מערכת מיזוג אוויר שביום הביקור הייתה מקולקלת ולכן הותר לעצורים להכניס מפזרי חום פרטיים. התקלה תוקנה והמערכת פועלת כשורה".

יודגש, כי העדר ההפרדה בין השירותים לבין המקלחת מתבטא בכך, שחור הניקוז של המקלחת הוא, למעשה, שרותי הכריעה. על העצורים להתקלח מעל חור השירותים. הדבר גורם לכלוך, לריחות צחנה ועלול אף לפגוע בבריאותם של העצורים, ולפגיעה קשה בכבודם.

להלן חלק מן הממצאים:

תחנת משטרת נתב"ג: השירותים והמקלחת מופרדים מחלק המגורים בתא המעצר באמצעות רצועות פלסטיק שקופות ומלוכלכות, האמורות לשמש כחוצץ. רצועות הפלסטיק אינן יעילות לשמירה על פרטיותו של העצור העושה שימוש במקלחת או בנרחבים. יוער, כי בדו"ח אשתקד ציינו, כי החוצץ הקיים אינו מהווה פתרון הולם וראוי לפרטיות העצורים. למרות האמור לא נעשה דבר כדי לשנות את המצב הקיים. יתר על כן, לא קיימת כל הפרדה בין המקלחת לשירותים. המקלחות בנויות מצינור היוצא מן הקיר ומתחתיו מצויים שירותי כריעה, מצב שאינו הגייני בעליל. חדרי השירותים והמקלחות מלוכלכים ומוזנחים. העצורים התלוננו בעת הביקור, כי קיים מחסור במים חמים³⁶. בתגובת קצין הביקורת של משטרת ישראל מיום 2.2.06 נמסר, כי הוחל שפוף במקום, ובין היתר, תיערך הפרדה מוחלטת בין השירותים למקום המגורים בתא, כדי לשמור על פרטיות הכלואים, ועל כך אנו מברכים.

בית מעצר מגרש הרוסים: לא קיימת הפרדה בין שירותי הכריעה למקלחת, כך שהעצור עושה את צרכיו ומתקלח מעל אותו פתח ניקוז. נציין, כי ליקוי זה מצטרף לשורה של ליקויים חמורים בבית מעצר זה, מצב ההופך את השהייה בו לקשה מנשוא.

תחנת משטרת בת ים: מדובר בשירותי כריעה, אשר מעליהם ממוקם צינור המקלחת. מכאן, כי פתח הניקוז של המים מהמקלחת משמש גם כפתח הניקוז של השירותים. כמקלחת משמש צינור מים, שאינו בולט מן הקיר שמעל פתח השירותים. המים זורמים אפוא, על הקיר ואינם ניתנים לוויסות³⁷. ברוב התאים המקלחות הינן במצב גרוע בלשון המעטה, לרבות אריחים וברזים שבורים, לכלוך על הקירות וכו'. תנאים אלה, לא זו בלבד שהינם פוגעים בכבודם של העצורים, אלא מהווים סכנה תברואתית ממשית לעצורים השוהים במתקן זה³⁸.

תחנת משטרת ראש פינה: מדובר בשירותי כריעה, אשר מעליהם ממוקם צינור המקלחת. מכאן, כי פתח הניקוז של המים מהמקלחת משמש גם כפתח הניקוז של השירותים. מצב דברים זה מאלץ את העצורים להתקלח בעומדם על אותו פתח ניקוז. מדובר במצב שאינו הגייני בעליל. קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל בתגובתו מיום 1.1.06 מסר, כי:

"...השיפוצים הנרחבים שנעשו (בעצם נעשים עוד) בתחנה זו לא "נעצרו" בתאי המעצר משום שטרם

הסתיימו. הציפייה היא לסיומם לקראת סוף חודש ינואר 2006. השיפוצים כוללים קרמיקה, מיזוג

אוויר והפרדה בין השירותים למקלחת. אלה יתנו מענה הולם להערות הביקורת".

אנו תקווה, כי אכן בוצע השיפוץ במתקן במתכונת האמורה לעיל.

³⁵ בית מעצר מגרש הרוסים, משטרת זבולון, משטרת מעונה, משטרת ראשון לציון, בית מעצר שרון, משטרת חדרה, משטרת נתניה, משטרת כרמיאל, משטרת נתב"ג, משטרת צפת, משטרת ראש פינה, משטרת טייבה, בית מעצר אילת, משטרת כפר סבא, משטרת בת ים, משטרת רמלה, משטרת חיפה, משטרת טירת הכרמל, משטרת בית שאן.

³⁶ בתגובת קצין הביקורת של משטרת ישראל מיום 2.2.06 נמסר, כי: "בנוגע למים החמים, ככלל אין בעיה בזרימתם, ייתכן כי המחסור בשעת הביקורת נבע משימוש מוגבר של העצורים שעה קלה לפני כן".

³⁷ קצין אמ"ן איילון מסר בעת הביקור, כי העצורים נוהגים לעקור את צינורות המים ולכן לא מתקיימים צינורות במקלחות.

³⁸ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת מיום 20.3.06 נמסר, כי: "איורור התאים ושיפוץ השירותים/מקלחת יבוצעו בכפוף לתעודף השיפוצים בתשתיות מתקני המעצר במי".

תחנת משטרת טייבה: לא קיימת הפרדה בין השירותים למקלחת. השירותים הינם שירותי כריעה. המבקר התרשמה, כי תנאי התברואה וההיגיינה הינם ירודים.³⁹

א.8. תאורה חלשה

סעיף 9(ב)4 לחוק המעצרים קובע כי עצור יהיה זכאי, בין היתר, לתנאי תאורה סבירים, ותקנה 3(ד) לתקנות המעצרים קובעת, כי:

"בכל תא תהיה תאורה חשמלית שתאפשר, באופן סביר, קריאה".

ב-6 מתקני מעצר מתוך 32 מתקנים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התרשמו המבקרים שהתאורה בתאים הינה תאורה קלושה, שאינה מאפשרת קריאה באופן סביר⁴⁰.
להלן חלק מן הממצאים:

תחנת משטרת משגב (סכנין): המבקרים התרשמו, כי התאורה הקיימת במתקן זה אינה מספקת וכי יש להוסיף מנורה אחת נוספת לפחות.

תחנת דוד: אין חלונות בתאי המעצר. בעת הביקור הרשמי לא דלקה המנורה באחד התאים.

תחנת משטרת מעונה: בכל תא מותקנת מנורת ניאון אחת. בעת הביקור התלוננו העצורים, כי התאורה חלשה ואינה מאפשרת קריאה באופן סביר.

תחנת משטרת נתב"ג: לתאים לא חודר כלל אור יום. חלף זאת, מותקנת מנורת פלורוסנט בודדת בכל תא. אין מדובר בתאורה מספקת ולפיכך, התאים נותרים חשוכים. מתג התאורה הינו מחוץ לתא ובשליטתם הבלעדית של הסוהרים.⁴¹

תחנת משטרת כפר סבא: המבקרים נוכחו לדעת כי בתאים אין חלונות ווילונות וכי לא חודר אליהם אור יום כלל.⁴²

א.9. תנאים היגייניים ותברואתיים קשים

סעיף 9(ב)1 לחוק המעצרים קובע כדלקמן-

"(ב) עצור יהיה זכאי, בין היתר, לכל אלה:

לתנאי תברואה הולמים, לתנאים שיאפשרו לו לשמור על ניקיונו האישי, לטיפול רפואי הנדרש לשם שמירה על בריאותו ולתנאי השגחה מתאימים על פי דרישת רופא".

תקנות 4-6 לתקנות המעצרים מפרטות לא פחות מ-15 כללים למימוש הוראת חוק זו.

ב-11 מתקני מעצר מתוך 32 מתקנים שנבדקו, נתגלו ליקויים שונים בתנאי ההיגיינה והתברואה כגון מקקים, עובש ומחסור בחומרי ניקוי⁴³. **ב-7 בתי מעצר לא מספקים לעצורים ציוד אישי בסיסי, דבר הפוגע ביכולתם של העצורים לשמור על תנאי היגיינה רצויים וראויים**⁴⁴.
להלן חלק מן הממצאים:

בית מעצר מגרש הרוסים: התנאים ההיגייניים והתברואתיים במתקן זה הינם גרועים בלשון המעטה. בחלק מהתאים הבחינו המבקרים הרשמיים, כי קיים עובש על הקירות וכן בקילופי צבע וטיח⁴⁵. המים הזורמים

³⁹ בתגובת רמ"ס טייבה מיום 9.3.05 נמסר, כי: "החתום מטה יוציא מסמך לבחינת האפשרות להמצאת מחיצה בין השירותים למקלחת. למרות החוסר במחיצה אין תנאי התברואה במקום ירודים והמקום מנוקה ע"י האסירים והניקיון מבוקר ע"י פיקוד התחנה".

⁴⁰ תחנת דוד, משטרת מעונה, משטרת נתב"ג, משטרת משגב (סכנין), משטרת כפר סבא, משטרת טירת הכרמל.

⁴¹ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 2.2.06 נמסר, כי: "לנוחיות העצורים ועקב ממצאי הביקורת, הוחל בשיפוץ במקום הכולל: עבודות חשמל...".

⁴² בתגובת ראש משרד סיוור משטרת כפר סבא מיום 6.12.05 נמסר, כי: "העדר אור יום בתאים – בית המעצר בתחנה שופץ לאחרונה לפני כשש שנים ע"מ לשפר את תנאי העצורים, תוכנית השיפוץ מבוצעת ע"י מערך הבינוי של משטרת ישראל".

⁴³ משטרת זכרון יעקב, בית מעצר מגרש הרוסים, משטרת משגב (סכנין), בית מעצר שרון, משטרת נתניה, משטרת כרמיאל, משטרת נתב"ג, משטרת צפת, בית מעצר אילת, בית מעצר שפלה, משטרת רמלה.

⁴⁴ משטרת משגב (סכנין), משטרת זכרון יעקב, בית מעצר מגרש הרוסים, בית מעצר תחנת דוד, בית מעצר לכיש, בית מעצר שרון, משטרת כפר סבא.

⁴⁵ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "סיווד התאים, הנעשה חדשים לבקרים, תלוי במזג האוויר ובצפיפות בבית המעצר".

במקלחות ובכיוור, אשר משמשים, בין השאר, אף לשתייה, מזוהמים ומדיפים ריח חזק של ביוב⁴⁶. יתר על כן, בכל הקשור לציוד אישי לכל עצור ועצור הסתבר, כי בית המעצר אינו מספק סדין לעצורים. לפיכך העצורים נאלצים ללון על המזון המשומש. מרבית המזרנים הינם מפוררים, קרועים ומלוכלכים. לא זו אף זו, השמיכות הניתנות לעצורים נחזו כמשומשות ומלוכלכות ונדפו מהן ריחות לא נעימים⁴⁷. אחד העצורים התלונן בפני המבקרים הרשמיים על סימני גירוי בגבו שמקורם, לטענתו, בפששים המצויים בשמיכות. סגן מפקד המתקן מסר בעת הביקור, כי כל עצור מקבל לפי דרישתו סבון וכלי רחצה לשימוש אישי. כן נמסר, כי עצורים שאין ברשותם בגדים להחלפה, סדין, מגבת ומוצרי היגיינה יקבלו ציוד זה מבית המעצר. למרות האמור, התלוננו מספר לא מועט של עצורים, כי לא קיבלו סבון לרחצה אישית. כמו כן, המבקרים הרשמיים נתקלו במספר מקרים בהם עצורים לתקופה העולה על 24 שעות לא קיבלו בגדים להחלפה מבית המעצר⁴⁸. כך למשל נמצא, כי אחד העצורים לובש אותה מערכת בגדים מזה שלושה שבועות. באחד התאים באגף הקטינים השתמשו מספר עצורים במגבת אחת ובסבון משותף משך שלושה ימים⁴⁹. יצוין, כי מהשוואה בין ממצאי הביקורים שנערכו בשנת 2003 ובשנת 2004 לביקור הרשמי שנערך בשנת 2005 עולה, כי מרבית הליקויים שנמצאו בביקורות קודמות לא טופלו.

בית מעצר תחנת דוד: בבדיקה שערכו המבקרים הרשמיים במתקן זה נמצא, כי לא קיים מלאי של סדינים ומגבות לצורך חלוקתם לעצורים השוהים בו. האחראי על מתקן זה מסר, כי העצורים רשאים לקבל ציוד זה מבני משפחותיהם. לטענתו, במקרה שאין בידי העצור אפשרות לקבל פריטים אלו, בית המעצר דואג לספקם. יצוין, כי לא קיים נוהל לבדיקה אם יש בידי העצור אפשרות לקבל פריטים בסיסיים אלו. עוד עלה במהלך הביקור, כי לעתים מועברות שמיכות מלוכלכות בין העצורים מבלי לכבסן.

תחנת משטרת זכרון יעקב: ברוב רובם של התאים התקרה והקירות מזוהמים ומקושקשים. שני עצורי ימים בעבירות שהייה בלתי חוקית טענו, כי לא קיבלו סבון. יצוין, כי בעיה זו נפתרה, לאחר שהמבקרים הרשמיים ביקשו, כי שוטר דובר ערבית ישוחח עם עצורים אלו.

מתקן מעצר שרון: מספר עצורים התלוננו על מחסור בחומרי ניקוי. יתר על כן, בתאי השירותים לא נמצאו גילי נייר טואלט. מפאת העובדה שלא קיים חדר אוכל במתקן המעצר, העצורים נאלצים לאכול בתאים. מאחר שאין במתקן פחי אשפה, המגשים נותרים מונחים על רצפת התאים ושאריות המזון מפוזרות עליהם. המזון נותר בתאים ולא נאסף עד לארוחה הבאה⁵⁰.

תחנת משטרת נתניה: גודלם של השולחנות המצויים בתאים אינו מספיק לכלל העצורים השוהים בתא. לאור האמור, נאלצים חלק מהעצורים לאכול את ארוחותיהם על המיטות המצויות בתאים. הצפיפות הרבה השוררת בתאים, כמו גם מחסור במקומות אחסון לחפצים אישיים, גורמת לקושי בשמירה על תנאי תברואה הולמים.

תחנת משטרת כרמיאל: המבקר הרשמי התרשם, כי תאי המעצר ישנים ומוזנחים, אך נקיים. עם זאת, אחד העצורים במתקן מסר, כי צוות המתקן נערך לביקור הרשמי וטרח לנקות את התאים. לדברי קצין הסיוור של התחנה מתבצעת הדברה ואף סיווד לעיתים תכופות. אולם העצורים התלוננו על הימצאותם של חרקים בתאים ועל מטרד יתושים חמור. יצוין, כי ניתן היה להבחין בשרידי יתושים מחוצים וכתמי דם על הקירות⁵¹.

⁴⁶ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "המים המסופקים לעצורים הם המים המסופקים לכל מאות אנשי המשטרה המשרתים במטה המחוז, ולשאר המבקרים במקום".

⁴⁷ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "כל עציר הנקלט בבית המעצר מקבל מזון ושתיים-שלוש שמיכות נקיות. עובדות אלו נרשמות, בין השאר, בטופס מיוחד (טופס מעקב עצור) המתעד גם עניינים נוספים הנוגעים לקליטת עצירים".

⁴⁸ בהקשר זה יצוין, כי אף בתחנת משטרת משגב (סכנין), ובבית מעצר לכיש התלוננו עצורים על מחסור בבגדים להחלפה.

⁴⁹ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "כל העצירים נשאלים באם הם נזקקים לציוד נקיון אישי ולפי הצורך הם מסופקים להם. רישמויים על כך נעשים באגף כפי שגם נעשה ערב הביקורת".

⁵⁰ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 19.2.06 נמסר, כי: "בנוגע לאספקת חומרי ניקוי ונייר טואלט ולפינויי מגשי המזון הנושא טופל ע"י פיקוד בית המעצר ובא אל פתרונו".

⁵¹ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 6.2.06 נמסר, כי: "מבוצעת הדברה לעיתים תכופות וניקיון יומיומי. מראה התאים ישופר לכשיתממש השיפוץ המתוכנן המותנה בתקציב זמין לכך".

בית מעצר אילת: אחד העצורים התלונן בפני המבקרים הרשמיים, כי קיימת בעיית פשפשים בתא ואף הראה, כי גופו מלא בעקיצות⁵². העצורים התלוננו, כי למרות בקשות חוזרות ונשנות הם אינם מקבלים חומרי ניקוי, פרט לסבון כביסה. משכך ישנו קושי לשמור על ניקיון התאים, השירותים והמקלחות⁵³. בעקבות ממצאי הביקור נערך ביקור נוסף על ידי מבקר המשרד לביטחון פנים. בדו"ח הביקור נכתב, כי: "...ביום הביקורת שערכה החוליה המבצעית הניקיון בבית המעצר בכלל ובתאים בפרט היה סביר".

א.10. התנאים הפיסיים בתאי המעצר

תקנה 3(ה)(1) לתקנות המעצרים קובעת, כי בתא מעצר יותקנו שולחן, מושבים ומדפים להחזקת חפצים אישיים של עצורים, אשר הם זכאים להחזיקם על פי התקנות. תקנות אלו חלות על תאי מעצר, שתכנון בנייתם החל לאחר תחילתן של התקנות. ברם, יש להחילן, ככל הניתן, גם על שיפוץ התאים הקיימים.

ב-6 מתקני מעצר מתוך 32 מתקנים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית נמצא, כי בכל התאים או בחלקם אין שולחנות, מושבים או מדפים לשם החזקת חפצים אישיים⁵⁴.
להלן הממצאים:

תחנת משטרת נתניה: בתאי המעצר אין מקומות המיועדים לאחסון חפצים אישיים. לאור האמור, נאלצים העצורים להניח את חפציהם על הרצפה. כתוצאה מכך ישנו קושי לנוע בתא, שהינו קטן ממילא. בתאים ישנם שולחנות שגודלם אינו מספיק לשימוש כל העצורים. לפיכך, חלקם נאלצים לאכול את מזונם על רצפת התא.

תחנת משטרת נתב"ג: בתאי המעצר אין מקומות המיועדים לאחסון חפצים אישיים. לאור האמור, נאלצים העצורים להניח את חפציהם על הרצפה. בנוסף, התאים אינם מכילים שולחנות ולפיכך, נאלצים העצורים לאכול את מזונם על דרגשים המצויים בחדר והמשמשים כמיטה⁵⁵.

תחנת משטרת מעונה: בתאים מצויים, אמנם, שולחן וספסל ישיבה, אולם אין ארוניות או מדפים לצורך אחסון חפצים אישיים.

תחנת משטרת בת ים: המבקרים הרשמיים לא הבחינו בארוניות או מדפים לאחסון חפצים אישיים. בתגובות השונות לממצאי הביקור⁵⁶ נמסר לענין זה, כי קיים ארון עם תאים במסדרון תאי המעצר, אשר משמש את העצורים לאחסון ציודם האישי. ברי, כי אין הדבר מהווה פתרון לנושא אחסון החפצים האישיים, שכן ישנם חפצים הנדרשים לעצורים במהלך השעות בתא ואין להגביל את הגישה אליהם.

א.11. ליקויים במימוש האפשרות להשתמש בטלפון לעצורים הזכאים לכך

סעיף 9(ב)(6) לחוק המעצרים קובע כי עצור יהיה זכאי, בין היתר:
"לקבלת מבקרים ולקיום קשר טלפוני; עצור שטרם הוגש נגדו כתב אישום – יהא זכאי לאלה, רק אם אישר הממונה על החקירה שאין בכך כדי לפגוע בחקירה".
תקנה 10(א) קובעת:

"עצור שהוגש נגדו כתב אישום יהיה זכאי לעשות שימוש בטלפון במקום המעצר פעם ביום לפרק זמן סביר; השימוש בטלפון יהיה על חשבון העצור".

תקנות אלה אינן חלות על עצורים ביטחוניים.

בשני מתקני מעצר בלבד מתוך 32 מתקנים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, נמצאו ליקויים במימוש זכותם של עצורים עד תום ההליכים לעשות שימוש בטלפון ציבורי.

⁵² בתגובת רכז ליווי ומעצר אילת מיום 29.8.06 נמסר, כי: "על כל דיווח של עצור על פשפשים בתא – הנ"ל מקבל טיפול ובמקביל יוצא דיווח למרפאה מחוזית אשר דואגת לריסוס המעצר דבר שנערך גם בחודש 08/2005".

⁵³ בתגובת רכז ליווי ומעצר אילת מיום 29.8.06 נמסר, כי: "בית המעצר מנוקה ע"י חברה פרטית אשר מביא עימה את חומרי הניקיון – בית המעצר מקבל חומרי ניקיון ברמה גבוהה משאר המשרדים וזאת כדי לאפשר תנאים הגיינים לעצורים ולשוטר היושב בבית המעצר וכל עצור שמבקש חומרי ניקוי מקבל ללא כל בעיה וזאת עוד כשאני נכנס לתאים ומבקש מהעצורים לנקות את התאים ואף מספק להם חומרי ניקוי+מגבים".

⁵⁴ משטרת נתניה, משטרת נתב"ג, משטרת מעונה, משטרת אשדוד, בית מעצר שפלה, משטרת בת ים.

⁵⁵ בתגובת קצין הביקורת של משטרת ישראל מיום 2.2.06 נמסר, כי: "מתקן המעצר בנתב"ג ובכלל זה תאי המעצר שבו, ניבנו בטרם כניסתם לתוקף של "חוק המעצרים" על תקנותיו. מבנה התאים עונה לקריטריונים שהיו בעת הקמת התחנה ולכן עקב מידותיהם הקטנות אין אפשרות להוסיף בהם שולחן ו/או מדפים".

⁵⁶ תגובתו של מ"מ רלס"מ איילון מיום 12.2.06 ותגובת ראש היחידה הארצית לביקורת מיום 20.3.06.

להלן הממצאים :

תחנת משטרת רמלה : ישנו טלפון ציבורי לשימוש העצורים הזכאים לזכות זו. העצורים התלוננו, כי בזמן השיחה שוהה כלאי במקום וכתוצאה מכך נפגעת פרטיותם.

תחנת משטרת זכרון יעקב : עצורים שהוגש כנגדם כתב אישום, הזכאים לבצע שיחות טלפון לפי חוק, נתונים לחסדיו של היומנאי, שכן אין טלפון ציבורי במתקן זה⁵⁷.

א.12. ליקויים במימוש זכותם של עצורים לקבלת מבקרים

סעיף 9(ב)(6) קובע כדלקמן :

"(ב) עצור יהיה זכאי, בין היתר, לכל אלה :

(6) לקבלת מבקרים, לשליחת מכתבים ולקיום קשר טלפוני; עצור שטרם הוגש נגדו כתב אישום - יהא זכאי לאלה, רק אם אישר הממונה על החקירה שאין בכך כדי לפגוע בחקירה".

תקנות 12(א) ו-12(ג) קובעות כדלקמן :

"עצור שהוגש נגדו כתב אישום יהיה זכאי לקבל מבקרים במקום המעצר אחת לשבוע לפרק זמן של 30 דקות, בכפוף לאמור בתקנת משנה (ג); ...;

...

(ג) לא יוחזק עצור הזכאי לקבל מבקרים במקום מעצר שלא ניתן לאפשר בו ביקור מבקרים, במשך למעלה מ-7 ימים מיום שקמה לו הזכות לכך; ...".

ב-8 מתקני מעצר מתוך 32 מתקני המעצר, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, נמצאו ליקויים במימוש זכותם של עצורים לביקורי משפחות, בניגוד לאמור בחוק המעצרים ובתקנות המעצרים⁵⁸.

במספר מתקני מעצר משטרתיים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, נערכים ביקורים שאינם "פתוחים", כמקובל במתקני כליאה רבים בשרות בתי הסוהר, אלא מתבצעים מבעד חלון שקוף, כשהתקשורת היא על ידי שימוש בטלפון פנימי. הסדר זה הוא בעייתי, שכן הוא מקשה על קיום קשר בלתי אמצעי של עצור עם קרוביו, ובייחוד הדבר קשה כשמדובר במפגש של העצור עם ילדיו הקטנים.

להלן חלק מן הממצאים :

תחנת משטרת חיפה : במתקן לא ממומשת הזכות לקבלת מבקרים ואף אין תשתית מתאימה לצורך כך. מפקד המתקן הבהיר, כי מבקרים חריגים מתאפשרת לעצורים עד תום ההליכים פגישה עם קרוביהם, זאת בתיאום עם השוטרים ובאישור גורם מוסמך בתחנה. יצוין, כי מדובר בזכות מוקנית לעצורים עד תום ההליכים ומפגש חריג זה או אחר אינו עומד בדרישות החוק. במידה והמתקן, כאמור, אינו ערוך להחזקת עצורים עד תום ההליכים על כל זכויותיהם לפי דין, יש למנוע החזקתם במתקן⁵⁹.

תחנת משטרת זכרון יעקב : בעת הביקור פגשו המבקרים הרשמיים מספר עצורים וביניהם שני עצורים עד לתום ההליכים המשפטיים כנגדם, אשר טענו, כי לא מאפשרים להם להיפגש עם קרוביהם⁶⁰.

תחנת משטרת ראשון לציון : ישנו חדר אחד המיועד הן לצורך מפגש העצורים עם קרוביהם והן לצורך מפגשי העצורים עם עורך דינם. מדובר בחדר שגודלו 2.5 מ"ר והוא אף מחולק לשני חדרונים. בין העצור למבקר מפרידה מחיצה שקופה והתקשורת נעשית באמצעות טלפון. בנסיבות אלו ברור, כי הקצאת חדר אחד לכל המטרות הללו יש בה כדי לפגוע במימוש הזכות לביקורים ולפגישה עם עורך דין. יצוין, כי החדר ממוקם בסמוך לעמדת הכלאים, דבר הפוגע בפרטיות הנדרשת.

⁵⁷ ראו הערת שוליים 27.

⁵⁸ משטרת זכרון יעקב, משטרת ראשון לציון, משטרת אשדוד, מתקן מעצר שרון, משטרת נתניה, משטרת אילת, בית מעצר שפלה, משטרת חיפה.

⁵⁹ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 28.12.05 נמסר, כי: "במיתקן המעצר שבתחנת חיפה לא אמורים להימצא עצורים הזכאים לטיול יומי ו/או לביקור קרובים, כי אין בו תנאים ראויים לכך. המגמה המתמדת היא להעביר עצורים כאלה למתקני המעצר המקיימים את זכויותיהם".

⁶⁰ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 13.3.06 נמסר, כי: "ביקורי קרובים נעשים במסורה בגלל המיגבלות שבתחנה ואולם הויסות המתואר לעיל נועד להבטיח את קיומם השיטף ככל האפשר".

תחנת משטרת אשדוד : נשללת הזכות לקבלת מבקרים מכלל העצורים, לרבות עצורים שהוגש כנגדם זה מכבר כתב אישום⁶¹.

תחנת משטרת נתניה : במתקן חדר קטן ביותר, המחולק לשני תאים, אשר מיועד הן לביקורי משפחות, הן למפגש בין עצור לעורך דינו והן למפגש עם קציני מבחן. בין העצור למבקר ישנה מחיצה שקופה. החדר ממוקם למול שולחנו של הכלאי ואינו מאפשר את הפרטיות הנדרשת בכל הפגישות כאמור. ישנם שני ימים בלבד במהלך השבוע, בהם החדר משמש למפגש משפחות. בימים אלה לא מאפשרים ביקורי עורכי דין (אלא אם מדובר במפגש ראשוני לפני דיון ראשון בבית המשפט בהארכת מעצר). הקצאת חדר אחד לכל המטרות, כאמור לעיל, יש בה כדי לפגוע בזכויות העצורים למפגש עם עורך דינם, משפחתם ולקיום שיחה בתנאים הולמים, לפרק זמן סביר, בפרטיות ובסודיות⁶².

תחנת משטרת אילת : הזכות לקבל מבקרים אינה מוסדרת והיא תלויה ברצון צוות המתקן⁶³. כך קורה, שעצורים שכבר הוגש בעניינם כתב אישום אינם זוכים לביקורים⁶⁴. בתגובת רכו ליווי ומעצר אילת מיום 29.5.05 (ראו הערת שוליים) עולה, כי סטנדרט של שבועיים הינו קנה המידה הנהוג בבית מעצר אילת למימוש הזכות לביקורים. ברור, כי מדובר בהפרה של החוק לפיו עצור זכאי למימוש זכות זו לאחר 7 ימים בלבד.

א.13. תנאים לא נאותים למפגש עצורים עם עורכי דינם

סעיף 34(ב) לחוק המעצרים קובע כלהלן -
"34. זכות העצור להיפגש עם עורך דין

...

(ב) ביקש עצור להיפגש עם עורך דין או ביקש עורך דין שמינהו אדם קרוב לעצור להיפגש עמו, יאפשר זאת האחראי על החקירה, ללא דיחוי".

כן קובעת תקנה 11 לתקנות המעצרים, כי פגישת עצור עם עורך דינו תעשה ביחידות, בחדר נפרד בתנאים המבטיחים את סודיות הפגישה, ובאופן המאפשר פיקוח על התנהגות העצור ותנועותיו. בדומה, נאמר בנוהל ראש מדור סיור במטה הארצי מיום 29.10.1998, המפרש בין היתר את סעיף 34(ב) הנזכר, כי "יש לאפשר לסניגורים להיפגש פגישה ראשונה עם עצור בכל שעה משעות היממה" (ההדגשות במקור).

ב-11 מתקני מעצר מתוך 32 מתקני המעצר, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, לא קיים חדר המיועד למפגש עם עורכי דין⁶⁵. ב-11 מתקנים, בהם קיים חדר המיועד למטרה זו, התעוררו בעיות שיש בהן כדי לפגוע בזכות לייצוג⁶⁶.

להלן חלק מן הממצאים :

תחנת משטרת ראשון לציון : ישנו חדר אחד המיועד הן לצורך מפגש העצורים עם קרוביהם והן לצורך מפגש העצורים עם עורך דינם. מדובר בחדר שגודלו 2.5 מ"ר והוא אף מחולק לשני חדרונים. בין העצור למבקר

⁶¹ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 26.2.06 נמסר, כי: "מתבצע ויסות מתמיד של העצורים בין בתי המעצר השונים שבמרחב לכיש. בהיעדר חצר טיולים בתחנה, רוב העצורים השוהים בה הם "עצורי ימים" כדי למנוע פגיעה בזכויותיהם השונות, ביניהן זו של ההליכה היומית. אם נקלע לתחנה עצור הזכאי לה, הויסות השוטף המתואר לעיל, נועד גם להבטיח את קיומה. אותו דבר בהקשר להקפדה בקיום הביקורים האלה למי שזכאי להם".

⁶² בתגובת ערמ"ס נתניה מיום 26.10.06 נמסר, כי: "ראשית ייעודו העיקרי של בית מעצר נתניה נועד לעצור ימים שלא מגיע להם בהתחלה לביקורי משפחות אלא פגישה ראשונית עם עו"ד בתא הקיים שנבנה ואושר ע"י הגורמים הרלוונטיים עם זאת ידועה לנו מצוקת הצפיפות ואנו עושים את המרב בעת ביקור המשפחות להטיב את תנאי הביקור ככל שניתן".

⁶³ בדו"ח מבקר הפנים של המשרד לביטחון פנים מיום 2.1.06, בו מתועד ביקור פתע שנערך ביום 25.9.05, כשלושה חודשים לאחר הביקור הרשמי מטעם אנשי הסניגוריה הציבורית, על ידי חוליית הביקורת המבצעית של המשרד לביטחון פנים נכתב, כי: "פיקוד בית המעצר מאפשר ביקור חד-שבועי לעצורים הזכאים לביקורים. ימי הביקור הינם שני וחמישי בשעות אחר הצהריים ועד שעות הערב. במקרים חריגים בהם מגיעות משפחות מהצפון לבקר את העצורים, גורמי בית המעצר מגלים התחשבות ומאפשרים את ביצוע הביקור".

⁶⁴ בתגובת רכו ליווי ומעצר אילת מיום 29.5.05 נמסר, כי: "כל עצור מעל 7 ימים זוכה לטיול/ביקור במידה ויש אישור ע"י ה"ק - ואף מבוצעים טיולים וביקורים בחרג בימי שישי או בכל יום בו יש אפשרות לבצעם מבלי לפגוע בזכויות העצור או בשגרת העבודה, מעולם לא היה עצור אשר לא זכה לטיול או ביקור מעל לשבועיים, עצור אשר בוטל ביקורו או טיול קיבל זאת ביום אחר קרוב למועד הביקור - עצורים אשר בוטל הביקור ע"י הפיקוד עקב ענישה (ע"פ סמכות מפקד בית המעצר) - צויין ביומן המעצר הביטול וסיבתו, אך זאת גם לא למספר רב של ימים וכל ביקור שבוטל זכה העצור לטיול במקומו".

⁶⁵ משטרת תחנת דוד בירושלים, משטרת משגב (סכנין), משטרת עיריות, משטרת חדרה, משטרת עירון, בית מעצר אילת, משטרת זבולון, משטרת בת ים, משטרת טירת הכרמל, משטרת בית שאן, משטרת נהריה.

⁶⁶ משטרת זכרון יעקב, בית מעצר מגרש הרוסים, משטרת מעונה, משטרת ראשון לציון, בית מעצר שרון, משטרת נתניה, משטרת כרמיאל, בית מעצר שפלה, משטרת כפר סבא, משטרת רמלה, משטרת חיפה.

מפרידה מחיצה שקופה והתקשורת נעשית באמצעות טלפון. בנסיבות אלו ברור, כי הקצאת חדר אחד לכל המטרות הללו יש בה כדי לפגוע במימוש הזכות לביקורים ולפגישה עם עורך דין. יצוין, כי החדר ממוקם בסמוך לעמדת הכלאים, דבר הפוגע בפרטיות הנדרשת. הקצאת חדר אחד לכל המטרות כאמור לעיל, יש בה כדי לפגוע בזכויות העצורים למפגש עם עורך דינם, משפחתם ולקיום שיחה בתנאים הולמים, לפרק זמן סביר, בפרטיות ובסודיות.

תחנת משטרת נתניה: במתקן חדר קטן ביותר, המחולק לשני תאים, אשר מיועד הן לביקורי משפחות, הן למפגש בין עצור לעורך דינו והן למפגש עם קציני מבחן. בין העצור למבקר ישנה מחיצה שקופה. החדר ממוקם למול שולחנו של הכלאי ואינו מאפשר את הפרטיות הנדרשת בכל הפגישות כאמור. ישנם שני ימים בלבד במהלך השבוע, בהם החדר משמש למפגש משפחות. בימים אלה לא מאפשרים ביקורי עורכי דין (אלא אם מדובר במפגש ראשוני לפני דיון ראשון בבית המשפט בהארכת מעצר). הקצאת חדר אחד לכל המטרות כאמור לעיל, יש בה כדי לפגוע בזכויות העצורים למפגש עם עורך דינם, משפחתם ולקיום שיחה בתנאים הולמים, לפרק זמן סביר, בפרטיות ובסודיות.⁶⁷

בית מעצר מגרש הרוסים: אמנם ישנם חדרים המיועדים למטרה זו, אך נראה כי הם משמשים למטרות נוספות. בדו"ח המסכם לשנת 2003 צוין, כי לאחר פניית אנשי הסניגוריה למפקד בית המעצר לגורמים בכירים נוספים במשטרת מחוז ירושלים סוכם, כי תינתן עדיפות לעורכי הדין בתאי מפגש אלו. אולם, אנו נתקלים לא אחת בתלונות מצד עורכי דין על כך ששוטרי בית המעצר מבצעים בחדרים אלו מטלות שונות הקשורות לקליטת עצורים, כגון חיפושים. יתר על כן, גורמים המגיעים לבית המעצר, כמו הצלב האדום, עושים אף הם שימוש בתאים אלו. מצב זה פוגע הן בעצורים והן בעורכי הדין, אשר נאלצים להמתין זמן ממושך בבית המעצר. ראוי, כי ימצא פתרון הולם ויתאפשר לעורכי הדין לבקר את לקוחותיהם תוך זמן סביר.⁶⁸

תחנת משטרת זבולון: מקום המפגש עם עורך הדין הינו מסדרון הממוקם בין תחנת המשטרה לבין הכניסה לתאי המעצר.⁶⁹ עובדה זו כשלעצמה פוגעת בפרטיות ובסודיות השיחה. המבקרים הופתעו לגלות, כי במסדרון זה נמצאת דרך קבע, בסמוך לתקרה, מצלמת וידאו ביתית המצוידת במיקרופון. בשעת הביקור הרשמי המצלמה דלקה. ראש משרד הסיוע שליווה את הביקור הסביר, כי המצלמה קיימת לצורך צילום עצורים המובאים למתקן. לא יכולה להיות מחלוקת על כך שקיומה של מצלמת וידאו המצלמת את הפגישות בין העצורים לעורכי דינם, פוגעת פגיעה משמעותית בחיסיון השיחה.⁷⁰ יתר על כן, זמן ההמתנה לפגישה עם עצורים הינו ממושך.⁷¹

בית המעצר בתחנת דוד: אין חדר המוקצה למטרה זו. פגישות נערכות באחד מתאי המעצר הפנויים או בחלל המצוי בין שלושת התאים, זאת כאשר אחד השוטרים משגיח על המתרחש. במצב דברים זה נפגעת סודיות השיחה. לטעמנו, יש לפעול לאלתר להקצאת חדר נפרד במתקן שימש למטרה זו, תוך שמירה על זכויות העצורים במלואן. יצוין, כי מדובר בליקוי חוזר ונשנה עליו התריעו המבקרים הרשמיים בעבר.

בית המעצר באילת: במתקן אין חדר המוקצה למטרה זו. מפגשים נערכים בתיאום מראש במתקן הכליאה בבית המשפט באילת, בהתאם למגבלות כוח האדם העומד לרשות מתקן המעצר. בשעות בהן בית המשפט סגור

⁶⁷ בתגובת ע.רמ"ס נתניה מיום 26.10.06 נמסר, כי: "ראשית ייעודו העיקרי של בית מעצר נתניה נועד לעצוריי ימים שלא מגיע להם בהתחלה ביקורי משפחות אלא פגישה ראשונית עם עו"ד בתא הקיים שנבנה ואושר ע"י הגורמים הרלוונטיים עם זאת ידועה לנו מצוקת הצפיפות ואנו עושים את המרב בעת ביקור המשפחות להטיב את תנאי הביקור ככל שניתן".

⁶⁸ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "באגף הבוגרים ישנם שני תאים המיועדים למפגש עם עורכי הדין ובאגף הנוער תא אחד. תאים אלה משמשים גם למפגשים עם נציגי הצלב האדום, המתקיימים בדרך כלל בימי רביעי; ולביצוע חיפושים על גופם של עצירים. לקציני המבחן הוקצו מקומות אחרים. בכל מקום בו מתעכב מפגש מעבר לזמן סביר, פועלים הממונים על בית המעצר על מציאת פתרון".

⁶⁹ בתגובת ראש משרד הסיוע של תחנת זבולון מיום 11.12.06 נמסר, כי: "מבחינה טכנית עם בניית היומן מחדש, הוקצה מקום מאחור לפגישת עו"ד – לקוח. אין בנמצא פיזית משרד המשמש למטרה זו, עקב מצוקת חדרים. לעיתים חדר התדרוך של הסיירים משמש למטרה זו".

⁷⁰ ראש משרד הסיוע של תחנת זבולון מיום 11.12.06 מסר, כי: "בנושא המצלמה – משמשת לצילום פספורט לעצורים. בעבר הצילום נעשה במז"פ והעצורים היו נאלצים ללכת כברת דרך כשהם כבולים. כדי לייעל, הותקנה מצלמה מאחורי היומן, במצלמה זו לא נעשה שום שימוש אחר".

⁷¹ ראש משרד הסיוע של תחנת זבולון מיום 11.12.06 מסר, כי: "מדובר בתחנה שמבצעת עשרות מעצרים ביממה. אנו משתדלים להענות לבקשה בזמן מהיר, בעיקר שמדובר במפגש ראשון עם העצור. לעיתים רחוקות עקב עומס באירועים, נדרש עו"ד להמתין מעבר לזמן סביר".

נערכת הפגישה במקום מאולתר בשטח תחנת המשטרה, תחת ליווי ופיקוח שוטר. במצב דברים זה, מפגשים נערכים בתנאים שאינם מאפשרים שמירה על סודיות השיחה ובלחץ זמן. לעיתים נאלצים עורכי הדין להמתין שעות ארוכות לקיום הזכות לביקור ראשון עקב הצורך בהקצאת כוח אדם מיוחד למטרה זו.⁷²

מתקן המעצר בתחנת משטרת נהריה: פגישות עם עורכי דין מתאפשרות בחדר הסיור, בתנאים הולמים. עם זאת, טענו הסניגורים המבקרים בתחנה, כי זמן ההמתנה למפגש הינו ממושך ביותר וכי יש צורך בתיאום הפגישה מראש, מאחר ושוטר סיור נקרא להשגיח על העצור בזמן המפגש. לאור האמור, מופעל על עורכי הדין לחץ לקצר בזמן המפגש.⁷³ יצוין, כי אף בתחנת משטרת כרמיאל עלו טענות דומות.⁷⁴

14.א. אי שמירה על כללי הפרדה בין סוגי העצורים והאסירים

סעיף 8 לחוק המעצרים קובע את חובת הפרדה הבאות:

8" הפרדה בין עצורים לאסירים

(א) עצור יוחזק בנפרד מאסירים שנגזר דינם.

(ב) עצור שטרם הוגש נגדו כתב אישום יוחזק בנפרד מעצורים שהוגש נגדם כתב אישום ועצור במעצר

ראשון יוחזק בנפרד ממי שכבר היו במעצר או במאסר, ככל שתנאי מקום המעצר מאפשרים זאת.

(ג) על אף הוראות סעיפים קטנים (א) ו-(ב) ניתן שלא להחזיק עצור בנפרד כאמור, מטעמים של טובת

העצור או טובת החקירה."

ב- 6 מתקני מעצר מתוך 32 המתקנים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, לא נשמרת הפרדה בין עצורים לבין אסירים⁷⁵; ב- 16 מתקני מעצר לא נשמרת הפרדה בין עצורי ימים לבין עצורים שהוגש נגדם כתב אישום⁷⁶; ב- 13 מתקני מעצר לא נשמרת כראוי הפרדה בין עצורים שזהו להם מעצרם הראשון לבין עצורים אחרים⁷⁷.

המבקרים הרשמיים נוכחו לדעת, כי בכל הקשור להפרדת אוכלוסיות מיוחדות, לרבות קטינים, נשים וכד', ישנה הקפדה רבה על הפרדתם מיתר העצורים. עם זאת, במתקנים רבים לא מתקיימות יתר ההפרדות הנדרשות בחוק הנזכר. נראה, כי ישנן מספר סיבות לאי קיום החוק וביניהן: צפיפות רבה השוררת במתקני המשטרה, אי העברתם של "חייבי שב"ס" למתקני שרות בתי הסוהר וכו'. לאור הסיבות הללו מתקשה צוות הליווי במתקנים שונים של משטרת ישראל להקפיד וליישם את החוק או חלק מהוראותיו.

ישנה חשיבות רבה לקיומן של הפרדות אלו, שמטרתן העיקרית היא לשמור על רמת סיכון נפשית ופיסית נמוכה יותר לעצורים מסוימים.

אכן, הפרדת עצורים מאסירים שפוטים היא חובה שבחוק, ואילו שאר ההפרדות חלות ככל שתנאי מקום המעצר מאפשרים זאת. עם זאת, גם לגבי שאר ההפרדות יש לפחות לשאוף לקיימן, ונראה שבעניין זה יש לעשות יותר. מכל מקום, העובדה שקיימים מתקני מעצר אשר בהם לא נשמרת הפרדה בין אסירים לבין עצורים, למרות קיומה של חובה חוקית לעשות כן, היא חמורה.

להלן חלק מן הממצאים:

⁷² בדו"ח מבקר הפנים של המשרד לביטחון פנים מיום 2.1.06, בו מתועד ביקור פתע שנערך ביום 25.9.05, כשלושה חודשים לאחר הביקור הרשמי מטעם אנשי הסניגוריה הציבורית, על ידי חוליית הביקורת המבצעית של המשרד לביטחון פנים נכתב, כי: "המפגשים בין עורכי הדין לעצורים מתקיימים. אכן אין מקום ייחודי למטרה זו וגורמי התחנה מאתרים מקום בחצר או באחד המשרדים. משרדים אלה מפוקחים כדין ע"י שוטרי בית המעצר כדי למנוע ניסיונות בריחה, או הכנסת דברים אסורים למתקן. נציין, כי בקשה לפגישה ראשונה – אם בבית המשפט ואם במרחב עצמו נענית בחיוב לפי המקום שהתבקשה".

⁷³ בתגובת קצין הביקורת הרשמית של משטרת ישראל מיום 1.2.06 נמסר, כי: "אם המפגש מתקיים "בשעות המשרד" (1700-0730) אין עיכובים. לכשמתקיים בשעות אחרות, בשל מחסור בכח אדם מוזעק שוטר סיור כדי לתגבר את הכלאי התורן".

⁷⁴ בתגובת קצין הביקורת הרשמית של משטרת ישראל מיום 6.2.06 נמסר, כי: "ככלל, בשעות העבודה הרגילות (07:30-17:00) אין עיכובים, מחוץ לשעות אלה נעשה מאמץ מתמיד כדי למנועם".

⁷⁵ משטרת זכרון יעקב, בית מעצר שרון, משטרת נתניה, משטרת עירון, בית מעצר נגב, בית מעצר אילת.

⁷⁶ משטרת זכרון יעקב, משטרת ראשון לציון, משטרת אשדוד, בית מעצר לכיש, בית מעצר שרון, משטרת עירון, משטרת שדרות, משטרת נתניה, משטרת עירון, משטרת טייבה, בית מעצר נגב, בית מעצר אילת, משטרת כפר סבא, משטרת רמלה, משטרת חיפה, משטרת טירת הכרמל.

⁷⁷ בית מעצר מגרש הרוסים, משטרת זכרון יעקב, משטרת זבולון, משטרת אשדוד, בית מעצר לכיש, משטרת עירון, משטרת טייבה, בית מעצר נגב, בית מעצר אילת, משטרת כפר סבא, משטרת רמלה, משטרת מעלה אדומים, משטרת טירת הכרמל.

תחנת משטרת כפר סבא : במתקן זה לא קיימת הפרדה בין עצורי ימים לבין עצורים עד לתום ההליכים. צוות הליווי אכן שואף לקיים הפרדה זו ובכל הזדמנות שיש יכולת לבצע זאת, מועברים עצורים עד תום ההליכים למתקנים אחרים. במתקן לא קיימת הפרדה אף בין עצורים שזהו מעצר הראשון לבין עצורים שנעצרו או נאסרו בעבר.⁷⁸

בית מעצר מגרש הרוסים : אין הפרדה בין עצורים אזרחיים לעצורים פליליים. ליקוי משמעותי נוסף בהקשר זה הוא בכל הקשור לניוד עצורים לבתי המשפט. לבית המעצר מגרש הרוסים מגיעים כל העצורים האמורים להתייצב בבתי המשפט במחוז ירושלים, אלא שמבנה תאי המעצר בבתי המשפט השונים בירושלים אינו מאפשר לבצע הפרדה בין העצורים על פי דרישות החוק. ליקוי זה מאלץ את המשטרה למצוא פתרונות יצירתיים וגוזל זמן רב וכוח אדם חיוני. כמו כן, הדבר פוגע גם בעצורים, הנאלצים להמתין שעות ממושכות בבית המעצר עד שהם מובאים לבית המשפט, וזאת כדי שלא יהיו באותו תא עם עצורים אחרים בניגוד לדרישות החוק.⁷⁹

בתחנת משטרת מעונה : רכו הסיוור של התחנה מסר בעת הביקור, כי ישנה הקפדה על הפרדה בין בגירים וקטינים וכן הפרדה בין עצורי ימים לעצורים עד תום ההליכים. עם זאת נמצא, כי ביום הביקור שהו אסיר אזרחי עם עצור לפני הגשת כתב אישום באותו התא.

בית מעצר נגב : לא מתקיימות כל הפרדות הקבועות בסעיף 8 לחוק המעצרים. הקושי לקיים את הפרדות הקבועות בחוק נובע מהצורך לקיים הפרדות מיוחדות אחרות, לרבות הפרדות בין עצורים מסוכסכים, עצורים חולי איידס, עצורים פסיכיאטריים ועוד. הצורך לקיים הפרדות מיוחדות קשור לנקודה כאובה, אשר חוזרת על עצמה בדו"חות ביקורים רשמיים קודמים בכלל ובדו"ח השנתי אשתקד בפרט, הנוגעת לסירובו של שרות בתי הסוהר לקלוט עצורים מיוחדים. יודגש, כי הטיפול באוכלוסיית עצורים בעלת מאפיינים מורכבים כגון אלה, צריך שיהיה בידי שרות בתי הסוהר. שרות בתי הסוהר הוא הגוף, אשר בידו האמצעים וכוח האדם המתאימים לטיפול באוכלוסייה זו. נדמה, כי הדרישה מבית המעצר המרחבי לטפל בבעיות מורכבות, אשר שרות בתי הסוהר עצמו מתקשה בפתרון, הינה דרישה בלתי הגיונית, אשר בסופו של יום, לא רק שהיא מביאה לטיפול לקוי באוכלוסיות אלו ולפגיעה בזכויות העצור לכבוד ולבריאות, אלא אף גורמת לקשיים בקיום הוראות ההפרדה האחרות.⁸⁰

א.15. ליקויים בקבלת טיפול רפואי בכלל וטיפול פסיכיאטרי בפרט

סעיף 9(ב)(1) לחוק המעצרים קובע כלהלן -

"(ב) עצור יהיה זכאי, בין היתר, לכל אלה:

(1) לתנאי תברואה הולמים, לתנאים שיאפשרו לו לשמור על ניקיונו האישי, לטיפול רפואי הנדרש לשם שמירה על בריאותו ולתנאי השגחה מתאימים על פי דרישת רופא".

כן קובעת תקנה 16 לתקנות המעצרים זכאות לטיפול רפואי של עצור, המבקש לקבל טיפול זה -
"16. טיפול רפואי

כל עצור המבקש טיפול רפואי זכאי להיבדק בידי חובש או רופא במקום המעצר; כל עצור זכאי לקבל טיפול רפואי הנחוץ לו לשם שמירה על בריאותו, על פי קביעת רופא מקום המעצר, ובדרך שתקבע בפקודות; בסעיף זה, 'חובש' - מי שקצין רפואי ראשי של משטרת ישראל או קצין רפואה ראשי של שרות בתי הסוהר הסמיכו לבדוק עצורים לפי תקנה זו".

⁷⁸ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 3.4.06 נמסר, כי: "מאחר ובתאי המעצר המשטרתיים מוחזקים עצורים רבים "חייבי שב"ס", אשר שב"ס אינם קולטם, נוצרת בעיה בהפרדות בין סוגי העצירים השונים, אשר תיפתר רק אם שב"ס יקלוט יותר עצירים".

⁷⁹ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "הפרדות החובה מתבצעות במלואן. הפרדות אחרות נעשות ככל שהתנאים מאפשרים זאת, לפי סעיף 8. (ב) לחוק "המעצרים", או לפי העניין כאמור בסעיף 8(ג) לחוק".

⁸⁰ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 16.2.06 נמסר, כי: "הפרדות אלה אינן מתבצעות במלואן כי במתקן שוהים כיום מספר רב של עצורים המוגדרים כ"חברי כנופיית פשע" על סוגיהם השונים (שפוטים - תום ההליכים - עד החלטה אחרת - "עצורי ימים") ובגלל סכסוכים בין חברות ויריבויות פנימיות בין חבריהן נאלץ סגל בית המעצר להפריד ביניהם למען שלומם ובטחונם. הפרדות ייחודיות אלה מונעות הפרדות מונחות אחרות. למותר לציין כי הימצאותם של מספר רב של עצורים "חייבי שב"ס במתקן זה מכבידה עוד יותר על ביצוע הפרדות נאותות".

ב-7 מתקני מעצר מתוך 32 המתקנים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התעוררו בעיות שונות הקשורות בזכות העצורים לקבלת טיפול רפואי, הנחוץ להם לשם שמירה על בריאותם⁸¹.
להלן חלק מן הממצאים:

בית המעצר אילת: עצורים רבים התלוננו על העדר טיפול רפואי. כמו כן, נשמעו אף תלונות על כך שצוות הליווי מתעלם לחלוטין בעת מצוקה מתלונות העצורים. המתקן אינו מאויש בחובש ואף לא מתקיימים בו ביקורים סדירים של רופא. בממוצע מגיע חובש למתקן פעם בחודש ורופא פעם בחודש וחצי. במקרה שעולה בעיה רפואית נלקח העצור לבית החולים⁸². יצוין, כי העצורים במתקן הרבו להשמיע טענות בהקשר לטיפול הרפואי כאמור. יתר על כן, לדברי עצורים, מחולקות תרופות מרשם על ידי צוות המעצר בלי שיש ברשות העצורים מרשם תקף⁸³. יצוין, כי בדו"ח מבקר הפנים של המשרד לביטחון פנים מיום 2.1.06, בו מתועד ביקור פתע שנערך ביום 25.9.05, כשלושה חודשים לאחר הביקור הרשמי מטעם אנשי הסניגוריה הציבורית, על ידי חוליית הביקורת המבצעית של המשרד לביטחון פנים נכתב, כי: "בביקורת שערכה החוליה המבצעית עולה כי החל מחודש ספטמבר 2005, במרחב אילת יש חובש קבוע היושב במרחב ונותן מענה לכל מקרה. מקרים המצריכים טיפול והתערבות של רופא, נלקח העצור לחדר המיון של ביה"ח "יוספטל".

תחנת משטרת נתניה: לדברי החובש, ישנו רופא במתקן. משיחה שהתקיימה עם אחד העצורים וכן עם החובש במתקן נמסר, כי בדרך כלל הרופא אינו זמין. אחד העצורים התלונן בפני המבקרים על כאב שיניים חזק וטען, כי על אף תלונותיו, הוא לא נבדק על ידי רופא. לשאלת המבקרת הרשמית מדוע העצור לא נבדק על ידי רופא השיניים, השיב החובש, כי "כרגע אין לו נפיחות שיחכה לאחר החגים, לא לוחצים על כפתור ומופיע רופא שיניים".

בית מעצר תחנת דוד: במתקן אין רופא או חובש באופן קבוע. עצורים הנזקקים לטיפול רפואי נשלחים לבית המעצר המחוזי במגרש הרוסים. במצב דברים זה, אין פתרון טיפולי מידי לעתות חירום.

תחנת משטרת כרמיאל: במתקן אין רופא או חובש באופן קבוע. העצורים מקבלים טיפול רפואי על ידי הזמנת רופא משטרתית או אזרחי. אחד העצורים טען, כי לא הופנה לטיפול רפואי כנדרש כאשר נזקק לכך. לא זו אף זו, **בשבעה בתי מעצר בהם ביקרנו לא מתקיימים ביקורים קבועים ע"י פסיכיאטר**⁸⁴. לאור האמור, רופא בית המעצר, במידה וישנו כזה, הוא שמגדיר את רמת הפיקוח הנפשי לגבי כל עצור.

מצב זה בעייתי והינו מוביל לשתי תוצאות קשות: האחת - יתכן וישנם עצורים הזקוקים לטיפול והשגחה מיוחדת מפאת מצבם הנפשי ואינם זוכים לכך. השנייה - יתכן וישנו עצור, אשר קיים חשש לגבי מצבו הנפשי. צוות הליווי מחליט להעניק לו פיקוח והשגחה חריגים, זאת ללא בדיקה נפשית מקצועית. עצור כזה שוהה בתא פיקוח והשגחה מיוחד, יתכן שלא לצורך, וגורם לצפיפות גדולה ולהחמרת התנאים דווקא בתאים אלה, המיועדים לאכלס עצורים שהינם אוכלוסיה בעייתית ורגישה.
להלן הממצאים:

בית מעצר מגרש הרוסים: למתקן אין פסיכיאטר קבוע או, לחילופין, פסיכיאטר המבקר בבית המעצר אחת לתקופה. הרופא הוא זה אשר מחליט מי מהעצורים צריך להיות בהשגחה נפשית ואת מי יש לשלוח לבדיקה פסיכיאטרית. חלק מהעצורים הזקוקים להשגחה נפשית שוהים בתאי מעצר רגילים. חלוקת התאים מתבצעת על ידי קצין המשמרת או מפקד בית המעצר⁸⁵.

⁸¹ בית מעצר אילת, משטרת נתניה, משטרת כרמיאל, משטרת תחנת דוד, בית מעצר שפלה, משטרת טירת הכרמל, משטרת מעלה אדומים.

⁸² בתגובת רס"ר ליווי ומעצר אילת מיום 29.8.05 נמסר, כי: "כל עצור אשר זקוק זוכה לטיפול רפואי, אם ע"י חובש המגיע למעצר המרחב או לחילופין נלקח העצור לביה"ח – בתאריך 15/8/05 סיימתי קורס חובשים וכל טיפול שאני יכול להגיש על הסמכה אני מגיש לעצורים – בהמשך אמור להגיע חובש קבוע למרחב אילת אשר יהיה חובש ראשי".

⁸³ בתגובת רס"ר ליווי ומעצר אילת מיום 29.8.05 נמסר, כי: "מעולם לא מחולקים תרופות לעצורים ללא מרשם רפואי מלבד כדור אקמול לעצורים הטוענים כי כואב להם הראש, כל כדור הניתן לעצור מגובה במסמך וע"פ אישור מרופא המחוז".

⁸⁴ בית מעצר מגרש הרוסים, בית מעצר לכיש, בית מעצר נגב, משטרת אשדוד, בית מעצר אילת, בית מעצר השרון, משטרת כרמיאל.

⁸⁵ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "שירותי רפואה ניתנים לפי הצורך 24 שעות ביממה ע"י גורם מקצועי. בכלל זה לפי העניין גם היוועצות פסיכיאטרית".

בית המעצר המרחבי לכיש ובבית המעצר המרחבי נגב: אין רופא פסיכיאטר קבוע.⁸⁶ בדו"ח המסכם לשנת 2003 התרענו בדבר הצורך בתקן (מלא או חלקי) של רופא פסיכיאטר, אשר ייתן מענה לטיפול בחולים פסיכיאטריים בבתי המעצר המרחביים ובסביבתם. אף בדו"ח אשתד חזרנו והמלצנו לשקול את הנושא בשנית. במצב הקיים, רבים מהעצורים נזקקים לטיפול ומעקב פסיכיאטרי, ובהיעדר רופא פסיכיאטר בבית המעצר הם אינם מקבלים את מלוא הטיפול הנדרש. לאור האמור, קיים חשש ממשי מפני פגיעה של העצור בעצמו או בסביבתו.

בית המעצר אילת: המתקן אינו מאויש בחובש ואף לא מתקיימים בו ביקורים סדירים של רופא ובכלל זה רופא פסיכיאטר. בעת הביקור תואר למבקרים הרשמיים על ידי העצורים מקרה חמור שהתרחש במתקן זה - עצורה הזקוקה לטיפול תרופתי פסיכיאטרי התלוננה, כי היא זקוקה לחידוש המרשם לכדורים הפסיכיאטריים. צוות המעצר התעלם מבקשותיה החוזרות להפנייתה לרופא פסיכיאטר. רק לאחר שחתכה את ורידי ידה נלקחה לבדיקה. המחזל לא תם, שכן גם לאחר שקיבלה מרשם פסיכיאטרי לתרופות, הן לא הובאו לה. לבסוף, אימה היא זו אשר דאגה לחדש לעצורה את מלאי התרופות.⁸⁷

תחנת משטרת כרמיאל: במהלך שנת 2005 התאבד עצור, אשר אובחן כטעון הגנה. לקח שהופק מהאירוע אינו להימנע מהחזקת עצורים טעוני השגחה בנפרד. יתר על כן, צוות המתקן מקפיד על ביקורות תכופות בתאים ועל רישומן ביומן העצורים.

א.16. שילוט המיידע עצורים בדבר זכויותיהם, ובכלל זה הזכות ליצוג

תקנה 20 לתקנות המעצרים קובעת, כי בכל מקום מעצר יותקן שלט, במקום בולט לעין, המפרט את עיקרי זכויות העצורים, את חובותיהם, את סמכויות מפקד מתקן המעצר וכן את סדר היום במתקן ואת סדרי העברת בקשות ופניות למפקד המתקן.

ב-3 מתקני מעצר מתוך 32 המתקנים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התעוררו בעיות שונות ביישום ההוראה בדבר שילוט.⁸⁸

להלן חלק מן הממצאים:

מתקן מעצר נתב"ג: בעת הביקור עלה, כי במתקן אין כל שילוט המידע את העצורים בדבר זכויותיהם. בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 2.2.06 נמסר, כי הוצב שילוט המיידע את העצורים בדבר זכותם לסניגור בכלל, ולסניגור ציבורי בפרט.

תחנת משטרת בית שאן: אומנם ישנו שילוט המודיע לעצורים על זכותם לייצוג, אך הוא תלוי במסדרון התחנה ולא בתא המוביל לתאי המעצר.⁸⁹ במצב דברים זה, העצורים אינם מסוגלים להבחין בו ואינם חשופים לתוכנו. לפיכך, אין בשילוט תועלת.⁹⁰

תחנת משטרת מעלה אדומים: אומנם במתקן מעצר זה תלויים שלטים המפרטים את זכויות העצורים. עם זאת, לא הוצב שילוט המידע את העצורים לגבי זכותם לייצוג על ידי סניגור בכלל, וזכותם לייצוג על ידי הסניגוריה הציבורית בפרט.

⁸⁶ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 26.2.06 נמסר, כי: "משאבחן הרופא המרחבי או חובש במתקן כי עצור זקוק לטיפול פסיכיאטרי, מופנה הלה לקבלתו במחלקה הנוגעת בבית החולים הקרוב. בעבר נעשה בלכיש ניסיון ליצירת מודל התנדבות של רופאים פסיכיאטריים שבאזור אך הפרוייקט לא צלח".

⁸⁷ בתגובת רמ"ס ליווי ומעצר אילת מיום 29.8.05 נמסר, כי: "בנושא העצורה שהייתה עצורה ביחד עם אימה מסרה כי היא נוטלת כדורים ע"פ מרשם של פסיכיאטר ללא כל תיעוד על מרשם, לגבי טענתה שנכנסה עם כדורים למעצר טענה זו אינה נכונה כל עצורה לפני כניסתו למעצר נערך עליו חיפוש והוא לא נכנס עם כל דבר חריג, לצוות המעצר אין אפשרות לתת כדורים פסיכיאטריים וזה נעשה רק ע"י חובש או מי שמוסמך ע"י הרופא המחוזי לתת, העצורה הנ"ל לא הראתה כל סימני מצוקה או בקשה לכדורים בזמן מעצרה לאחר שביצעה חתך בידה נלקחה לטיפול רפואי וע"פ הנוהל כל עצור שפוגע בעצמו פוגש גם פסיכיאטר נפגשה עמו וזה רשם לה את המרשם התרופתי - מכיוון שאנו לא יכולנו להביא את התרופות מהמרשם באותו יום ממרפאת מחוז הדרום בב"ש הציעה העצורה כי קרובת משפחתה יכולה להביא לה את הכדורים לאחר התייעצות עם רופא המחוז התאפשר לה הדבר וכך קיבלה טיפול רפואי עד שחרורה".

⁸⁸ משטרת בית שאן, משטרת מעלה אדומים, מתקן מעצר נתב"ג.

⁸⁹ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 12.6.06 נמסר, כי: "השילוט המיידע על זכויותיהם של העצורים נמצא בקיר שבמעבר כך שניתן לראות אותו מכל תא מעצר".

⁹⁰ בעת הביקור נמסר למבקרים הרשמיים על ידי הרמ"ס, כי כיוון שהשלט ממוסגר במסגרת העשויה ממתכת, הוא מהווה סיכון. לאור האמור, בחרו לתלות את השלט במסדרון. בתגובת מפקד תחנת בית שאן מיום 11.2.06 נמסר, כי: "הכללים נמצאים בתאי המעצר (תא המעבר) והעצורים יכולים לקרוא את השלטים מתוך תא המעצר".

א.17. ליקויים בקשר לכמות המזון, איכותו והרכבו

סעיף 9(ב)3 לחוק המעצרים קובע כלהלן -
"ב) עצור יהיה זכאי, בין היתר, לכל אלה:

...

(3) למזון בכמות ובהרכב המתאימים לשמירה על בריאותו"

ב-11 מתקני מעצר מתוך 32 המתקנים, שנבדקו על ידי אנשי הסניגוריה הציבורית, התעוררו בעיות שונות ביישום ההוראה בדבר מזון⁹¹. ב-7 מתקני מעצר מתוך 32 המתקנים שנבדקו, אין חדר אוכל, והעצורים נאלצים לאכול בתאיהם, מה שגורם לפגיעה קשה בתנאי התברואה בתאי המעצר ולפגיעה בכבודם של העצורים⁹².

תחנת משטרת זכרון יעקב: בעת הביקור התלוננו העצורים ששהו במקום על כמות המזון ועל איכותו. המבקרים הרשמיים נכחו בעת חלוקת המזון לעצורים ואכן התרשמו, כי מדובר בכמות דלה והמזון אינו מגוון כלל. העצורים קיבלו ארוחה שכללה: כף קטנה של גבינה, ריבה, ביצה קשה ומספר פרוסות לחם בלבד⁹³.

בית המעצר מגרש הרוסים: בעקבות ממצאי ביקור קודם שנערך בבית המעצר הוחלט להימנע מהכנסת מזון לתוך התאים. המבקרים מצאו, כי הונהג שינוי בסדרי האכילה בבית המעצר וכיום העצורים אוכלים ארוחות מסודרות בחדר אוכל מסודר. ההסדר החדש אומנם מונע ליקויים תברואתיים בתאים עליהם הצבענו בעבר, אך, לצערנו, עדיין קיימים ליקויים חמורים הראויים להתייחסות ולפתרון מיידי, כפי שיפורט להלן: (1) העצורים בכלל והעצורים באגף הנוער בפרט התלוננו על תחושת רעב, שכן לטענתם, כמות האוכל הניתנת להם בחדר האוכל אינה מספקת⁹⁴. יצוין, כי המזון אשר ניתן בארוחת הצהרים באגף הנוער, כפי שנחזה על ידנו, הינו מצומצם למדי. ביום הביקור הקטינים קיבלו שניצל קטן מאוד, מעט פתיתים וקישוא קטן. כבר בדו"ח הקודם, אשר הוביל לשינוי בסדרי האכילה בבית המעצר, הבענו דעתנו, כי אין כל מניעה להמשיך ולאפשר לעצורים להחזיק בחדרים מזון יבש, כדי לאפשר להם גישה לאוכל בכל שעות היום מחד, וזאת מבלי לפגוע בתנאי התברואה בתאים, מאידך. (2) המבקרים הבחינו בחרקים בחדר האוכל. (3) מחסור חמור בכוסות פלסטיק: באגף הנוער נמצא, כי כל הקטינים השוהים באגף משתמשים ב-2 כוסות בלבד השייכות לשני עצורים⁹⁵. בשיחת הסיכום שנערכה בתום הביקור הרשמי נאמר, כי המחסור בכוסות קיים משום שהעצורים נטלו את הכוסות עימם בצאתם מבית המעצר. אין בידינו לקבל טענה זו. אנו סבורים, כי יש לדאוג לכך שכל עצור יקבל, בודאי בזמני הארוחה, כוס פלסטיק לשימוש האישי.

בית המעצר המרחבי לכיש: העצורים הקטינים טענו, כי האוכל מוגש להם ללא סכ"ם, על מגש אחד משותף לכולם⁹⁶.

בית המעצר המרחבי נגב: עצורים רבים התלוננו בדבר כמות ואיכות המזון המסופק להם כאשר הם מובאים לדיון בבית המשפט בבאר שבע. העצורים מוחזקים במתקן המעצר עד שעות הלילה המאוחרות, כאשר המזון היחיד המסופק להם הוא לחם עם ריבה⁹⁷.

בתחנת משטרת ראשון לציון, בתחנת משטרת נתניה, בתחנת משטרת נתב"ג, בתחנת משטרת כפר סבא, בתחנת משטרת רמלה ובתחנת משטרת בת ים לא קיים חדר אוכל במתקן המעצר והעצורים נאלצים לאכול

⁹¹ משטרת זכרון יעקב, מתקן מעצר מגרש הרוסים, משטרת ראשון לציון, בית מעצר לכיש, בית מעצר השרון, משטרת נתניה, משטרת נתב"ג, בית מעצר נגב, משטרת כפר סבא, משטרת בת ים, משטרת רמלה.

⁹² משטרת ראשון לציון, משטרת נתניה, משטרת נתב"ג, בית מעצר השרון, משטרת כפר סבא, משטרת בת ים, משטרת רמלה.

⁹³ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 13.3.06 נמסר, כי: "כידוע, המזון המסופק לעצורים הוא אותו מזון שאוכלים השוטרים. מבחינת הכמות, התחנה תחל לקבל מספר מנות רב יותר כדי לספק את תאבון הכל".

⁹⁴ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "ניתנו הנחיות באגף הנוער להוסיף במנת האוכל תוספות על פי הנדרש".

⁹⁵ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "כוסות הפלסטיק "נעלמות" ע"י העצירים. בימים האחרונים רכשה היחידה מאות כוסות חדשים לשימוש בחדר האוכל".

⁹⁶ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 26.2.06 נמסר, כי: "כל טענה לגבי ליקויי בתחום זה נבדקת ומטופלת. לסגל בית המעצר לא היה ידוע – בעת הביקורת – על השגות בענייני מזון".

⁹⁷ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 12.6.06 נמסר, כי: "מספר מנות המזון שיוגשו לעצורים אלה יוגדלו בכ-70 "חמגניות" נוספות".

בתאי המעצר. מפאת העובדה שבתאים אין שולחנות, נאלצים העצורים לאכול את ארוחותיהם על מיטותיהם או לחילופין על רצפת התא, בצורה שאינה ראויה ואינה מכובדת. המצב גורם לליקויים תברואתיים רבים. הדבר חמור אף יותר בבית המעצר שרון, שכן מאחר ואין בתאים פחי אשפה, מגשי המזון נותרים מונחים על רצפת התאים ושאריות המזון מפוזרות עליהם. המזון נותר בתאים ולא נאסף עד לארוחה הבאה.⁹⁸

18.א. בעיית אי-קליטת חייבי שב"ס במתקני שרות בתי הסוהר

ב-16 מתקני מעצר משטרתיים מתוך 32 המתקנים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, שוהים עצורים שהוגש נגדם כתב אישום ו/או אסירים שפוטים.⁹⁹

עצורים אשר הוגש נגדם כתב אישום ואסירים שפוטים מכונים "חייבי שב"ס", בהתאם למונחים המקובלים על שלטונות מתקני המעצר ובתי הסוהר, היינו: מי שאמורים להיות מוחזקים על ידי שרות בתי הסוהר. מתקני שרות בתי הסוהר משתהים בקליטתם של אלו בשל הצפיפות הרבה הקיימת בהם. הותרתם של "חייבי שב"ס" במתקני המעצר המשטרתיים מעלה את רמת הצפיפות במתקנים המשטרתיים, ומקשה על המשטרה לקיים את הוראות ההפרדה, הן בין סוגי העצורים והן בין עצורים ואסירים.

זאת ועוד, החזקתם של מי שמכונים "חייבי שב"ס" במתקנים המשטרתיים שוללת, למעשה, זכויות המוענקות לדומיהם, המוחזקים במתקני שרות בתי הסוהר, כגון, ביקורים פתוחים ללא מחיצה, מרחב וחופש תנועה גדולים יותר, שירותים סוציאליים, תוכניות שיקום, תוכניות תעסוקה, רכישת השכלה, תכיפות ביקורים גבוהה יחסית, חופשות ועוד. יוצא, אפוא, כי מיקומו של העצור או האסיר הוא המגדיר את זכויותיו, ולא מעמדו המשפטי.

להלן חלק מן הממצאים:

בית המעצר מגרש הרוסים: נכון ליום הביקור שהו בבית המעצר 249 עצורים, כאשר מתוכם 141 "חייבי שב"ס" לפי הפירוט הבא: 26 שפוטים, 43 עצורים עד תום ההליכים, 67 עצורים עד למתן החלטה אחרת ו-5 עצורי שב"ס. למעשה, לא חל כל שיפור בענין זה ביחס למספר חייבי שב"ס ששהו במתקן בביקור שנערך בשנת 2004 (142 חייבי שב"ס)¹⁰⁰. יוצא, אם כך, כי מרבית יושביו של בית המעצר הינם חייבי שב"ס שאינם מועברים למתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר.¹⁰¹

בית מעצר לכיש: ביום הביקור הוחזקו בבית המעצר 115 עצורים, מתוכם 7 עצורי ימים בלבד. רובם המכריע של העצורים הינם כאלה שהוגש נגדם כתב אישום, מתוכם 43 עצורים עד תום ההליכים. במתקן שהו אף אסירים שפוטים. לדברי מפקד בית המעצר, אסירים מוחזקים בד"כ לתקופה שאינה עולה על חודש ימים. במהלך הביקור עלתה נקודה כאובה הנוגעת לסירובו של שב"ס לקלוט עצורים מיוחדים, כגון עצורים טעוני הגנה או חולי איידס או עצורים המסוכסכים עם עצורים אחרים וכו'. כאשר משווים בין האמצעים העומדים לרשות שב"ס, לעומת אלו העומדים לרשות בית מעצר מרחבי, לא יכול להיות ספק לענין מקום החזקתם הראוי. נדמה, כי הדרישה מבית המעצר המרחבי לטפל בבעיות מורכבות אלו ששב"ס עצמו מתקשה בפתרון, הינה דרישה מוגזמת ובלתי הגיונית. מצב זה מוביל, בסופו של יום, לטיפול לקוי באוכלוסיות אלו ולפגיעה בזכויות העצור לכבוד ולבריאות.¹⁰²

⁹⁸ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 19.2.06 נמסר, כי: נושא פינוי מגשי המזון "טופל ע"י פיקוד בית המעצר ובא אל פתרונו".

⁹⁹ בית מעצר מגרש הרוסים, משטרת זבולון, משטרת מעונה, משטרת זכרון יעקב, בית מעצר שרון, משטרת נתניה, משטרת עירון, בית מעצר נגב, בית מעצר אילת, בית מעצר שפלה, משטרת כפר סבא, משטרת רמלה, משטרת חיפה, משטרת טירת הכרמל, משטרת עפולה, משטרת מעלה אדומים.

¹⁰⁰ בהקשר זה יצוין, כי אף מבקר המשרד לביטחון פנים, אשר ביקר בבית המעצר בעקבות הביקור שנערך ביום 10.1.05 התייחס לבעיה כאובה זו וציין, כי "יש להפסיק תופעה זו לאלתר". עוד צוין בדו"ח הנזכר, כי במקרים מסוימים בית המשפט מצא לנכון ליתן צווים לקליטת עצורים חייבי שב"ס במתקני שב"ס, אך אף החלטות אלו לא קוימו מסיבות לא ברורות.

¹⁰¹ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת של משטרת ישראל מיום 4.4.06 נמסר, כי: "משטרת ישראל תלויה לחלוטין בשב"ס בכל הנוגע לכמות העצירים חייבי שב"ס שהיא מחזיקה. ... ככל שירבה שב"ס בקליטת עצירים בקטגוריה זו, כך ירוח".

¹⁰² בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 8.2.06 נמסר, כי: "מדיניות שב"ס היא כי עצורים עד לתום ההליכים יכולים מבחינה חוקית לשהות הן במשמורת המשטרה והן במשמורת שב"ס. לשני הארגונים סמכות מקבילה בענין זה ועל כן עצורים עד לתום ההליכים נקלטים בשב"ס אך ורק במידה והם יכולים להיות מוחזקים באגפי העצורים הרגילים. המשמעות היא, שמדיניות שב"ס היא לא לקלוט עצורים עד לתום ההליכים, המסווגים כחולים, חברי כנופיות, או בעלי סכסוכים רבים. לענין קליטת עצורים טעוני הגנה, נקבעה מכסה לקליטה של 21 עצורים טעוני הגנה בכל זמן נתון. לענין חולי האיידס, יורשה נא לי לתקן, חולי איידס אינם מוחזקים במתקני כליאה

תחנת משטרת כפר סבא : בעת הביקור נמסר למבקרים הרשמיים, כי במתקן זה מוחזקים בד"כ עצורים עד תום ההליכים. כן נמסר, כי לעיתים מוחזקים אף אסירים שפוטים לתקופה של עד חודש ימים. המלווים ציינו, כי המשטרה מנסה לצמצם ככל האפשר החזקה של עצורים עד תום ההליכים ואסירים שפוטים. למרות האמור, נוכחו המבקרים לדעת, כי הלכה למעשה שוהים במתקן עצורים עד תום ההליכים למשך תקופות ארוכות.

תחנת משטרת זכרון יעקב : ביום הביקור הוחזקו במתקן זה מלבד עצורי ימים, 2 עצורים עד תום ההליכים ו-2 אסירים שפוטים. מדובר במתקן בו לא ניתן לממש זכויות שונות כגון: הזכות להליכה יומית באוויר הפתוח, קבלת מבקרים, שימוש בטלפון וכד¹⁰³.

תחנת משטרת זבולון : ביום הביקור הרשמי הוחזקו במתקן מלבד עצורי ימים, עצורים עד תום ההליכים וכן אסירים שפוטים. לדברי ראש משרד סיוור של התחנה, המתקן איננו בנוי לספק זכויותיהם של עצורים עד תום ההליכים ואסירים שפוטים ולפיכך, לא רצוי שהם יהיו במתקן. לטענתו, צוות הליווי במתקן זה משתדל לקיים את זכויות העצורים והאסירים הללו ככל שניתן¹⁰⁴.

ככלל, יש להניח כי מדובר בנשאי איידס. נשאי איידס מוחזקים בשב"ס בתאי כליאה רגילים, אך קטנים ומופרדים במהלך לינת הלילה. שב"ס קולט למשמורתו שפוטים נשאי איידס, ואין לו כל חובה לקלוט עצורים נשאי איידס. יצוין, כי אף המשנה למנכ"ל המשרד לבטחון פנים קבע, כי על המשטרה למצוא פתרונות לאחזקה זמנית של עצורים נשאי איידס. יודגש, כי הטענה שב"ס מתקשה למצוא פתרונות לאוכלוסיה זו אין לה על מה להישען, בהחלט ניתן למצוא פתרון לאחזקת עצורים נשאי איידס, אך פתרון זה יביא בסופו של דבר לבזבוז מקומות כליאה על חשבון מכסת העצורים הרגילים. פתרון זה לא יקל על משטרת ישראל, אלא יכביד עליה".¹⁰³ ראו הערת שוליים 27.

¹⁰⁴ בתגובת ראש משרד סיוור מיום 11.12.05 נמסר, כי: "התחנה לא בנויה להחזקת עצורים מעל ל-7 ימי מעצר, עקב מגבלות תכנון. רצוי שעצורים בסטטוס, שפוטים, תום ההליכים, החלטה אחרת ועם כתבי אישום, יועברו מיידית לשב"ס".

ב. ליקויים עיקריים שנחשפו במתקני שרות בתי הסוהר

הוראות פקודת בתי הסוהר, תקנות בתי הסוהר, הוראות השירות ופקודות הנציבות מסדירות סוגיות הנוגעות לתנאי המאסר. אולם, ראוי לציין, כי אלו אינן כוללות בדרך כלל הוראות בדבר התנאים הפיסיים של תנאי המאסר, כפי שכוללות הוראות חוק המעצרים ותקנות המעצרים לגבי תנאי המעצר. יחד עם זאת, כפי שיובא להלן, בחנו אנשי הסניגוריה הציבורית את התנאים הפיסיים בבתי הסוהר גם בהתאם לדרישות חוק המעצרים ותקנות המעצרים, מתוך תפישה שהקריטריונים הקבועים למתקני המעצר צריכים להוות קנה מידה מינימלי גם למתקני הכליאה בבתי הסוהר, הגם שהדבר לא צוין במפורש בחוק.

השנה ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית ב-11 בתי סוהר שונים. בבתי סוהר אלה הבחינו אנשי הסניגוריה במספר הפרות קשות של זכויות אסירים. התמונה המצטיירת בחלק מבתי הסוהר היא, בין היתר, של עזובה פיסיית ותנאי מגורים קשים, צפיפות גדולה ומחנק בתאים ובמבנים שאינם עונים לקני המידה הבסיסיים המתחייבים מן הדין ומקביעות בתי המשפט, לרבות בית המשפט העליון.

בנוסף, יש לציין את התופעה של הלנת אסירים על הרצפה, ללא מיטה, וללא מרחב מחיה פרטי משלהם. בעניין זה אף הוגשה עתירה לבג"ץ¹⁰⁵, וביום 26.5.05 הוציא בג"ץ צו על תנאי והורה למדינה לנמק מדוע לא תספק מיטה ללינת לילה לכל אסיר בישראל. בכתב התשובה לעתירה הנזכרת מיום 11.1.06 נכתב, כי למרות שאין חובה לפי החוק או התקנות לספק מיטה לכל אסיר, אין מחלוקת בין העותרים לבין המדינה על כך שאסירים זכאים ללון על מיטות כחלק מזכותם החוקתית לכבוד האדם. לפיכך, התגבשה תוכנית על ידי המשרד לבטחון פנים, בהסכמת משרד האוצר, לפיה בשנים 2006-2007 יחול צמצום הדרגתי במספר האסירים הלנים על הרצפה, באופן שעד שנת 2006 יקטן לפחות במחצית מספר האסירים הלנים על הרצפה ביחס לשנים קודמות. עוד קובעת התוכנית, כי עד שנת 2007, לכל המאוחר, תהיה מיטה לכל אסיר במתקני שירות בתי הסוהר. ידוע לנו, כי נעשים מאמצים לשיפור המצב הקשה הקיים כיום במתקני שירות בתי הסוהר. עם זאת, עדיין קיימת מצוקה קשה בתנאי הכליאה בחלק ממתקני שירות בתי הסוהר, מצוקה המצריכה פתרונות מידיים.

1.ב. אלימות ויחס מזלזל של סוהרים כלפי אסירים

ב-4 בתי סוהר מתוך 11, בהם בקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התקבלו תלונות שונות מצד אסירים בדבר יחס מזלזל של סוהרים ואף תלונות בדבר אלימות הננקטת כלפיהם¹⁰⁶.

בית סוהר שאטה: אסירים רבים מכל אגפי בית הסוהר התלוננו, כי סוהרים נוקטים כנגדם באלימות קשה כדבר שבשגרה. האסירים העידו, כי קיימת אוירה של פחד וטרור, וכי הסוהרים משתמשים באלימות כפתרון לכל עבירה ולו העבירה הפעוטה ביותר על חוקי בית הסוהר¹⁰⁷. אסירים התלוננו על מכות באמצעות אלות, בעיטות, אגרופים, גרירות על הרצפה, זריקה מן המיטה אל הרצפה ועוד¹⁰⁸. מספר אסירים התלוננו על חיפוש שנעשה בחדרם בלילה שקדם לביקור הרשמי. לטענתם, מדובר בחיפוש ברוטאלי ביותר, אשר גרם לנזקים לרכושם. עוד טענו האסירים, כי חיפוש בעירום מלא למול אסירים אחרים מהווה נורמה בבית הסוהר¹⁰⁹. רוב

¹⁰⁵ ראו הערת שוליים 7.

¹⁰⁶ בית סוהר שאטה, בית סוהר אשמורת בית סוהר אוהלי קינר, בית סוהר מגידו.

¹⁰⁷ מפקד בית הסוהר שאטה מסר בתגובה במהלך הביקור, כי מאז כניסתו לתפקיד חלה ירידה משמעותית בתקריות האלימות בבית הסוהר. לדבריו הייתה ירידה של כ-71% בתקריות דקירה בין אסירים וירייה של כ-28% בתקריות אלימות בכלל.

¹⁰⁸ לטענת מפקד בית הסוהר, היחידה הארצית לחקירות סוהרים (להלן: "יא"חסי") לא פתחה בתקופה האחרונה תיקי חקירה בנוגע לאלימות סוהרים בבית הסוהר. לדבריו, כל שימוש בכוח, אם אכן נעשה שימוש כזה, הינו סביר והכרחי בנסיבות הענין. מפקד בית הסוהר ציין, כי תלונתו של כל אסיר על אלימות שננקטה כנגדו, מועברת ישירות לטיפול יא"חסי.

¹⁰⁹ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 19.1.06 נמסר, כי: "בית סוהר שאטה כמו יתר בתי הסוהר האחרים מקיים מעת לעת חיפושים מטעמי ביטחון, הן של האסירים, הן של הסוהרים והמתקן כולו. החיפושים נערכים באופן יסודי ומדוקדק תוך שמירת כבודם של האסירים וציודם ובהתאם לנהלים ולפקודות בשב"ס. במקרים חריגים וכאשר קיים חשש כי על גופו של האסיר מוסתרים אמצעים המסכנים את שלומו או שלומם של הסובבים אותו, מבצעים חיפוש בעירום בכפוף לנהלים ופקודות מגבילות ומחמירות. במקרה האמור כפי שצינו המבקרים החיפוש שנערך באגף 1 בתא 3, התקיים חיפוש בעירום על אחד האסירים בתא השירותים כאשר סוהר נוכח במקום, הדלת סגורה וסוהר נוסף מאבטח מבחוץ. תוצאות החיפוש בעירום התגלה סכין פרפר וחומר החשוד כסם. טענות האסירים בנושא זה הן שיקריות".

האסירים סרבו להזדהות בשמם או לנקוב בשמם של סוהרים אלימים מחשש, כי יבולע להם¹¹⁰. בהתאם להנחיות היועץ המשפטי לממשלה למבקרים רשמיים, הועברו תלונות מפורטות וכן תלונות כלליות במכתב נפרד¹¹¹. למותר לציין את חומרת הדברים באם אכן התלונות מוצדקות¹¹².

בית סוהר אשמורת: במהלך הביקור הרשמי הקודם עלו תלונות רבות על יחס הסוהרים לאסירים, לרבות תלונות על אלימות. בביקור הרשמי האחרון התרשמו המבקרים, כי חל שיפור משמעותי ביחס הסוהרים לאסירים. יחד עם זאת, התקבלו תלונות רבות כנגד קצין ספציפי שפעל באגף 5. התלונות כלפי סוהר זה נסבו סביב מגוון נושאים: אלימות פיזית ברמות שונות, שלילת הטבות באמתלות שווא, שיפוט שלא בפני האסיר, אפליית אסירים ערבים והטחת עלבונות באסירים אלו. מפקד בית הסוהר מסר בתגובה, כי מדיניות בית הסוהר אוסרת אלימות או הפלייה. לדבריו, מדובר באדם גדול מימדים ויתכן שזו הסיבה שחלק מהאסירים מרגישים מאוימים על ידו. מפקד בית הסוהר הוסיף, כי האוכלוסייה בבית הסוהר היא אוכלוסייה מיוחדת (טעוני הגנה) ולפיכך, ישנן תלונות שווא רבות של אסירים¹¹³.

בית סוהר אוהלי קיזר: באגף 32 – אגף תאי הצינוק הזדעזעו המבקרים הרשמיים מבעיית המזיקים הקשה הקיימת. כאשר הסבו את תשומת ליבו של הסוהר שנכח במקום לקיומם של החרקים, תגובתו הייתה שהאסיר "מגדל אותם". מפקד בית הסוהר מסר בתגובתו מיום 19.1.06, כי מדובר בהערה מיותרת שאין להתייחס אליה ברצינות. לטעמנו, אין מקום להערות מסוג זה המביעות יחס של זלזול גמור מצד הסוהר לעזובה השוררת ויש מקום להתייחס למקרה זה במלוא הרצינות. יחד עם זאת, נראה שמדובר במקרה חריג, שכן לא נשמעו תלונות מהאסירים לגבי יחס הסוהרים והסגל אליהם. באגפים 1, 4 ו-7 אף צוין יחס הסגל לחיוב.

בית סוהר מגידו: אחת הטענות הקשות שהעלו האסירים מאגף 8 היא יחס משפיל מצד הסוהרים הזוטרים בבית הסוהר. האסירים הדגישו, כי אין מדובר באלימות פיזית כלפיהם, אך יש שימוש תדיר באלימות מילולית הכוללת גידופים ושימוש במילות גנאי¹¹⁴.

בסיכום פרק זה, אנו מוצאים לנכון לחזור ולהצביע על בעיה, שעלתה גם בדו"ח משנת 2005 וטרם באה על פתרונה. מדובר בהתייחסות הבעייתית מצד שרות בתי הסוהר והיחידה הארצית לחקירות סוהרים לטענות אנונימיות בדבר אלימות כתופעה, להבדיל מתלונות נקודתיות ומפורטות. עמדת שרות בתי הסוהר והיחידה הארצית לחקירת סוהרים היא כי במקרים בהם לא ניתן למסור פרטים מזהים של האסירים המתלוננים או של הסוהרים שנגדם מופנות התלונות, לא ניתן לבדוק תלונות אלו¹¹⁵. קשה לקבל טענה מסוג זה. לא יכולה להיות מחלוקת על כך שדווקא במקרים בהם מתלוננים האסירים על אלימות חוזרת ושיטתית מצד גורם זה או אחר, החשש כי יבולע להם כתוצאה ממסירת אינפורמציה לגורמים המבקרים, הוא טבעי ומובן לחלוטין. כאשר ישנו חשש לקיומה של תופעת אלימות כלפי אסירים, שאינה תלונה נקודתית, ישנו צורך מידי ואף חובה להידרש לנושא ולבחון אותו לעומק. תלונות רבות לעיתים, מצד אסירים הכלואים באגפים שונים מצביעות על חשש אמיתי לקיומה של בעיה ומעלות את ההסתברות כי יש בהן ממש. לטעמנו, יש מקום למצוא פתרון מערכתי לטיפול בתלונות מסוג זה, שכן רק בקורת מתמדת תוכל למנוע התקיימותן של תופעות אלימות חמורות בבתי הסוהר.

¹¹⁰ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 22.5.06 נמסר, כי: "טענות ואמירות שנאמרות בעלמא, ללא ציון פרטים מזהים אודות השימוש בכוח ואלימות המופעלת כלפי אסירים אינן יכולות להיבדק ולקבל התייחסות נאותה".

¹¹¹ ראש יאח"ס בתגובתו מיום 6.2.06 פירט בהרחבה מהם הצעדים שנקטו בעקבות כל תלונה שעלתה במכתב המפורט ששלחו המבקרים הרשמיים. אך לגבי תלונות אנונימיות מסר, כי לא ניתן לגבות תלונות.

¹¹² בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 22.5.06 נמסר, כי: "בית סוהר שטה ככל היחידות בשרות בתי הסוהר נוקט מספר פעולות להעלאת הנושא למודעותם של הסוהרים באמצעות הדרכות יחידתיות, קיום הסברים ושיחות הנערכות ביחידה על ידי גורמים שונים ובביצוע תחקירי אירוע. על פי נתוני יאח"ס גם בבית הסוהר שאטה ישנה ירידה משמעותית במספר האירועים...".

¹¹³ מבקר הפנים של שבי"ס מסר בתגובתו מיום 27.11.05, כי "כפי שנאמר למבקרות על ידי מפקד בית הסוהר בתום ביקורן, לא קיימת אלימות מצד אנשי סגל בכלא אשמורת, שבי"ס מקיים הדרכות שוטפות והסברים בנושא זה, תלונות אסירים בגין אלימות במידה וישנן מועברות ליחידה לחקירת סוהרים".

¹¹⁴ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 5.3.06 נמסר, כי על מנת ששבי"ס יוכל להתייחס לטענות נדרשים שמות ופרטים על האירועים.

¹¹⁵ ראש יאח"ס בתגובתו מיום 6.2.06 ציין, כי "לא ניתן לגבות תלונות מאסירים שאינם מוסרים פרטים על האירועים, לא מזהים בשמם. כידוע אותם מתלוננים יהיו גם עדים בבימ"ש בעת הצורך".

ב.2. ענישה משמעתית קיצונית

בית סוהר שאטה התלוננו אסירים על ענישה חמורה ולא מוצדקת. באגף 1 התלונן אסיר, כי נענש על כך שביקש אקמול בעת שיעור חינוך. באגף 4 התלוננו מספר אסירים על חיפושים בעירום מלא הנערכים למול אסירים אחרים, נוהג, אשר לטענתם, גורם להם להשפלה קשה¹¹⁶. אסירים אחרים התלוננו על ענישה בעקבות הגשת בג"צים ועתירות אסירים. באגף 5 התלוננו אסירים על אווירה של פחד וטרור ועל ענישה ללא סיבה מוצדקת. בנוסף, התלוננו האסירים, כי כל ענישה בצינוק מלווה בקנס של 300-400 ₪, עונש הנראה להם חמור.

בית סוהר אוהלי קידר ישנו בחצר בית הסוהר תא הענשה. מדובר במעין "כלוב" המגודר חציו בטון וחציו סורג. בשיחה שערכו המבקרים הרשמיים עם אסיר ששהה בתא טען האסיר, כי הושם בתא מחשש הסוהרים שמא ישוחח עם המבקרים הרשמיים¹¹⁷.

בית סוהר מגידו התלוננו אסירים רבים מאגפים שונים על הענשה קולקטיבית, הכוללת תשלום קנסות כספיים גבוהים. לטענתם, לעיתים גובה הקנס מגיע לכדי 450 ₪. מעבר לכך, טענו האסירים, כי לכל סוהר זוטור מותר להעביר אסיר לצינוק, עד שסגן מפקד בית הסוהר יחליט מהו העונש שינתן בענינו. לטענת האסירים, הסוהרים הזוטרים נוקטים בפעולה זו כדבר שבשגרה ובכך פוגעים בזכויותיהם¹¹⁸.

בית סוהר השרון התלוננו האסירות הביטחוניות באגף 11, כי העונשים המוטלים עליהן על ידי הנהלת הכלא, אינם פרופורציונאליים למהות ההפרה שבוצעה על ידן¹¹⁹. לטענתן, גם הפרות של מה בכך (למשל איחור קל למסדר מנהל) גררו עונשים כבדים (למשל: קנסות כבדים, שלילת ביקורים לתקופה ארוכה וכיוצא בזה)¹²⁰.

ב.3. צפיפות קשה והלנת אסירים על הרצפה

בביקורי המבקרים הרשמיים מטעם הסניגוריה הציבורית עולה תמונה חמורה של צפיפות קשה ובלתי נסבלת בבתי הסוהר.

ב-8 בתי סוהר מתוך 11 בתי סוהר, בהם בקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, נמצא כי האסירים שוהים בתנאי צפיפות קשים¹²¹.

בנוסף לאותה צפיפות קשה, מסתבר, כי התופעה החמורה של הלנת אסירים על רצפת התאים עדיין קיימת. ישנם 6 בתי סוהר, בהם מלינים אסירים על הרצפה על גבי מזרנים ללא מיטה¹²². במצב דברים זה, לא נותר בתאים חלל מספק המאפשר תנועה לאסירים בחדר.

להלן דוגמאות להמחשת המצב הקיים:

בית סוהר שאטה: שוררת צפיפות רבה ובלתי נסבלת באגפי בית הסוהר השונים בכלל, ובאגף 6 (המאכלס אסירים ביטחוניים) בפרט. התאים ברובם קטנים, חשוכים ומחניקים. שטח המחיייה המוקצב לכל אסיר הוא קטן ביותר. בכל האגפים וברוב החדרים לן לפחות אסיר אחד על הרצפה בכל לילה. באגף 5 המאכלס אסירים פוליטיים המוגדרים כמתקדמים, לנים 20 אסירים בחדר, אשר גודלו 38 מ"ר, כך שלכל אסיר מוקצב מרחב

¹¹⁶ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 19.1.06 נמסר, כי: "בית סוהר שטה כמו יתר בתי הסוהר האחרים מקיים מעת לעת חיפושים מטעמי ביטחון, הן של האסירים והן של הסוהרים והמתקן כולו. החיפושים נערכים באופן מקצועי ומדוקדק תוך שמירת כבודם של האסירים וצידום ובהתאם לנהלים ופקודות שב"ס. במקרים חריגים וכאשר קיים חשש כי על גופן של האסיר מוסתרים אמצעים המסכנים את שלומם או שלומם של הסובבים אותו, מבצעים חיפוש בעירום בכפוף לנהלים ופקודות מגבילות ומחמירות".

¹¹⁷ מפקד בית סוהר אוהלי קידר מסר בתגובתו מיום 18.1.06, כי מדובר בתא המתנה ולא בתא ענישה. עם זאת, מסביר את המצאות האסיר בתא זה, בכך שהאסיר הפר את המשמעת. מבקר הפנים של שב"ס בתגובתו מיום 8.3.06 מציין אף הוא, כי מדובר בתא המתנה.

¹¹⁸ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 5.3.06 נמסר, כי: "העמדת אסירים לדין משמעתית נעשית על פי הפקודות והנהלים והענשתם נעשית על פי הדין והסמכויות המוקנות בחוק. חומרת העונש הינה בהתאם לחומרת העבירה ואל לה לביקורת להתערב בכך שכן היא אינה בגדר ערכאת ערעור. במידה ומספר אסירים נענשו במקביל, משמע שהם ביצעו את העבירה במשותף".

¹¹⁹ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי: "מדיניות הענישה מאפשרת שיקול דעת לקציני השיפוט המתאיחים גם לחומרת העבירה".

¹²⁰ מפקד בית סוהר השרון מסר בתגובה בעת הביקור, כי ישנה הקפדה על פרופורציות בענישה, וכי הענישה מותאמת ואינה חמורה במיוחד.

¹²¹ בית סוהר שאטה, בית סוהר אוהלי קידר, בית סוהר אשמורת, בית סוהר השרון, בית סוהר כרמל, בית סוהר מעשיהו, בית סוהר מגידו ובית סוהר קישון. בבית סוהר שאטה השטח הממוצע לאסיר נע בין 1.14 מ"ר ל- 2.45 מ"ר (למעט חדר אחד בו השטח הממוצע הינו 3.5 מ"ר לאסיר, בו לנים שני אסירים בלבד ולמעט הצינוק). באוהלי קידר השטח הממוצע לאסיר נע בין 1.98 מ"ר ל- 2.58 מ"ר. בבית סוהר השרון השטח הממוצע לאסיר נע בין 1.8 מ"ר ל- 3.4 מ"ר. בבית סוהר כרמל שטח הממוצע לאסיר הינו 2 מ"ר. בבית סוהר מעשיהו השטח הממוצע לעצור באגפי ההתנתקות הינו 2.31 מ"ר. בבית סוהר קישון השטח הממוצע לעצור בתאים שנבדקו נע בין 2 מ"ר ל- 2.5 מ"ר.

¹²² בית סוהר שאטה, בית סוהר אשמורת, בית סוהר השרון, בית סוהר כרמל, בית סוהר מגידו ובית סוהר מעשיהו.

מחיה של 1.9 מ"ר. לדברי האסירים, בדרך כלל נאלצים בכל לילה ללון בין 3 ל - 4 אסירים על רצפת התא. באגף 6 המאכלס אסירים ביטחוניים, לנים בחדר בו ישנן 11 מיטות 15 אסירים, דהיינו לנים בכל לילה 4 אסירים על הרצפה. גודל החדר הוא 17.1 מ"ר, דהיינו, שטח ממוצע של 1.14 מ"ר לאסיר. באגף 4 המאכלס אסירים טעוני הגנה, ישנו חדר קטן מאד, אשר גודלו 9 מ"ר. בחדר זה לנים 5 אסירים, כאשר אסיר אחד לן על הרצפה. ישנו שטח ממוצע של 1.8 מ"ר לאסיר ומפאת שטחו הקטן של החדר, אין אפשרות לנוע בחדר בשעות הלילה, כאשר לן אסיר על הרצפה. אגף 10 הינו אגף תאי הצינוק המשמש להפרדה ולענישה של אסירים. תאי הצינוק הינם תאים קטנים ביותר (כ - 2.5 מ"ר). בצינוק ישנה מיטת קומותיים, אשר תופסת את מרבית השטח. לדברי המבקרים הרשמיים, הלנה של שני אסירים בתא זה הינה בלתי אנושית.¹²³

בית סוהר אשמורת: בביקור הרשמי שנערך בשנת 2004 נמצא, כי שורת צפיפות חמורה במיוחד באגפים השונים. כן נמצא, כי קיימת תופעה של הלנת אסירים באופן קבוע על הרצפה. בביקור שנערך בשנת 2005 עולה, כי טרם נמצא פתרון הולם לבעיות האמורות. מפקד בית הסוהר העריך, כי בכל לילה ישנים 15 אסירים על הרצפה. לדבריו, ישנה מגמה של נידוד אסירים מאגף לאגף ומתא לתא, על מנת לצמצם למינימום את מספר האסירים הלנים בכל לילה על הרצפה. כמובן, שאין הדבר מהווה פיתרון רצוי לבעיה החמורה הקיימת, שכן לאסיר אין מרחב מחיה קבוע ומוגדר בכל לילה ולילה. באגף ההפרדה ישנה צפיפות בלתי נסבלת. בעיית הצפיפות באגף זה חמורה שבעתיים נוכח העובדה, כי האסירים באגף ההפרדה מבליים את כל יומם נעולים לבדם בתא, למעט טיול יומי בן שעה אחת. בתאי ההפרדה, בהם מוחזקים אסירים ביטחוניים ועצירים מנהליים ביטחוניים, התנאים הפיזיים הינם קשים ביותר. האסירים מוחזקים בצפיפות רבה, ללא כל שמץ של מרחב אישי או פרטיות. בעיה חמורה זו עלתה גם באגף 1-2. האגף מכיל תאים קטנים במיוחד, בהם שוכנים יותר אסירים ממה שהתא יכול להכיל.¹²⁴ האסירים טענו, כי רבים מהם לנים בלילה על הרצפה בצפיפות נוראית. בנוסף, טענו האסירים, כי ישנו חוסר התאמה בין חלוקת האסירים לתאים לבין מצבת המיטות בכל תא ותא, וכי בפועל ישנן מיטות ריקות שאינן מנוצלות.¹²⁵ המבקרים התרשמו, כי אגף 1-2 אינו ראוי כלל למגורי אדם והתנאים בו מפרים את זכויותיו הבסיסיות של האסיר.¹²⁶ בביקור באגף הבידוד (תאי צינוק) נמצא, כי אף באגף זה שורת צפיפות רבה.¹²⁷ תא הצינוק הינו קטן מאד ורובו המוחלט של המרחב בו תפוס על ידי המיטה המצויה בו.

בית סוהר השרון: בשנת 2004 נערך ביקור בבית סוהר זה, בו נתגלתה בעיה קשה של צפיפות באגפי בית הסוהר השונים. כן, דווח על הלנת אסירים כדרך קבע על רצפת התא. בשנת 2005 ערכו המבקרים הרשמיים ביקור נוסף בבית סוהר השרון. עולה מביקור זה, כי טרם נפתרו הבעיות האמורות. בביקור נמצא, כי קיימת צפיפות רבה בכל האגפים ובפרט באגפים בהם מוחזקים האסירים הביטחוניים.¹²⁸ מבדיקה שערכו המבקרים הרשמיים באגפים השונים עלה, כי מספר האסירים המצויים בכל תא עולה על מספר המיטות. בעת הביקור

¹²³ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 19.1.06 נמסר, כי: "בית סוהר שאטה הוא אחד מבתי הסוהר הוותיקים והישנים הקיימים בשרות בתי הסוהר. בתוך שטח בית הסוהר הוחל בשנים האחרונות באופן הדרגתי בבניית אגפים חדשים, אך עדיין קיים מבנה "תיגרטי" ישן ובו אגפים ותאים בעלי סטנדרטים ישנים. התאים הישנים דורשים שיפוצים נרחבים ויסודיים שתכלול החלפת הצנרת, הפרדה מוחלטת בין המקלחות לשירותים ולמטבחון, טיפול ברטיבות וחלודה, ולשם כך דרושים משאבים כספיים שאינם בידי שב"ס. אגב להפרדת השירותים מן המקלחות יש משמעות לא רק כספית ותקציבית אלא גם הקטנת התא ואיבוד מקומות לינה. בעיית הצפיפות הינה מערכתית וקיימת ברוב מתקני שב"ס כדוגמת דמון, כרמל, שרון, ניצן ואילון, והיא נובעת כתוצאה מקליטת אסירים ועצורים חדשים הגורמת להצפפה במתקני שב"ס עד כדי הלנה על הרצפה במקרים חריגים. הפתרון נעוץ בהרחבת המתקנים הקיימים, הוספת אגפים ובבניית בתי סוהר חדשים".

¹²⁴ לדברי המבקרים הרשמיים, באגף זה ישנם תאים קטנים וצפופים במיוחד. שורר מחנק וסרחון בלתי נסבל. בתא אחד ישנים 5 אסירים, כאשר אחד ישן על רצפת התא, בחלל שמספיק בקושי ל- 2 אסירים.

¹²⁵ סגנית מפקד בית הסוהר מסרה במהלך הביקור בהקשר זה, כי הבעיה באגף זה אינה חמורה כפי שעלה מדברי האסירים. לטענתה, אין חדרים שאינם בתפוסה מלאה.

¹²⁶ נראה, כי יש לסגור אגף זה או לשפצו, באופן בו התאים יוגדלו ותתאפשר כניסת אויר אליהם.

¹²⁷ מתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 27.11.05 עולה, כי על מנת להתגבר על בעיית הצפיפות באגפים השונים, יש לבצע שינויים מבניים כגון: תוספות בניה ושיפוצים. לדבריו, שינויים אלו כרוכים בעלויות תקציביות גבוהות שאינן בידי שב"ס.

¹²⁸ לענין האסירים הביטחוניים, הצפיפות הקיימת קשה מנשוא, לאור העובדה, כי הם שוהים מרבית היום בתא.

נמצא, כי 26 אסירים לנו באותה העת על הרצפה וביניהם אף קטינים. בחלק מהתאים מספר המיטות ביחס לשטח המצוי היה גדול עד כדי כך שלא נותר מרווח מספיק למעבר ולתנועה¹²⁹.

בית סוהר מעשיהו: לאור מחסור במיטות באגפים הפלייליים, נמשך השימוש בשיטת הדרגשים הנשלפים מתחת למיטות, על מנת לספק מקום לינה לאסירים שאין עבורם מיטה¹³⁰. השטח הממוצע לאסיר בתאי האגפים החדשים שנבנו במיוחד לקליטת עצורי ההתנתקות (אגפים 12 – 15), לפי דיווחו של מפקד בית הסוהר, הינו 2.31 מ"ר לעצור. נתונים אלה אינם עולים בקנה אחד עם הנדרש לתקנה 3(ה) לתקנות תנאי החזקה במעצר, לפיהן השטח הממוצע לעצור בתא שתכנון בנייתו החל לאחר תחילתן של התקנות לא יפחת מ- 4.5 מ"ר. יצוין, כי המבקרים בקרו באגף ההתנתקות, כאשר התאים היו כמעט ריקים ולכן בפועל לא הייתה קיימת בעיה של צפיפות. המבקרים התרשמו, כי במידה ואגפים אלה יאוכלסו עד תום (480 עצורים) תנאי כליאתם יהיו קשים עקב צפיפות יתר (להערכתם, 1.4 מ"ר לעצור)¹³¹.

בית סוהר כרמל: המתקן מאכלס 562 אסירים, למרות שהתקן הקיים עומד על 520 אסירים בלבד. במצב דברים זה, ישנה צפיפות רבה בחלק מהתאים וישנו מספר לא מובטל של אסירים הנאלצים ללון על הרצפה¹³². המבקרים התרשמו, כי גם כאשר מספר האסירים בחדר אינו עולה על מספר המיטות, הצפיפות קשה מנשוא. הצפיפות הקשה גורמת לעיתים קרובות, למתח ולאלימות בין האסירים.

בית סוהר מגידו: אגף 1 בכל תא מגורים שגודלו 20 מ"ר, יש 10 מיטות ל- 10 אסירים, כך שבממוצע ישנו שטח מחייה של 2 מ"ר לאסיר. באגף 3 כל אוהל הינו בגודל 50 מ"ר ושוהים בו כ- 20 אסירים, כך שבממוצע ישנו שטח מחייה של 2.5 מ"ר לאסיר. המבקרים התרשמו, כי תנאי המאסר קשים מאד והצפיפות היא בלתי נסבלת¹³³. באגף 6 בכל תא מגורים שגודלו 40 מ"ר, שוהים 18 אסירים, כך שבממוצע ישנו שטח מחייה של 2.22 מ"ר לאסיר¹³⁴. אגף 8 הינו אגף קרוואנים. בכל קרוואן שוהים 4-10 אסירים. בעת הביקור שהו באחד הקרוואנים 13 אסירים. האסירים טענו, כי לפעמים ישנה תפוסת יתר ולפיכך נאלצים חלקם לישון על הרצפה¹³⁵.

סיכום:

כפי שעולה מממצאי דו"חות הביקורים הרשמיים, מן התגובות של שרות בתי הסוהר ותשובות בעלי התפקידים בבתי הסוהר השונים, טרם נמצא פתרון הולם לבעיית הצפיפות הקשה השוררת בבתי הסוהר. לא זו אף זו, טרם נמצא פתרון לתופעה של הלנת אסירים על רצפת התאים. תופעות אלו מחייבות טיפול דחוף ומיידי. כאמור בתשובת המדינה לעתירה שהוגשה בנושא¹³⁶, מסתמן פתרון לתופעת ההלנה על הרצפה ללא מיטה עד לסוף שנת 2007. דא עקא, כי עד לאותו פתרון מיוחל ימשיכו מדי לילה ללון אסירים על רצפת התאים בעוד זכותם לכבוד נפגעת. בכתב התשובה צוין, כי שירות בתי הסוהר נוקט בצעדים שונים, על מנת להקל על מצוקת האסירים בענין זה, וביניהם קביעת כללים בענין זה על ידי היועץ המשפטי של שירות בתי הסוהר. כך למשל נקבע, כי: "...אם לא ניתן יהיה לשבץ את כל האסירים ששובצו לאותו אגף בתאים עם מיטה, הרי לא ישובץ יותר מאסיר אחד בתא ללא מיטה, ובאם עקב תפוסת התאים באגף נדרש להוסיף שני אסירים ללא מיטה באותו תא – תינתן עדיפות קודם לתאים גדולים יותר בשטח המחיה לאסיר, ורק לאחר מכן לתאים ששטח

¹²⁹ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי: "תופעת הצפיפות מלווה את השב"ס לאורך השנים והיא אינה ייחודית לב"ס השרון אלא מהווה בעיה מערכתית, כלל ארצית. פתרון הבעיה מצריך תוספת מקומות כליאה במבנים ובבניית מתקני כליאה נוספים".

¹³⁰ מפקד בית סוהר מעשיהו מסר בתגובתו מיום 7.9.05, כי השימוש בדרגשים נעשה בשל הצפיפות בבית הסוהר ובמגמה לשמור על כבודו של האסיר ככל הניתן.

¹³¹ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 2.10.05 נמסר, כי: "מאחר והביקור התקיים כשבועיים לאחר ביצוע ההתנתקות, ובאגפים שהו 22 עצורים ו- 21 עצורות בלבד, התרשמותם של המבקרים כפי שבאה לידי ביטוי בדו"ח הביקורת הייתה מוטעית. אשר על כן, הקביעה לגבי "הצפיפות הפוטנציאלית" וגם לכמוה לגבי חדריו עו"ד אינה רלוונטית עוד בשלב זה".

¹³² באחד החדרים לנו 4 אסירים על רצפת התא.

¹³³ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 5.3.06 נמסר, כי תקן הכליאה ירד מ- 240 אסירים ל-220.

¹³⁴ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 5.3.06 נמסר, כי תקן הכליאה ירד מ-120 אסירים ל-110.

¹³⁵ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 5.3.06 נמסר, כי הצפיפות באגף 8 פחתה בעקבות סיום העבודות הארכיאולוגיות.

¹³⁶ ראה כאמור במבוא.

המחיה לאסיר קטן יותר". הלכה למעשה, כלל זה אינו מיושם דרך קבע. המבקרים נתקלו במספר מקרים של הלנת יותר מאסיר אחד, ולעיתים אף 4 אסירים בתא אחד על הרצפה. לטעמנו, תשובת המדינה אינה מספקת, ומותירה בעינה למשך תקופה ארוכה נוספת את הפגיעה הקשה בזכויות של ציבור גדול של אסירים. דוברת שב"ס מסרה לנו נתונים מספריים עדכניים ערב פרסום דו"ח זה וציינה כי: "נכון להיום, כמעט ואין אסירים שישנים על הרצפה" וכי "מדובר בנתון שמשנתה מיום ליום, בהתאם לקליטה ושחרור אסירים".

ב.4. תנאים היגייניים ותברואתיים ירודים

ב-7 בתי סוהר מתוך 11 בתי סוהר¹³⁷, בהם בקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, נמצא כי התנאים ההיגייניים והתברואתיים ירודים, הן בשטחים הציבוריים והן בתאים. ישנם בתי סוהר בהם התנאים ההיגייניים והתברואתיים מגיעים עד לכדי הזנחה של ממש. הזנחה כזו עלולה לסכן את בריאותם של האסירים. סוגיה זו מחייבת טיפול באופן דחוף ומיידי.

להלן דוגמאות להמחשת המצב הקיים:

בית סוהר שאטה: בביקור שערכו המבקרים באגפים השונים נמצא, כי התנאים ההיגייניים והתברואתיים בבית הסוהר קשים מנשוא (למעט באגף 7 – שהינו אגף חדש). ברוב האגפים הקירות מתקלפים ומתפוררים מלחות ומעובש וחושפים צינורות וקורות מתכת חלודים. המקלחות והשירותים מזוהמים ומדיפים ריח רע, קרבתם הרבה למטבחונים בתאים מטרידה מאד מבחינה סניטרית¹³⁸. ישנה בעיה קשה במיוחד של מזיקים רבים ושונים (מקקים, עכברושים וכיוצא ב' בכל אגפי בית הסוהר¹³⁹).

בית סוהר אשמורת: אגף ההפרדה הארצי נמצא במבנה ישן ותנאי הכליאה בו קשים. בביקור שערכו המבקרים הרשמיים נמצא, כי חלק מהתאים מלוכלכים, הקירות מתקלפים ומתפוררים והדלתות חלודות ומתפוררות כתוצאה מרטיבות. מעבר לכך, קיימת בעיה חמורה של מזיקים (נמלים, מקקים וכיוצא ב'¹⁴⁰. בלט בעיקר בתנאי הגרועים אגף 1-2 השוכן אף הוא במבנה ישן. המבקרים התרשמו כי תנאי המחיה באגף זה קשים ביותר. בחלק מהקירות התגלה עובש¹⁴¹, השירותים והמקלחות אינם ראויים לשימוש. המחנק והסרחון הקיים באוויר הקשו על השהייה במסדרונות הסמוכים לתאים. האסירים התלוננו על הימצאותם של מזיקים, לרבות עכברושים, היוצאים בלילות מפתחי הניקוז של השירותים והמקלחות¹⁴². בביקור רשמי נוסף שנערך בעקבות בקשתו של אסיר השוהה במתקן זה, ראה המבקר הרשמי במו עיניו חולדות על גרם המדרגות המוביל ללשכתו של מנהל בית הסוהר. יצוין בשנית, כי המבקרים התרשמו, כי אגף זה צריך להיסגר באופן מיידי, עד התאמתו לצרכים הבסיסיים הקבועים בחוק. כאן המקום להעיר, כי מצבו של אגף תאי הצינוק השתפר שיפור משמעותי מאז נערך הביקור הרשמי הקודם בשנת 2004 ועל כך אנו מברכים. נראה, כי קירות התאים עברו שיפוץ מקיף. עם זאת, עדיין ישנו מקום לשיפור התנאים באגף.

בית סוהר השרון: מדובר במבנה ישן, אשר אינו מותאם ליעודו. בעת הביקור הבחינו המבקרים בליקויים רבים בתחזוקת המבנה, ובכלל זה: טיח הנופל מהקירות, נזילות מים וכיוצא ב'¹⁴³. קיימת בעיה של מזיקים

¹³⁷ בית סוהר שאטה, בית סוהר אוהלי קינדר, בית סוהר מג"ן, בית סוהר אשמורת, בית סוהר השרון, בית סוהר קישון, בית סוהר מגידו.
¹³⁸ ראו תגובת מבקר הפנים של שב"ס בהערת שוליים 123.

¹³⁹ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 19.1.06 נמסר, כי "המצאות מזיקים הינה תופעה הקיימת ברוב המקומות בהם שוהים בקביעות בני אדם ודברי מזון. בית סוהר שאטה באמצעות אנשי הרפואה והתברואה מקיים מספר פעולות על פי תוכנית עבודה מסודרת למיגור תופעה זו הן על ידי הדברה, ריסוס בתאים והטמנת מלכודות. לציין כי שימוש בחומרי הדברה וריסוס נעשה באופן מוגבל ומפוקח, שכן שימוש נרחב עלול לסכן את בריאותם של האסירים. בנוסף על כך נדרשים האסירים לשמור על החזקת דברי מזון סגורים ואטומים וכן נדרשים לשמור על כללי היגיינה וניקיון בתאים כחלק מהפעולות להשמדת המזיקים".

¹⁴⁰ מפקד בית סוהר אשמורת מסר בתגובתו מיום 27.11.05, כי כל אסיר יכול לפנות ולקבל תרסיס הדברה, על מנת לרסס תא תחת השגחה. לטענתו, רשויות בית הסוהר דואגות לבצע הדברות אחת לתקופה (לפי תלונותיהם של האסירים).

¹⁴¹ מפקד בית סוהר אשמורת מסר בתגובתו מיום 27.11.05, כי בעיית העובש בקירות תטופל וכי החדרים באגף נמצאים במהלך של צביעה מחדש.

¹⁴² בתגובה מסר מפקד בית סוהר אשמורת, כי הוא סבור שאין עכברושים באגף.

¹⁴³ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי: "בית הסוהר מבצע באופן שוטף טיפול תחזוקתי במבנה הישן לרבות טיפול לקראת החורף באיטום ונזילות מים, תיקוני צבע וסיד וכדומה. בית הסוהר עושה כמיטב יכולתו על מנת לאפשר תנאי מחיה נאותים לאסירים השוכנים בו. המדובר במבנה ישן ובתחזוקה השוטפת אין בה כדי לשפר את הסטנדרטים הקיימים לסטנדרטים גבוהים יותר. שיפוץ הטי גארט כרוך בעלויות גבוהות המחייבות הקצאת משאבים ותקציבים שאינם מצויים בידי שב"ס".

(בעיקר מקקים) באגפים השונים. האסירות הביטחוניות באגף 11 התלוננו, כי במספר מקרים מצאו מקקים בתוך האוכל שהוגש להן¹⁴⁴. יש לציין, כי בעיית המזיקים עלתה גם בביקור הרשמי שנערך בשנת 2004, אך לא ניתן לה פתרון הולם עד ליום זה¹⁴⁵.

בית סוהר אוהלי קידר: באגף 32 – תאי צינוק נמצאו מזיקים רבים. המבקרים חזו במקרים מהלכים על קירות התא. כאשר הסבו המבקרים את תשומת ליבו של סוהר ששהה במקום בשם ניסים הלואלי להימצאותם של החרקים, תגובתו הייתה שהאסיר "מגדל אותם"¹⁴⁶.

בית סוהר מגידו: בסיור נחשפו המבקרים לרמת זיהום בלתי סבירה במתקן. בכל רחבי בית הסוהר מתבצעות עבודות בנייה וחפירה, דבר הגורם לאבק רב ולכלוך. מעבר לכך, בכל האגפים שררו לכלוך וזוהמה. דוגמאות לכך: אגף 3 (מאהל) - מדובר במתחם פתוח ופרוץ. הדבר מאפשר כניסה של זוחלים למיניהם ומזיקים רבים. רמת ההיגיינה ירודה מאד, והמטבח המצוי באגף זה מזוהם. אגף 4 (מאהל) - המבקרים התרשמו, כי הוא אינו ראוי למגורי אדם. במתחם מפוזר זבל, שורר ריח של ביוב וכד'. המבקרים סכמו וכתבו כי: "מילים לא יצליחו לתאר כהלכה את מה שראו עינינו". בנוסף, טענו האסירים, כי יש בעיה באספקת חומרי ניקיון וכי הם נאלצים לרכוש בכספם מוצרי ניקיון וסבונים. יודגש, כי בכל האגפים קיימות בעיות חמורות של היגיינה¹⁴⁷. יוער, כי בבית סוהר מגידו ישנם שירותים ומקלחות משותפות במספר אגפים. המבקרים התרשמו, כי כמותם קטנה מאד ביחס למספר האסירים השוהים באגף. לדוגמא: באגף 4 ישנם 5 תאי שירותים המשמשים 95 אסירים; באגף 8 ישנם 6 מקלחונים ו- 5 תאי שירותים המיועדים לשימושם של 120 אסירים. רמת הניקיון במתקנים אלו היא ירודה.

אגף מר"ש בית סוהר מג"ן: מדובר באגף בו שוהים עצורים או אסורים הנזקקים לטיפול רפואי, וביניהם: חולים זמניים, חולים כרוניים, חולים עם מחלות ייחודיות וכו'. לאור האמור, שמירה על היגיינה הוא נושא בעל חשיבות עליונה. בשנת 2004 נערכו שני ביקורים רשמיים. בביקור הראשון, עלו טענות בדבר תנאי ההיגיינה והתברואה הירודים באגף זה. לפיכך, נערך בשנת 2004 ביקור נוסף, בו התרשמו המבקרים, כי חל שיפור ניכר בתנאי ההיגיינה והתברואה. ביקור שנערך בשנת 2005 העלה, כי מגמת השיפור נמשכת. נראה, כי ננקטים צעדים לשמר ולשפר את המצב הקיים במתקן זה, ועל כך אנו מברכים.

5.ב. תנאי אוורור ותאורה בלתי נאותים

ב- 5 בתי סוהר מתוך 11, בהם בקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, קיימת בעיית אוורור בחלק מהתאים (בין במקרים בהם ישנה מערכת לאוורור ובין במקרים בהם ישנם חלונות)¹⁴⁸. ב- 2 בתי סוהר נמצא, כי בחלק מהתאים לא קיימת תאורה מספקת.

להלן דוגמאות להמחשת המצב הקיים:

בית סוהר אוהלי קידר: באגפים 4 ו- 7, המאכלסים אסירים ביטחוניים, מערכת האוורור לא הופעלה בעת עריכת הביקור. האסירים התלוננו, כי בחורף הם סובלים מקור ובקיץ חם מאד ומחניק. בנוסף, אין תאורה מספקת¹⁴⁹. מפקד בית הסוהר מסר בתגובה, כי לאסירים ישנם מאווררים בתאים. לטעמו, רכישת ציוד חשמלי

¹⁴⁴ מפקד בית סוהר השרון מסר בתגובה במהלך הביקור, כי בעיית המזיקים ידועה. כדי להתגבר על בעיה זו בית הסוהר דואג לבצע הדברות במתקן באופן קבוע. בנוסף, מספקים לאסירים תכשירי ריסוס.

¹⁴⁵ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי: "קיימת תוכנית שנתית להדברה כללית בכל בית הסוהר ובמסגרתה נערכה בתאריך 23.8.05 הדברה להשמדת חרקים ומקקים. בנוסף מתבצע טיפול נקודתי ומקומי בכל עת שמתעורר הצורך לכך. יש לציין כי שימוש תדיר בחומרי הדברה עלול להזיק לבריאותם של האסירים ועל כן הדבר צריך להיעשות במינימום הנכון".

¹⁴⁶ מפקד בית סוהר אוהלי קידר מסר בתגובתו מיום 19.1.06, כי מבוצעות בבית הסוהר הדברות, על מנת לצמצם את תופעת החרקים. לענין הערת הסוהר מסר, כי מדובר בהערה מיותרת שאין להתייחס אליה ברצינות.

¹⁴⁷ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 5.3.06 נמסר, כי: "בית סוהר מגידו נמצא בעיצומו של תהליך בינוי ושידרוג לרווחת האסיר הכולל את שיפור התנאים התברואתיים והסניטאריים, ובכלל זה העברת האסירים מלינה באוהלים לאגפים בנויים מרווחים וחדשים. נכון להיום נותר אגף אוהלים אחד בלבד וגם הוא נקי ומסודר".

¹⁴⁸ בית סוהר שאטה, בית סוהר אוהלי קידר, בית סוהר אשמורת, בית סוהר השרון, בית סוהר קישון.

¹⁴⁹ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 22.3.06 נמסר, כי: "...קיים חלון חיצוני המאפשר כניסת אור ואוויר, והתאורה במקום מספקת".

אישי על ידי האסיר, אינה מהווה תחליף למתן מענה מערכתי הולם לענין אוורור התאים¹⁵⁰. באגף 43 - אגף תאי הצינוק אין חלונות. על אף האמור, מערכת האוורור אינה פועלת באופן תדיר. המבקרים ציינו, כי התאים חנוקים עד מאד והריח בהם קשה מנשוא. המבקרים התרשמו, כי בתאי הצינוק לא הופעלה כלל, לאחרונה, מערכת האוורור. בנוסף, בתאים שררה אפלה¹⁵¹. לטעמינו, דווקא לגבי תאים המיועדים לענישה, יש להקפיד שבעתיים כי יתוחזקו באופן שלא יהפוך את הענישה לאכזרית ומשפילה באופן הפוגע הן בכבוד האדם והן בבריאותו.

בית סוהר אשמורת: באגף הפרדה בחלק מהתאים אין חלונות כלל, לפיכך הם חשוכים מאד, בלתי מאווררים ומחניקים. בתאים בהם קיימים חלונות חיצוניים החום הוא בלתי נסבל. המאווררים לא הועילו, ולו במעט להקל על החום הנורא. באגף 1-2 ברבים מהתאים אין חלונות חיצוניים והם חשוכים ומחניקים¹⁵².

בית סוהר השרון: במרבית האגפים נמצא, כי התאים אינם מאווררים דיים, הם חשוכים ושוור בהם חום בלתי נסבל ותחושת מחנק. באגף 11, המאכלס אסירות ביטחוניות, התלוננו האסירות בדבר חסימת פתחי האוורור על ידי שכבת ברזל שאינה מאפשרת חדירת אוויר ואור. באגף 1 המאכלס אסירים ביטחוניים, התלוננו האסירים, כי בשל החום הכבד והצפיפות, ישנו קושי לשמור על רמת היגיינה נאותה. לפיכך, רבים מהם חולים במחלות עור שונות¹⁵³.

אגף מר"ש בבית סוהר מג"ן: ראוי לציין, כי חל שיפור ניכר באוורור המתקן מאז עריכת הביקור הרשמי האחרון. עם זאת, השפעתה של מערכת האוורור מורגשת בעיקר במסדרונות, בעוד שבתאים קיימת תחושת מחנק מסוימת. נוכח מצבם הבריאותי של האסירים, יש מקום להמשיך ולשפר את נושא האוורור בתוך התאים עצמם¹⁵⁴.

6.6. אי הפרדה בין המקלחת והשירותים

ב- 6 בתי סוהר מתוך 11 בתי סוהר שנבדקו, מצאו אנשי הסניגוריה הציבורית, כי לא קיימת הפרדה בין המקלחת לשירותים, בכל התאים או בחלקם¹⁵⁵.

בית סוהר שאטה: בכל האגפים שנבדקו על ידי המבקרים הרשמיים, למעט אגף 7, לא קיימת כל הפרדה בין המקלחת לשירותים. השירותים מסוג כריעה ללא אסלות. חלק ניכר מהשירותים והמקלחות הם מוזנחים, והינם סמוכים למטבחונים המצויים בתא. קרבה זו הינה מטרידה עד מאד.

יצוין, כי אגף 7, המאכלס אסירים ביטחוניים, הינו אגף חדש. המקלחת והשירותים מופרדים כנדרש בתקנה 3(ה) לתקנות תנאי החזקה במעצר. עם זאת, השירותים הינם מסוג כריעה ללא אסלות.

בית סוהר אוהלי קידר: ברוב האגפים שנבדקו על ידי המבקרים הרשמיים, למעט אגף 1 ואגף 7, לא נשמרת הפרדה בין השירותים למקלחת. האסירים נאלצים להתקלח מעל הפתח בו הם עושים את צרכיהם. לעיתים מופרד איזור השירותים מאזור הלינה באמצעות וילון בלבד ולעיתים לא מופרד כלל. באגף הפרדה המקלחת

¹⁵⁰ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 22.3.06 נמסר, כי "באגף 7 קיימת מערכת אוורור מרכזית המופעלת על פי הצורך. ביתר התאים ישנם חלונות חיצוניים. בנוסף על דלת הכניסה לתאים שבחלקה מסורגת ומאפשרת כניסת אור ואוויר. האסירים רשאים להחזיק מאווררים ואכן בכל תא ישנם 4 מאווררים".

¹⁵¹ בתגובה מבקר הפנים של שב"ס מיום 22.3.06 נמסר, כי: "שרות בתי הסוהר מודע לתנאים הקשים השוררים בתאי האגף. חשוב לציין כי אסיר מגיע לצינוק לאחר שביצע עבירת משמעת חמורה ולמרות זאת אין בכך כדי להקל ראש. שרות בתי הסוהר מכיר בצורך לשפר את התנאים הפיזיים ולקיים במקום תנאים הולמים וראויים ואולם שיפוץ יסודי שכזה כרוך בעלויות תקציביות גבוהות והוא מותנה בקבלתם. עד אשר יתקבלו התקציבים המתאימים, מפקדת הכלא תפעל ללא דיחוי ובאמצעים העומדים לרשותה, לשיפור ותיקון החזות הכללית, להתקנת תאורה ולשמירה על התנאים ההיגייניים והתברואתיים".

¹⁵² מפקד בית סוהר אשמורת מסר בתגובתו מיום 27.11.05, כי הן אגף הפרדה והן אגף 1-2 הינם אגפים ישנים, מרבית הליקויים בהם, כגון בעיית האוורור, קשורים בשינויים מבניים, הכרוכים בעלויות תקציביות גבוהות שאינן בידי שב"ס.

¹⁵³ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי: "באשר לכניסת אור שמש ואוורור, כאמור מדובר במבנה ישן, ופתרון הבעיה נעוץ בשינוי מבנה האגפים והתאים, דבר המצריך הקצאת משאבים ותקציבים מתאימים".

¹⁵⁴ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 14.11.05 נמסר, כי לאחרונה התקבלו והותקנו בתאים שמונה מאווררים גדולים. בנוסף נרכשו מאווררים קטנים, אשר יחולקו, במידת הצורך, במקומות הנדרשים.

¹⁵⁵ בית סוהר שאטה, בית סוהר אוהלי קידר, בית סוהר מג"ן, בית סוהר אשמורת, בית סוהר השרון, בית סוהר קישון.

והשירותים אינם מופרדים זה מזה, ואינם מופרדים מאזור הלינה באמצעות דלת או וילון¹⁵⁶. יציאת המים במקלחת נעשית דרך חור בקיר. לפיכך, המים זורמים על הקיר¹⁵⁷.
בית סוהר אשמות: בכל תאי אגף ההפרדה אין הפרדה בין השירותים והמקלחת. השירותים הם מסוג כריעה. במקלחת משמש צינור מים, הבולט מן הקיר מעל פתח השירותים. האסירים נאלצים להתקלח מעל פתח בו עשו את צרכיהם. באגף 1-2 המצב זהה¹⁵⁸.

7. ב. קשיים במימוש הזכות לביקורי משפחות

ב-3 בתי סוהר מתוך 11, בהם בקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התעוררו בעיות שונות המקשות על מימוש זכותם של האסירים לביקורי משפחות¹⁵⁹.

בית סוהר אוהלי קידר: אסירים מאגף 4 טענו, כי באזור ביקורי המשפחות אין שירותים ומים והדבר מקשה על הביקור, בייחוד כאשר מדובר במבוגרים וילדים¹⁶⁰. האסירים הביטחוניים מאגף 7 טענו, כי ילדיהם מורשים לבקר פעם בחודשים. הם ציינו, כי מורשים לבקר אך ורק ילדים עד גיל 6. כתוצאה מכך לטענתם, הם אינם זוכים לראות את ילדיהם הבוגרים¹⁶¹. בנוסף, נטען על ידי אחד האסירים, כי אביו חולה פרקינסון ואינו יכול לבקר בשל המדרגות הרבות שעליו לעלות לבית הסוהר. למיטב ידיעתו, אין דרך גישה נוספת לנכים. בתגובת מפקד בית הסוהר מיום 18.1.06 נאמר, כי על האסיר להגיש בקשה מנומקת בענין ובקשתו תבחן על פי הנהלים המקובלים. תגובה זו, אשר ממנה משתמע כי השאלה אם לאפשר את ביקור האב הנכה אם לאו, היא בשיקול דעתו של מפקד בית הסוהר אינה מניחה את הדעת, ומנוגדת לאמור בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח – 1998. מן הראוי שתהייה דרך גישה לנכים ולאנשים מבוגרים, המבקשים לבקר את משפחותיהם בבית הסוהר, במיוחד לאור העובדה שחלקים נרחבים מבית הסוהר שופצו לאחרונה¹⁶².

באגף מר"ש בבית סוהר מג"ן: עמדות הביקור בחדר הביקורים של האסירים הביטחוניים צרות. לפיכך, כאשר מגיעה משפחה מרובת נפשות לביקור, עליהם להצטופף או להחליף ביניהם מקומות לסירוגין, על מנת שלכולם יתאפשר לראות את האסיר ולדבר עמו. בין האסירים חוצץ מסך פלסטיק מנוקב בחורים וכן סורג נוסף. מסך זה מקשה על התנהלות השיחה. לא זו אף זו, גם האקוסטיקה בחדר בעייתית, וישנו קושי ממשי לשוחח עם הנמצא מצידה השני של המחיצה. במהלך הביקור נמסר, כי בשל בעיית האקוסטיקה, נעשה מאמץ להכניס עד שני ביקורים במקביל. עם זאת, במקרה של עומס יתכנו גם ארבעה ביקורים במקביל¹⁶³.

בית סוהר מגידו: מדובר בחדר אחד, אשר המרחב בו ביחס למספר האנשים שהוא מכיל בכל ביקור הוא קטן. צד המבקרים מופרד באמצעות קיר ורשת. יש קושי רב לתקשר באולם זה מפאת ההפרדה, וכן לנוכח הרעש האדיר שיוצרים המבקרים בניסיונם לתקשר עם האסירים. החדר אינו מאובזר בכיסאות ואינו ממוזג. אין פעמון בשער כניסת המבקרים למתקן ועל המבקרים להמתין עד שאחד הסוהרים יבחין בהם ויכניסם למתקן. לא קיים חדר המתנה מסודר המכיל כסאות, שירותים, טלפונים וכד' והמבקרים ממתנינים בדרך העפר שאינה

¹⁵⁶ מפקד בית סוהר אוהלי קידר מסר בתגובתו מיום 18.1.06, כי אכן אין הפרדה בין השירותים למקלחת, אך לטענתו, קיימת הפרדה מאזור הלינה.

¹⁵⁷ מפקד בית סוהר אוהלי קידר מסר בתגובתו מיום 18.1.06, כי יציאת המים במקלחת דרך חור בקיר ולא דרך צינור נעשית, כדי למנוע מהאסירים פגיעות עצמיות באמצעות תלייה על צינור מים המחובר לקיר.

¹⁵⁸ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 27.11.05 נמסר, כי שינוי המצב הקיים כרוך בעלויות תקציביות שאין בידי שבי"ס.

¹⁵⁹ בית סוהר אוהלי קידר, בית סוהר מג"ן, בית סוהר מגידו.

¹⁶⁰ מפקד בית הסוהר אוהלי קידר מסר בתגובתו מיום 18.1.06, כי לרשות משפחות האסירים יש מבנה מפואר במסוף הביקורים ובו חדרי שירותים וחדרי המתנה ממוזגים. בימים אלו נבנים גם חדרי ביקורים חדשים לטובת האסירים ובני משפחותיהם.

¹⁶¹ מפקד בית הסוהר אוהלי קידר מסר בתגובתו מיום 18.1.06, כי "טענה זו אין לה אחיזה במציאות ובכל ביקור האסיר רשאי להכניס את ילדיו".

¹⁶² בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 8.3.06 נמסר, כי: "שרות בתי הסוהר סיים בתקופה האחרונה בניית מכלול מבקרים חדש למתחם אשל ובו מכלול ביקורים חיצוני ומכלול מבקרים פנימי הכולל שני אולמות שנחנכו זה לא מכבר. במבנה זה הושקעו תקציבים רבים מתוך מחשבה וכוונה להתחשב בצרכי המשפחות הבאות לבקר את קרוביהן ובאסירים עצמם. מכלול הביקורים כולל חדר המתנה ממוזג ומרווח הכולל שירותים, מתקן לשתיית מים ומתקני שעשועים לילדי המבקרים במקום". בענין דרכי הגישה לנכים, תשובתו סומכת מתגובת מפקד בית הסוהר ולפיה: "לדרכי גישה לנכים, קיימת אפשרות לכניסת מבקרים מוגבלים דרך מכלול הכניסה המרכזי הנותן מענה לאוכלוסייה מוגבלת".

¹⁶³ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 14.11.05 נמסר, כי "התקנת המחיצות נעשתה משיקולי בטחון ואבטחה, למניעת הברחות של חפצים אסורים ומסוכנים. המחיצות חוררו על מנת לאפשר תקשורת תקינה בין המבקר לאסיר ובמהלך הביקורים מופעלות שלוש עמדות בלבד על מנת לאפשר ביקורים שקטים יותר".

מקורה¹⁶⁴. בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 5.3.06 נמסר, כי בבית סוהר מגידו החל לפעול בימים אלו "חדר ביקורים חדש לרווחת האסיר ובני משפחתו...הכולל חנייה לרכבים, מתקני שעשועים לילדים, מקומות מוצלים ועוד. בנוסף לכך, מתוכננת הקמת מקום מרווח לקליטת המשפחות שיכלול שירותים, ספסלי ישיבה, טלפונים ועוד ובנייתו תחל בחודשים הקרובים". על כך אנו מברכים ואנו מקווים שהבנייה תושלם במהירות האפשרית.

תלונה אשר חזרה על עצמה פעמים רבות במספר בתי סוהר, נוגעת להגבלות החלות על האסירים הביטחוניים בכל הנוגע לביקורי משפחות. חלקם התלוננו על שלילת זכויות הביקור לגמרי. אחרים התלוננו על קיומן של מחיצות בינם לבין המבקרים (להלן: "ביקור סגור"), אשר לטענתם, מקשות על התקשורת ומונעות כל מגע עם בני משפחתם.

ידועות לנו, ההנחיות הנוגעות לביקור אסירים ביטחוניים המעוגנות בפקודת הנציבות (מס' פקודה 03.02.00). עם זאת, יש לזכור, כי אותן הנחיות מאפשרות למפקד בית הסוהר להתיר ביקורים לאסירים הביטחוניים, וכן משאירות הן שיקול דעת נרחב למפקד הגוש לאישור ביקורים ללא כל מחיצה (להלן: "ביקור פתוח") מטעמים שונים. לטעמנו, יש מקום לבחון ואם אכן נעשה שימוש בחריגים אלו, ומה היקף השימוש.

אנו מודעים למגבלות הביטחוניות בכל הקשור לנוהל ביקורי משפחות לאסירים הביטחוניים. עם זאת, יש לעשות וכל שניתן על מנת לאפשר ביקורים אלה, נוכח העובדה כי מהאסירים הביטחוניים נשללות כל הזכויות האחרות מהן נהנים יתר האסירים, לרבות שיחות טלפון ויציאה לחופשות, כך שהביקור הוא הדרך היחידה שלהם ליצירת קשר עם קרוביהם.

8.ב. קשיים במימוש זכות המפגש בין עורך דין ללקוח

ב- 4 בתי סוהר מתוך 11, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התעוררו בעיות שונות, המקשות על קיום מפגש בין עצורים ואסירים לעורכי הדין¹⁶⁵.

בית סוהר אופק: בשל מחסור בתאי מעצר עבור קטינים, קולט בית סוהר אופק 15 עצורי ימים. בהתאם לכללים הנהוגים כלפי כל אסיר במתקן, רשאים העצורים להיפגש עם עורך דינם עד השעה 17:00 בלבד, וזאת בניגוד להסכמות בין שב"ס למשטרה, לפיהן מתאפשר מפגש ראשון בין עורך הדין ללקוח בכל שעות היממה. מצב זה מהווה הפרה חמורה של זכויות העצור. בתגובתו מיום 27.10.05 מסר סגן מפקד הכלא, כי יתאפשר לעורכי הדין לבקר את העצורים עד לשעה 21:00 בערב¹⁶⁶. מענה זה אינו מניח את הדעת והוא מנוגד לקבוע בסעיף 34 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), תשנ"ו – 1996, לפיו: "ביקש עצור להיפגש עם עורך דין או ביקש עורך דין שמינהו אדם קרוב לעצור להיפגש עמו, יאפשר זאת האחראי על החקירה, ללא דיווח". נראה, כי שב"ס מנסה למצוא פתרון הולם לבעיה הזו ואף הנחה, לאחרונה, את מפקד כלא אופק לאפשר ביקורי עצורים עד חצות וכן במקרים מיוחדים, לאחר חצות¹⁶⁷. אנו מברכים על התקדמות ראוייה זו. עם זאת, אין בה כדי לפתור את הבעיה במלואה, ויש לאפשר, בסופו של יום, לכל עצור, ובפרט לעצור קטין, מפגש ראשוני עם עורך דינו בכל שעות היממה.

בית סוהר מעשיהו: באגף שנבנה לקליטת עצורי ההתנתקות מספר החדרים שהוקצו לצורך מפגש העצורים עם עורכי הדין קטן מאוד, ביחס למספר העצורים המיועדים להיות מוחזקים במתקן. נאמר למבקרים הרשמיים שבמצב של עומס ניתן להשתמש בחדרים נוספים לצורך מפגש (חדרים שאינם מיועדים למטרה זו). נראה, כי

¹⁶⁴ במהלך הביקור מסר סגן מפקד בית הסוהר, כי בכוננת שלטונות בית הסוהר להרוס מתחם זה ולבנות מתחם חדש במקומו, אשר יכיל את כל הנדרש.

¹⁶⁵ בית סוהר אופק, בית סוהר מעשיהו, בית סוהר קישון, בית סוהר מגידו.

¹⁶⁶ סגן מפקד בית סוהר אופק מסר בתגובתו מיום 27.10.05, כי סגל בית הסוהר תודרך לגבי חשיבות הפגישה בין עורך הדין לעצור ימים. בד"כ מתאפשר ביקור ביחידות שב"ס בין השעות 17:00-30:07. מפקד גוש שרון החליט לאפשר ביקורים אצל עצורים מעבר לשעות הרגילות עד השעה 21:00. כמו כן, ניתן לעצור לשוחח עם הסגנון שלו בטלפון במידה וירצה, ללא הגבלת זמן ושעה.

¹⁶⁷ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 30.1.06 נמסר, כי: "מפגש בין עצור לעורך דינו בשעות שמעבר לשעות העבודה הרגילות כרוכה בסידורי ביטחון מיוחדים, יחד עם זאת, שרות בתי הסוהר ער לחיוניות שבמפגש עצור קטין עם עו"ד, ועל מנת לקיים מפגשים בין עצור לעו"ד ככל האפשר במהלך היממה, ננקטו מספר פעולות במישורים הבאים: * נעשתה פנייה לתחנות המשטרה שיאפשרו לעצורים להיפגש עם עורכי דינם לפני העברתם לבית סוהר אופק. * שרות בתי הסוהר החליט לאחרונה לאפשר מפגשי עצור עם עו"ד עד חצות. * מפקד בית סוהר אופק הונחה לאפשר מפגשים בין עצור לעו"ד במקרים חריגים גם לאחר חצות.

אין די בכך כדי להתגבר על הקושי¹⁶⁸. זאת ועוד, ראוי שיוצב ציוד משרדי בסיסי, לרבות שולחן וכסאות, בחדרים אלו¹⁶⁹.

בית סוהר קישון: לאגפים 1 ו-2 ישנו חדר מפגש אחד בלבד. חדר זה אמור לשרת אוכלוסייה של 150 עצורים, בעת ובעונה אחת. כמות העצורים בהחלט מצדיקה הקצאת חדר נוסף לפחות לצורך מפגש בין עורכי הדין ללקוחות¹⁷⁰. מדובר בחדר קטן, בו חלון אחד המכוסה ברשת צפופה. לפיכך לא חודר דרכו מספיק אוויר ואור. בעת הביקור הרשמי, לא היה בחדר שולחן.

בית סוהר מגידו: מדובר בחדר קטן, מעין קרוואן. אל החדר מובילות מדרגות מסוכנות. ישנה הפרדה באמצעות זכוכית בין האסירים לעורכי הדין, דבר המונע מעבר של מסמכים משפטיים באופן ישיר ללקוח ומחייב להעבירם דרך שרות בתי הסוהר. מצב זה פוגע בחיסיון עורך דין – לקוח. מעבר לכך, לעורך הדין אין את היכולת להחתים את הלקוח על מסמך זה או אחר מפאת המחיצות¹⁷¹.

בית סוהר אשמורת: לאחרונה, נבנה חדר עורכי דין נוסף, אשר קיצר באופן משמעותי את זמן ההמתנה למפגש עם הלקוח ועל כך אנו מברכים.

9.ב. קשיים במימוש הזכות להליכה באוויר הפתוח

ב-4 בתי סוהר, מתוך 11, בהם בקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התעוררו בעיות שונות המקשות ולעיתים אף מונעות את קיום הזכות להליכה באוויר הפתוח¹⁷².

בית סוהר אוהלי קידר: חצר הביקורים באגף 7 מקורה ברובה. ישנה רצועה צרה ברוחב של כ-5 מטרים החשופה לכיפת השמים¹⁷³. למעשה, מדובר בתא גדול ולא בחצר. נראה, כי בפועל לא מקוימת זכותם של האסירים להליכה יומית באוויר הפתוח, שכן האסירים יוצאים, הלכה למעשה, לטיול יומי בתא גדול.

אגף מר"ש בבית סוהר מג"ן: חצר הטיולים של מר"ש ממוקמת על גג בנין, והגישה אליה הינה באמצעות גרם מדרגות בלבד. אי לכך, קיימת בעיה של נגישות לחצר עבור אוכלוסיית האסירים הנכים¹⁷⁴. כפי שנמסר למבקרים במהלך הסיור, הפתרון הזמני שאומץ במר"ש בענין זה הוא הובלת הכלואים הנכים לחצר טיולים, אשר ממוקמת במבנה החדש של בית סוהר מג"ן. אנו מברכים על המאמץ למצוא פתרונות זמניים, אך ברור שבעיה זו דורשת פתרון קבוע, במיוחד בהתחשב בעובדה שמדובר באסירים חולים.

בית סוהר אשמורת: האסירים הביטחוניים באגף ההפרדה התלוננו כי, לעיתים, זכותם לטיול באוויר החופשי אינה מיושמת¹⁷⁵.

בית סוהר מגידו: באגף 1 ההליכה נעשית ברחבה של האגף בתוך הבנין, כאשר התקרה פתוחה ומכוסה ברשת. מדובר ברחבה קטנה יחסית למספר האסירים, אשר יוצאים להליכה בו זמנית (60 אסירים בכל פעם).

10.ב. ליקויים במתן טיפול רפואי

ב-8 בית סוהר מתוך 11, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התעוררו בעיות שונות הנוגעות לטיב הטיפול הרפואי ולזמינותו¹⁷⁶.

¹⁶⁸ ראה תגובת מבקר הפנים של שבי"ס בהערת שוליים 131.

¹⁶⁹ מפקד בית סוהר מעשיהו מסר בתגובתו מיום 7.9.05, כי חדרי עורכי הדין במתחם החדש נועדו לתגבר את המערך הקיים וירוהו טו כנדרש.

¹⁷⁰ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 21.2.06 נמסר, כי "במסגרת שדרוג המתקן, אמורים להתווסף בחודשים הקרובים 5 חדרים נוספים עם סיום הבנייה שיוקצו לטובת מפגשי עורכי דין עם לקוחותיהם".

¹⁷¹ במהלך הביקור הסכים סגן מפקד בית הסוהר, כי המצב הקיים בעייתי, אך לטענתו, בשלב זה לא מתוכנן כל שינוי בנוגע לחדר עורך דין לקוח. לעומת זאת, מסר מבקר הפנים של שבי"ס בתגובתו מיום 5.3.06, כי: "המבנה המשמש את עורכי הדין בבואם לפגוש את לקוחותיהם ייהרס ובמסגרת בניית מכלול הביקורים יוקצה מקום לטובת המפגשים כאמור".

¹⁷² בית סוהר אוהלי קידר, בית סוהר מג"ן, בית סוהר אשמורת, בית סוהר מגידו.
¹⁷³ מפקד בית סוהר אוהלי קידר מסר בתגובתו מיום 18.1.06, כי שליש משטח החצר חשוף לכיפת השמים. בקיר החיצוני של החצר יש מספר חלונות שמורכבים מרפרפות המאפשרות הכנסת אוויר לחצר הטיולים.

¹⁷⁴ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי בשלב זה לא נמצא כל פתרון בשל הקשיים הטכניים הכרוכים בכך. מבקר הפנים ציין בנוסף, כי אסירים נכים וחולים המבקשים להגיע לחצר הטיולים מסתייעים בחוליית אסירי עבודה הסועדים אותם.

¹⁷⁵ מפקד בית סוהר אשמורת מסר בתגובה במהלך הביקור, כי האסירים יוצאים לטיול בתורניות לאורך כל היום ותוך התחשבות בביטחונם ובמידע מודיעיני על סכסוכים וכד'. כל אסיר מקבל טיול בן שעה אחת לפחות באוויר הפתוח, בשל כמות העצורים הביטחוניים, אכן נמנע מהם בדרך כלל טיול בן שתיים. בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 27.11.05 הוסיף האחרון וכתב, כי ישנם מקרים בהם האסירים אינם מעוניינים לצאת לטיול.

אין צורך להדגיש את חשיבותו של הטיפול הרפואי, לא כל שכן לגבי אוכלוסייה אשר אין לה כל שליטה על הטיפול בה ואין באפשרותה להשיג לעצמה טיפול רפואי נוסף או משלים. תחום הרפואה אינו תחום המומחיות של אנשי הסניגוריה הציבורית, ולפיכך, למבקרים הרשמיים אין את הכלים המתאימים לבחון את נכונותה של כל תלונה שנטענה בפניהם באופן פרטני. לכן, התלונות נאספות ומועברות כחלק מדו"ח מפורט לכל בית סוהר, על מנת שאנשי המקצוע יבחנו את התלונות לגופן.

במהלך הביקורים שנערכו בשנת 2005 הבחנו בתלונה מסוימת שחזרה על עצמה במספר בתי סוהר. במספר ביקורים רשמיים בבתי הסוהר השונים, התלונן מספר חריג של אסירים על זמינותו של הטיפול הרפואי. נטען, כי יש להמתין תקופה ממושכת, על מנת לזכות למענה רפואי הולם¹⁷⁷. הדבר נוגע לכל הקשור לטיפול הרפואי על כל נגזרותיו, לרבות: צילומי רנטגן מחוץ למתקן שב"ס, תיאום בדיקות במר"ש, תיאום בדיקות אצל רופאים מומחים, ניתוחים שונים וכד'¹⁷⁸.

נשאלת השאלה האם מדובר בתפקוד לקוי של המערכת, או שמא מדובר בתקופת המתנה סבירה לכל דבר ועניין?

להלן מספר דוגמאות:

בית סוהר אשמורת: בביקור שנערך ביום 15.8.05 התלונן מספר חריג של אסירים מכל אגפי בית הסוהר השונים, על העדר טיפול מהיר בבעיות רפואיות שונות¹⁷⁹. רשימת התלונות הועברה למפקד הכלא לבדיקה, לפי בקשתו. מתגובתו מיום 31.8.05 עולה, כי כמחצית מהתלונות זכו לטיפול מיידי בעקבות פניית המבקרים הרשמיים.

בית סוהר כרמל: בעקבות פנייתו של אסיר מבית סוהר כרמל אל מחלקת ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים, נשלח לבקרו ביום 15.12.05 מבקר רשמי מטעם הסניגוריה הציבורית. בין היתר, התלונן האסיר על הטיפול הרפואי, שלטענתו, נמנע ממנו. לדבריו, ניתנה לו המלצה על ידי בית החולים "זיו" בצפת לביצוע ניתוח מסוים, אולם בניגוד להמלצה, טרם הופנה לניתוח האמור. האסיר טען במהלך הביקור, כי הוא סובל מכאבים וכי הדבר מזיק לבריאותו. כשבועיים לאחר עריכת הביקור הרשמי, ביום 1.1.06 הובא האסיר לבית החולים אסף הרופא ועבר את הניתוח הנדרש¹⁸⁰.

אנו מברכים על הטיפול הזריז שניתן לאסיר במקרה דנן. עם זאת, יש לציין כי תיאום המועד המידי הינו תמוה, לאור העובדה, כי אסיר זה ממתין כשנה לקבלת מענה רפואי הולם בענינו מצד המערכת, ואילו המערכת מצידה נאחזה בטענה כי תיאום מועד לניתוח הינו ממושך.

---

¹⁷⁶ בית סוהר שאטה, בית סוהר אוהלי קידר, בית סוהר מג'ין, בית סוהר נפחא, בית סוהר אשמורת, בית סוהר השרון, בית סוהר כרמל, בית סוהר מגידו.

¹⁷⁷ מפקד המרפאה בבית סוהר אוהלי קידר, ד"ר אלכסנדר רוזנברג, אישר בעת ביצוע הביקור, כי זמן ההמתנה לניתוחים הינו ממושך. עם זאת, לדבריו, מדובר בבעיה מערכתית-אזרחית והאסירים ממתנים בתור לניתוח ככל אזרח.

¹⁷⁸ מפקד בית סוהר שאטה מסר בתגובה לתלונות האסירים במהלך הביקור, כי חלק גדול מהאסירים מעוניינים לצאת לטיפול רפואי מחוץ לכותלי בית הסוהר בהעדר הצדקה רפואית לכך. מפקד בית סוהר אשמורת מסר, עת ביצוע הביקור, כי זמן ההמתנה אינו ארוך במיוחד והינו מקובל בקופות החולים השונות. עם זאת, ביקש, כי תועבר אליו רשימה המסכמת את תלונות האסירים ובחן כל מקרה לגופו.

¹⁷⁹ מפקד בית סוהר אשמורת מסר במהלך הביקור, כי זמן ההמתנה אינו ארוך במיוחד והינו מקובל בקופות החולים השונות. עם זאת, ביקש, כי תועבר אליו רשימה המסכמת את תלונות האסירים ובחן כל מקרה לגופו.

¹⁸⁰ מפקד בית סוהר כרמל מסר בתגובתו מיום 9.1.06, כי אכן ביום 10.1.05 הומלץ על הניתוח המדובר. ביום 12.1.05 הופנה ענינו למר"ש לקביעת תור לניתוח בבית החולים אסף הרופא. לטענת המפקד, זמן ההמתנה הינו זמן ההמתנה הממוצע של אסיר בשב"ס כאשר מדובר בניתוח אלקטיבי (מתוכנן מראש).

כאמור, אין בידי אנשי הסניגוריה הציבורית כלים מקצועיים לבחון האם אכן מדובר בתקופת המתנה שאינה סבירה. עם זאת, היקף התלונות בענין זה מרמז אולי על תופעה מדאיגה של העדר טיפול מהיר בבעיות הרפואיות השונות ובכך אין להקל ראש. נוכח זאת, לטעמנו, יש מקום לבחון סוגיה זו באופן יסודי.

ב.11. בעיות הקשורות לנושא התעסוקה

ב- 3 בתי סוהר מתוך 11, בהם בקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, עולות תלונות שונות בנוגע לנושא תעסוקת אסירים¹⁸¹.

בית סוהר השרון: מרבית האסירים הביטחוניים, עמם שוחחו המבקרים הרשמיים, התלוננו על כך שלא מאפשרים להם לעבוד במסגרת בית הסוהר. יצוין, כי האסירים הביטחוניים מורשים לצאת מפתח התא למשך שלוש שעות בלבד במהלך היום, לפיכך הם מבליים את מרבית זמנם סגורים בתא חסרי מעש. האסירים בקשו, כי הנהלת הכלא תמצא עבורם פתרון תעסוקתי וציינו כי הם מוכנים לבצע כל עבודה שהנהלת הכלא תמצא לנכון¹⁸².

בית סוהר אשמות: ביום 20.7.05 נתקבלה בסניגוריה הציבורית פנייתו של אסיר מבית סוהר אשמות לביקור מבקר רשמי. בפנייתו התלונן האסיר על ניצול אסירים במסגרת עבודתם בין כותלי בית הסוהר עבור קבלנים פרטיים. לטענתו, הנתונים לגבי הספק העבודה המתבצעת אינם תואמים את המתבצע בפועל, זאת למרות שלנתון זה יש השלכה לחישוב שכר העבודה. משכך, האסירים אינם מקבלים שכר עבור חלק מעבודתם. בנוסף השכר הוא נמוך ביותר בעבור עבודה קשה ומפרכת (כ-25 ש"ח ליום). בעת הביקור, לא נתאפשר למבקרים הרשמיים לשוחח עם האסיר, שכן הוא שוחרר ממאסרו ביום הקודם לביקור. מנהל בית הסוהר מסר בתגובה, כי סוג העבודה והתקשורת עם הקבלנים נעשית באמצעות נציבות שב"ס, ואין לו כל שליטה על כך. עם זאת, במקרים בהם סבור מפקד הכלא, או הממונה על העבודה בכלא, כי דרגת קושי העבודה אינה עולה בקנה אחד עם השכר המשולם, הוא מתריע על כך בפני הממונים על העבודה בשב"ס, ופועל על מנת להיטיב את המצב. המפקד מסר, כי התשלום לאסירים אכן מתבצע לפי כמות העבודה המבוצעת, ובעקבות הביקור הרשמי הונהג בתקופה שבסמוך למתן התגובה נוהל דיווח חדש, אשר נותן פתח לפיקוח של המנהל על כמות העבודה שנעשתה ועל הדיווח המדויק.

בית סוהר מגידו: האסירים באגף 8 התלוננו תלונות קשות הנוגעות לתנאי העסקתם. האסירים טענו בפני המבקרים הרשמיים, כי הם עברו לבית הסוהר מגידו לאור הבטחת שלטונות בתי הסוהר לפיה מדובר בקידום בכל הקשור להעסקתם. לטענתם, בפועל מדובר בתנאי העסקה קשים ביותר. לא זו אף זו, מצבם הורע אף מבחינת התנאים הפיזיים הקיימים בבית סוהר מגידו, לעומת בית סוהר חרמון וצלמון, בהם שהו טרם המעבר. האסירים טענו, כי מעסיקים אותם בעבודת פרך במשך שעות ארוכות. לטענתם, העבודה מתחילה בשעות הבוקר המוקדמות (סביבות השעה 05:00) ונמשכת עד שעות אחר הצהריים המאוחרות. סרוב לעבוד במתכונת זו עלול, לטענתם, לגרום ענישה חמורה (כגון שהייה בצינוק לתקופה ממושכת, שלילת חופשות וכד'). אחד האסירים טען, כי מעסיקים אותו בחפירות במשך 12-14 שעות. מדובר בעבודה פיזית קשה, תמורתה הוא מקבל 5 ש"ח ליום. אסיר נוסף טען, כי כאשר עבד בבית סוהר צלמון במפעל הקרטונים, שכרו עמד על 2400 ש"ח לחודש וכי כיום הוא מרוויח 105 ש"ח לחודש. נטען בפני המבקרים הרשמיים, כי גם לאחר יום עבודה ארוך וקשה מתבקשים האסירים, לפעמים, לבצע עבודות נוספות בתוך האגף או מחוץ לו. סרוב לבצע מטלות, כאמור, גורר ענישה¹⁸³.

יצוין, כי לאחרונה פורסם על ידי המשרד לביטחון פנים תזכיר חוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (תעסוקת אסירים), התשס"ו - 2006. תיקון החקיקה נועד להסדיר ולעצב את כל ההיבטים הנוגעים לתעסוקת האסירים.

¹⁸¹ בית סוהר השרון, בית סוהר אשמות, בית סוהר מגידו.

¹⁸² בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי: "מתן תעסוקה לאסירים הביטחוניים הינה סוגיה בעלת משמעויות והשלכות ביטחוניות ואבטחתיות של המתקן. מן הראוי לציין כי האסירים הביטחוניים התנגדו לאורך כל השנים לתעסוקה מטעמים אידיאולוגיים וראו בכך שירות המדינה הציונית, לעת עתה לא חל כל שינוי בעמדתם זו. כיום מועסקים האסירים הביטחוניים בתחום השירותים והניקיון בתוך האגף".

¹⁸³ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 5.3.06 נמסר, כי: "שרות בתי הסוהר מתגמל את האסירים שניאותו לעבור מכלא חרמון וצלמון למגידו ויצאו לעבודה, בתנאי מאסר משופרים, כגון: החזקתם במבנה חדש ומתן חופשות. בנוסף נבחנת אפשרות העלאת שכר העבודה".

אחת מהערות הסניגוריה הציבורית לתזכיר היתה הצורך בהקמת מנגנון פיקוח בענין תעסוקת אסירים. הדוגמאות שהובאו לעיל ממחישות את הצורך במנגנון זה.

מעבר לכך, בבואנו לבחון את המצב הקיים כיום בבתי הסוהר השונים, יש לזכור, כי המטרה העיקרית בתעסוקת האסיר היא שיקומו. מכאן, כי קיים צורך למצוא מקומות תעסוקה מתאימים לאסירים מבחינת טיבם ואיכותם, אשר יביאו להתפתחותם האישית והמקצועית ויקלו בעתיד על השתלבותם בחברה. נראה, כי במקרים המתוארים לעיל מטרת השיקום אינה מיושמת כראוי, שכן הנתונים מצביעים על כך שאסירים רבים מועסקים בעבודות ברמת התפתחות מקצועית נמוכה.

לטעמנו, השאיפה צריכה להיות העסקת כמה שיותר אסירים, ללא כל קשר להשתייכות לאוכלוסיה זו או אחרת. מעבר לנושא השיקום, שיקול מרכזי העומד בביסוס תפישה זו, הינו השמירה על הסדר. לפיכך, יש מקום להעסקת כלל האסירים, לרבות אוכלוסיית האסירים הביטחוניים. יצוין, כי במהלך ביקור רשמי בבית סוהר שאטה מסר מפקד בית הסוהר, כי אוכלוסיית הביטחוניים בבית הסוהר אינה רוצה לקחת כל חלק בעבודות שתורמות לכלכלת מדינת ישראל מכל בחינה שהיא. לעומת זאת, אסירים ביטחוניים מבית סוהר השרון הביעו את נכונותם ורצונם לעבוד בכל עבודה שהנהלת בית הסוהר תמצא לנכון. לעניות דעתנו, יש מקום לשוב ולבחון את נושא העסקת האסירים הביטחוניים לעומקו, על כל השלכותיו.

ב.12. ליקויים בקשר לאיכות המזון וכמות

ב-6 בתי סוהר מתוך 11, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התעוררו בעיות שונות הקשורות לטיב המזון ולכמות המוקצה לכל אסיר ואסיר¹⁸⁴.

בית סוהר השרון: בביקורים הרשמיים שנערכו בשנת 2004 נמתחה ביקורת על טיב המזון ואיכותו. בביקור שערכו המבקרים הרשמיים בשנת 2005, ציינו מרבית האסירים את איכותו הירודה של המזון. האסירים התלוננו על התפריט הדל ועל איכות מזון ירודה במיוחד. בכמה מקרים דווח על מזיקים שנמצאו במזון. לטענת האסירים, הם נאלצים להימנע באופן קבוע מאכילת המזון המוגש להם בשל איכותו הירודה¹⁸⁵. האסירים ציינו, כי התפריט כמעט ואינו כולל פירות וירקות¹⁸⁶.

בית סוהר שאטה: באגף 5 המאכלס אסירים פליליים המוגדרים כמתקדמים, התלוננו האסירים על טיב האוכל המוגש להם וטענו כי הוא "מגעיל"¹⁸⁷. בעת עריכת הביקור הוגשה ארוחת צהריים באגף 4, המאכלס אסירים טעוני הגנה. הכלים שהכילו את המזון היו פתוחים ונמצאו בקרבת פתחי הביוב.

בית סוהר נפחא: האסירים הביטחוניים התלוננו על כמות המזון הבלתי מספקת. כן התלוננו, על רכיביו הדלים ובפרט על כמות דלה במיוחד של פירות וירקות¹⁸⁸. לטענתם, הם נאלצים לרכוש מזון מהקנטינה של בית הסוהר. האסירים הביטחוניים בקשו, כי יתאפשר להם להכין את ארוחותיהם באופן עצמאי במטבח בית הסוהר.

בית סוהר אשמורת: בביקור בשנת 2004 העלו האסירים טענות הנוגעות לטיב המזון המוגש. בין היתר, ציינו, כי נמצאו תולעים במזון. נראה, כי חל שיפור של ממש בענין זה. ובביקור האחרון לא התקבלה כל תלונה על טיבו של המזון. עם זאת, באגף 5 התלוננו האסירים, כי כמות המזון המוגשת להם אינה מספקת¹⁸⁹.

¹⁸⁴ בית סוהר שאטה, בית סוהר אוהלי קינדר, בית סוהר נפחא, בית סוהר אשמורת, בית סוהר השרון, בית סוהר מגידו.

¹⁸⁵ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי: "שב"ס מספק לאסירים 3 ארוחות עיקריות מדי יום, כמות המזון והתפריט לאסירים נקבעים בהתאם ללוח – מזון וסטנדרטים של מחלקת הלוגיסטיקה. בנוסף מספק שב"ס פריטי מזון לאסירים החפצים לאכול בין הארוחות כגון: לחם, גבינות, ריבה, זיתים ומרגרינה ועוד. לגבי הטענות בדבר האיכות הירודה של המזון, לא ניתן להשביע את רצון כל האסירים, עם זאת שב"ס עושה ככל יכולתו על מנת לשפר את איכות המזון".

¹⁸⁶ מפקד הכלא מסר בתגובה במהלך הביקור, כי טענות האסירים אינן מוצדקות והן נובעות מרצונם ללחוץ על הנהלת בית הסוהר לאפשר להם לקנות מזון מחוץ לבית הסוהר. באשר למגוון האוכל, המגוון נקבע בהתאם לאספקה המגיעה לבית הסוהר, ועל כך אין שליטה. עוד צוין בפני המבקרים הרשמיים, כי המטבח נמצא בתהליך מתמיד של שיפוץ ושיפור.

¹⁸⁷ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 19.1.06 נמסר, כי "התפריט וכמות המזון המחולק לאסירים הינו על פי לוח מזון אחיד שנקבע על ידי מחלקת הלוגיסטיקה לכלל שירות בתי הסוהר...".

¹⁸⁸ מפקד בית הסוהר מסר בתגובה במהלך הביקור, כי כל הארוחות נבנות לפי התייעצות עם דיאטנית ומאושרות על ידי החובש.

¹⁸⁹ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 27.11.05 נמסר, כי "שרות בתי הסוהר מספק 3 ארוחות ביום על פי לוח מזון ותקנים שנקבעו על ידי מחלקת הלוגיסטיקה. בנוסף ישנם גם תוספות מזון כגון: לחם, גבינות, ריבה, מרגרינה וכו', הניתנות לאסירים המבקשים להשביע את רעבונם בין הארוחות".

בית סוהר מגידו: ישנו מטבח מרכזי המספק מזון לחלק מן האגפים. הארוחות נארזות במגשיות ומחולקות לאסירים. המבקרים התרשמו, כי המטבח אינו נקי במידה מספקת. בעת הביקור באגפים נשמעו טענות רבות לענין טיב האוכל, כשהטענה הייתה, כי איכותו ירודה במיוחד, וכן לגבי כמותו הדלה. באגפים 3 ו-4 קיים מטבח עצמאי. האסירים מקבלים חומרי גלם ומבשלים את ארוחותיהם בעצמם. המבקרים התרשמו, כי רמת ההיגיינה ירודה מאד והציוד המצוי בהם אינו עומד בתקן¹⁹⁰. האסירים התלוננו לגבי טיב המזון וכמותו וטענו, כי אספקת המזון אינה סדירה, כמותו דלה ואיכותו ירודה. לפיכך, הם נאלצים לרכוש מזון, על מנת לספק לעצמם מזון בסיסי ברמה מקובלת¹⁹¹. דוגמא לענין כמות המזון: האסירים באגף 4 טענו, כי הם מקבלים כוס יוגורט עבור 4 אסירים, קישוא עבור 5 אסירים, ביצה ועגבנייה לתקופה של יומיים. גם באגף 8 נשמעו טענות שונות לענין כמות המזון, ובכללן: קבלת עגבניה עבור 2 אנשים, מקרים בהם ארוחת צהריים מכילה חומס וביצה קשה בלבד וכד'.

ב.13. אי הפרדה בין עצורים לאסירים

בית סוהר אוהלי קיזר: באגף 1 (תא 12) הוחזקו עצורים עד תום ההליכים עם אסיר אחד. באגף 2, לא התקיימה הפרדה בין עצורים לאסירים¹⁹². באגפים 4 ו-7 המאוכלסים באסירים ביטחוניים, לא נשמרת הפרדה בין אסירים לעצורים והחלוקה היא לפי שיוך לארגון. מפקד בית הסוהר מסר בתגובה לענין זה, כי כאשר מדובר באוכלוסיית הביטחוניים, אין חובת הפרדה בין אסירים לעצורים, זאת להבדיל מאוכלוסיית הפליליים. להבנתנו, על פי סעיף 8 לחוק המעצרים, חובת ההפרדה חלה גם במקרה בו מדובר באסירים ועצורים ביטחוניים¹⁹³.

בבית סוהר קישון: באגף המעבר¹⁹⁴ וכן באגף מר"ש בבית סוהר מג"ן אין הפרדה מוחלטת בין עצורים לאסירים¹⁹⁵.

בית סוהר מגידו: לא קיימת חלוקה בין עצורים לאסירים והדבר גורם לקושי במימוש זכויות שונות לפי החוק. סגן מפקד בית הסוהר מסר בתגובה, כי לאחר סיום הליכי הבנייה והשיפוצים יופרדו העצורים מן האסירים. לא זו אף זו, בביקור הרשמי נתקלו המבקרים באסיר קטין בן 17 שנים, אשר שוהה יחד עם האסירים הבגירים¹⁹⁶.

ב.14. מחסור בציוד בסיסי

בית סוהר שאטה: האסירים התלוננו על כך שלא מאפשרים להם להכניס לחדרים מפזרי חום, חרף הקור העז השורר בימי החורף. לטענתם, הנהלת בית הסוהר אוסרת על הכנסת מוצרי חשמל שלא נרכשו בקנטינה לשטח

¹⁹⁰ סגן מפקד בית הסוהר מסר בתגובה במהלך הביקור, כי הושקעו מיליוני שקלים במטבחים אלו וכיום הם במצב הרבה יותר טוב ממה שהיו בעבר.

¹⁹¹ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 5.3.06 נמסר, כי: "שרות בתי הסוהר ביטל את המטבחים באגפי הכליאה הביטחוניים מטעמי היגיינה ובריאות ומזונם של האסירים מסופק באמצעות המטבח המרכזי המצוי בבית הסוהר. האסירים מקבלים 3 ארוחות ביום בהתאם לזמן מזון אחיד לכלל שב"ס והתפריט בו קבוע. שרות בתי הסוהר מאפשר לאסירים להעשיר את מזונם על פי טעמים ולשם כך בכל תא מצויה פלטה חשמלית וכלי בישול. שרות בתי הסוהר רגיש לנושא המזון ולכלכלת האסירים ונקבעו סטנדרטים לחלוקת המזון ולכמויות המוגדרות על פי התפריט. על מנת לשמר סטנדרטים אלו מקיים שב"ס מעת לעת ביקורות ברמת בית סוהר, הגוש ומטה הנציבות".

¹⁹² מפקד בית סוהר אוהלי קיזר מסר בתגובה מיום 18.1.0, כי ככלל מתקיימת הפרדה באגף זה, אך לעיתים בשל התנאים הפיזיים של האגף (2 אנשים בתא) וכן בשל האוכלוסייה הייחודית הכוללת אסירים עם בעיות ביטחוניות, חולי איידס, אסירים עם קשיי הסתגלות וכו' יתכן מצב של חוסר הפרדה. מדובר, לטענתו, במקרים בודדים. הדבר נעשה רק לאחר בדיקה של כל האפשרויות העומדות בפני הסגל.

¹⁹³ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 8.3.06 נמסר, כי: "שרות בתי הסוהר מקפיד על קיום חוק המעצרים ולפיו תקיים הפרדה בין עצורים לבין אסירים שפוטם. לגבי האוכלוסייה הביטחונית אין חובה שכזו, אולם בהסכמת האסירים הביטחוניים ההפרדה המתקיימת היא על פי השתייכותם הארגונית של האסירים ולא על פי עקרון ההפרדה בין שפוט לעצור".

¹⁹⁴ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 21.2.06 נמסר, כי: "באגף המעבר קיימת הפרדה בין עצורים לשפוטם. שרות בתי הסוהר מקפיד על קיום עקרון ההפרדה ולשם כך הוקצו תאים נפרדים לשתי האוכלוסיות".

¹⁹⁵ מבקר הפנים של שב"ס בתגובתו מיום 14.11.05 מסר כי: "שרות בתי הסוהר שומר על עקרון ההפרדה בין אסירים שפוטם לעצורים בבית סוהר מג"ן למעט במקרים חריגים בשל מגבלות וצרכים רפואיים שבהם נדרש שיבוץ של עצור ושפוט יחדיו למטרות השגחה טיפול וסיעוד".

¹⁹⁶ מבקר הפנים של שב"ס מסר בתגובה מיום 5.3.06, כי: "בהתאם למדיניות שרות בתי הסוהר, בכלא מגידו קיימת הפרדה בין אוכלוסיות שונות כגון: בין אסירים ביטחוניים לאסירים פליליים, בין עצורים פליליים ובין אסירים פליליים שפוטם ובכלא אין בנמצא אסירים קטינים. אוכלוסיית הביטחוניים מוחזקת כמכלול אחד ללא הפרדה בין העצורים לשפוטם, קיימת הפרדה פנימית על פי השתייכותם הארגונית של האסירים כדוגמת פת"ח חמא"ס ועוד".

בית הסוהר, וזאת בניגוד למקובל במתקני כליאה אחרים. איסור זה מאלץ אותם לרכוש מוצרים בקנטינה במחירים מופקעים. עוד התלוננו האסירים על מחסור בבגדי חורף ובשמיכות חמות¹⁹⁷.

בית סוהר השרון: האסירים התלוננו על מחסור בארונות או מדפים לאחסון ציוד אישי. בביקור שערכו המבקרים בתאים השונים נמצא, כי מספרן של הארונות מועט ואין בהן כדי לענות על צרכי האסירים. כך, למשל, באגף 1 בתא 9 שהו 11 אסירים ולרשותם הועמדו 5 ארונות. תלונה נוספת שחזרה על עצמה באגפים השונים היא היעדר שולחנות. השולחנות נחוצים בעיקר לשימוש כשולחנות אוכל, זאת מכיוון שמרבית האסירים אוכלים את ארוחותיהם בתאים. בהיעדר שולחנות נאלצים האסירים לאכול על הרצפה או על המיטות¹⁹⁸.

בית סוהר כרמל: בחלק מהאגפים ישנו אולם מקלחות המשותף למספר חדרים. בתאי המקלחות אין וילונות. הדבר פוגע בפרטיותם של האסירים¹⁹⁹.

בית סוהר אשמות: באגף ההפרדה קיים מחסור בארונות. בביקור באחד התאים שאמור לאכלס 4 אסירים הייתה ארונות אחת בלבד²⁰⁰.

בית סוהר מג"ן: באגף מר"ש הועלתה התלונה בדבר היעדר לחצני מצוקה גם בביקור הרשמי האחרון, כמו גם בביקורים קודמים²⁰¹. בנוגע לסוגיה זו הביע מפקד בית סוהר מג"ן את חששו, כי לחצן מצוקה ינוצל על ידי האסירים ככלי להטרדת הסגל. לטעמנו, טענה מסוג זה אינה יכולה להתקבל, שכן בהיות מר"ש מתקן רפואי, הרי שיש לאפשר קריאה מיידית לעזרה בכל דרך. יתכנו מצבי חירום בהם מצבו הבריאותי של חולה מונע ממנו לקרוא לעזרה, או שחוסר תשומת לב רגעית של הסגל עלולה לגרום לכך שמצוקת החולה לא תגיע לידיעת הצוות הרפואי. עם זאת, ציין מפקד בית הסוהר, כי התקבל אישור משב"ס להתקנת הלחצנים ועתה ממתניים לאישור התקציב. הערה זו סותרת את תגובת מבקר הפנים של שב"ס בענין זה²⁰².

ב.15. מחסור באגף נקי מסמים

בבית סוהר אוהלי קידר וכן בבית סוהר שאטה אין אגפים מיוחדים לאסירים הנקיים מסמים. במצב בו ישנם אסירים נקיים מסמים, השוהים תחת אותה קורת גג עם אסירים המשתמשים בסמים, קיימת סכנת התדרדרות האוכלוסייה שאינה משתמשת בחזרה לשימוש בסם. כמו כן, במצב דברים זה, ניסיון לגמילה בין כותלי בית הסוהר הוא כמעט בלתי אפשרי.

ב.16. שילוט בדבר זכויות האסיר

בית סוהר אוהלי קידר: באגף 1 קיים שלט מידע לאסיר הפלילי. עם זאת, המידע כתוב באותיות קטנות מאד ואינו נוח לקריאה. פרט לכך, השילוט הוא בשפה העברית בלבד ולא קיים שלט זהה בשפה הערבית והרוסית²⁰³. מדובר בטענות, אשר הופיעו בדו"ח הביקור הרשמי משנת 2001, אך טרם ניתן להן פתרון²⁰⁴.

¹⁹⁷ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 19.1.06 נמסר, כי: "שב"ס מודע לצרכי האסירים ואף מתיר להם להכניס באופן אישי שמיכות ופרטי ביגוד חמים. מאידך, ריבוי בציוד פוגע בביטחון, ואינו מאפשר לבצע חיפושים ראויים. כמו כן הציוד הרב המצוי בתאים עלולים לשמש כמקום מסתור להחזקת דברים אסורים. לצורך שמירת האיזון בין הצרכים השונים מאפשר שב"ס לאסירים להכניס פרטי ציוד אישי באופן מוגבל בכפוף לנהלים. לגבי הכנסת ציוד חשמלי מבחוץ הדבר נאסר מטעמי בטחון ואבטחה והאסירים מורשים לרכוש אותם באמצעות הקנטינה. השימוש במכשירי חימום כדוגמת מפזר חום בתאים אינה בטיחותית ועלולה לסכן את האסירים. באשר לטענת האסירים לגבי מחיריהם הגבוהים של מוצרי החשמל בקנטינה, שירות בתי הסוהר מקיים בימים אלה בדיקה מקיפה של מחירי המוצרים במרכזי המכר במטרה למנוע הפקעת מחירים".

¹⁹⁸ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי: "מפקד האגף מטפל במסגרת תפקידו בכל צורכי האסירים ובכל מחסורם לרבות טיפול בארונות, שולחנות. באגף 1 ששם נרשם מחסור בריהוט, הותקנו ארונות שנתנו מענה לצורכי האסירים".

¹⁹⁹ מפקד בית סוהר כרמל מסר בתגובה במהלך הביקור, כי בעבר הותקנו מדי מספר שבועות וילונות בכל תא מקלחת, אולם אלו מהר מאד עברו הסבה לשימוש כמפות שולחן בחדרים ולכן, מאחר והתקציב מוגבל ביותר, הוחלט שלא להקצות עוד וילונות למקלחות. הסבר נוסף שמסר מנהל אחד האגפים היה, כי קיומו של וילון בתא מקלחת מאפשר לאסירים לבצע עבירות הקשורות בסמים.

²⁰⁰ בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 27.11.05 נמסר, כי "ישנן ארונות לציוד אישי של אסירים ובמידה ואסיר פונה למפקד האגף הוא מטופל".

²⁰¹ מפקד בית סוהר מג"ן מסר בתגובה במהלך הביקור, כי הצורך בלחצני מצוקה מתייטר לאור הנוכחות הרצופה של הסוהרים בכל מחלקות המר"ש, בכל שעות היממה.

²⁰² מבקר הפנים של שב"ס מסר בתגובתו מיום 14.11.05, כי: "קיימת נוכחות של סוהר 24 שעות ביממה המסייר לאורך האגף במהלך משמרתו וניתן להסתייע בו באופן מיידי ולפיכך התקנת לחצני מצוקה הכרוכה בעלויות כספיות לא מועטות נראית לנו מיותרת".

²⁰³ מפקד בית הסוהר אוהלי קידר מסר בתגובתו מיום 19.1.06, כי אכן קיים שלט בשפה העברית בלבד. לגבי אסירים שאינם יודעים קרוא וכתוב או לחלופין אינם מבינים את השפה – עומד לרשותם צוות האגף, אשר נותן הסבר על הזכויות. מכל מקום, הנושא נבחן כיום ברמה המערכתית.

בית סוהר קישון: ישנו שילוט בשפה העברית בלבד²⁰⁵.

בית סוהר מגידו: באגף 8 לא קיים שילוט בדבר זכויות האסירים. לדברי מפקד האגף הוזמן שילוט שטרם התקבל. בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 5.3.06 עודכנו, כי באגף הותקן ופורסם לוח חובות וזכויות האסירים.

17. ב. העדר המשכיות וטיפול באסירים קטינים לאחר שחרורם מבית סוהר אופק

לטענת מפקדת בית הסוהר קיימת בעיה קשה של העדר אלטרנטיבות טיפוליות לאסירים קטינים המשתחררים מבית הסוהר. לטענתה, אסירים משוחררים קטינים רבים מתדרדרים ושבים לבצע עבירות לאחר שחרורם מבית הסוהר, בשל היעדר מסגרת תומכת. במצב הקיים, הליך השיקום נקטע עם השחרור, רוב הנערים אינם זוכים להמשך טיפול בקהילה²⁰⁶, וההישגים המעטים שהושגו יורדים לטימיון. נדמה, כי בימים בהם פשיעת הנוער נמצאת בכותרות טוב היה אילו הגורמים האחראים היו מתרכזים בשיקום הנוער העבריין במקום לרכז את מאמציהם אך ורק בהחמרת הענישה, אשר תוצאתה היחידה היא העמקת מעורבותם במעגל הפשע.

18. ב. העברת אסירים

בית סוהר שאטה: אסירים רבים התלוננו על התנאים הקשים בעת העברתם לבתי משפט או למתקני שבי"ס אחרים (כגון טיפולים רפואיים במר"ש). לטענת האסירים הם מועלים לרכב כבולים בידיהם וברגליהם. הנסיעות ברכב נמשכות 12-14 שעות, היות ומדובר ב"קו מאסף" העובר במתקני כליאה רבים. במהלך הנסיעה לא מאפשרים לאסירים נגישות לשירותים²⁰⁷, ולא מחלקים להם מזון²⁰⁸. בנוסף, התלוננו, כי תנאי הישיבה ברכב גורמים להם לכאבים. למרות זאת, לא מאפשרים להם להביא כרית כדי להקל על תנאי הישיבה²⁰⁹. האסירים טענו, כי עקב תנאי הנסיעה הבלתי נסבלים חלקם מעדיפים לוותר על הטיפולים הרפואיים הנדרשים, למרות הנזקים האפשריים לבריאותם.

²⁰⁴ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 8.3.06 נמסר, כי "שרות בתי הסוהר פרסם את זכויות האסירים וחובותיהם על גבי לוח מודעות בכל אגף בכל בתי הסוהר, על פי לוח שילוט מיוחד שהוכן מבעוד מועד ומעת לעת אף מעדכן את הלוח בהתאם. שרות בתי הסוהר שוקד בימים אלה על הכנת פרסום שילוט בשפה הרוסית. מיותר לציין כי השילוט במתכונתו הנוכחית קיים שנים רבות ולא נשמעה כל תלונה על כך שהכתב קטן ולא קריא".

²⁰⁵ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 21.2.06 נמסר, כי "שרות בתי הסוהר ידאג לפרסום זכויות כאמור על גבי שלטים בשפה הרוסית והערבית".

²⁰⁶ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 30.1.06 נמסר, כי "אכן עובדה עצובה היא שיש מעט מוסדות וארגונים בקהילה העוסקים בקליטת נערים שהשתחררו מהכלא. יודגש כי טיפול בנוער מרגע שחרורו הוא באחריות הרשות לשיקום האסיר ולשב"ס אין כל סמכות מרגע זה. אף על פי כן שרות בתי הסוהר עושה ככל שביכולתו על מנת לוודא שאחרי השחרור אכן יהיה מי שיטפל בנער על ידי הפעולות הבאות: * כשלושה חודשים לפי השחרור מתקיים מפגש בין נציגי הרשות לשיקום האסיר לבין עו"ס שבי"ס והאסיר על מנת לתכנן את תוכנית השיקום לאחר שחרורו. * הרשות לשיקום האסיר מקיימת פרויקט מיוחד לקליטת נערים, בפרויקט הנקרא "שושן" ושרות בתי הסוהר משתף פעולה עם הרשות להכנת הנערים שמשחררים ואמורים להיקלט בפרויקט זה".

²⁰⁷ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 19.1.06 נמסר, כי "האסירים מנוידים כשהם כבולים בידיהם וברגליהם על פי פקודות שבי"ס ונהליו. משך הליווי בממוצע בשגרה הינו 8-9 שעות לכל היותר עם הפסקות. במהלך הליווי רכב הליווי עובר בין בתי הסוהר לצרכי איסוף והורדה של אסירים. ישנם הפסקות בין בתי הסוהר בהתאם למסלול הנסיעה ולאסירים ניתנת אפשרות להתפנות אך ורק בתוך בתי הסוהר. אין אפשרות עצירה בדרכים אלא רק במצבי חירום וזאת מטעמי ביטחון. מסלולי הליווי נקבעו על מנת לאפשר לאסירים להגיע ליחידותיהם באותו יום ולא ללון בבתי הסוהר השונים".

²⁰⁸ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 19.1.06 נמסר, כי: "טרם העלתה האסיר לרכב הליווי, מחויבים בתי הסוהר לנפק ארוחת בוקר לאסירים, או לחילופין לצייד את האסירים במזון ארוז בשקית ניילון להמשך הדרך. אסירים הנוסעים במסלול ארוך כדוגמת הנסיעה שמתחילה מב/ס שאטה ומסתיימת בגוש מרכז ובחזרה, מקבלים מזון גם במהלך בבית מעצר קישון או בבית סוהר הדרים בדרך על פי סידור מיוחד, בשקית ניילון".

²⁰⁹ בתגובת מבקר הפנים של שבי"ס מיום 19.1.06 נמסר, כי: "האסירים שיוצאים לנסיעות לבתי המשפט או לטיפול רפואי אינם מורשים לקחת עימם ציוד כלשהו למעט ספר דת ודברי מזון וזאת מטעמי ביטחון ואבטחה. הספסלים המותקנים ברכבי הליווי לא ניתנים להשתתה על ידי האסירים וזאת כלקח ומניסיון מצטבר לפניו האסירים קרעו את הריפודים ואף שרפו את ריפוד הספסלים ולא רק גרמו לנוק אלא סכנו את חיי הנוסעים האחרים. יתרה מזו, לאחרונה הותקנו ברכבי הליווי החדשים חגורות בטיחות לטובת האסירים, ולצערנו רבו המקרים בהם השחיתו האסירים את חגורות הבטיחות והפכו את האבזמים לכלי משחית נגד אסירים אחרים".

בית סוהר אוהלי קיזר: סגן מפקד בית הסוהר מסר, כי למרות שהשאיפה של שרות בתי הסוהר היא לשבץ עצור בקרבת בית המשפט בו נדון עניינו, בפועל אסירים רבים עוברים באגפי המעבר של בית סוהר אוהלי קיזר בדרכם אל בתי המשפט בדרום. לעיתים מוחזקים האסירים מספר ימים באגפי המעבר (למשל במקרה בו הדיון ביום ראשון המעבר נעשה כבר ביום חמישי).

יוער, כי לאחרונה התקבלו במשרדי הסניגוריה הציבורית מספר תלונות קשות, הנוגעות לתנאי העברת אסירים ועצורים מבתי הסוהר השונים לבתי המשפט ולמתקני שב"ס. נראה, כי מדובר בתופעה הדורשת בדיקה מעמיקה.

ב.19. אסירים המוחזקים בבית סוהר השרון לאחר שסיימו לרצות את עונשם

המבקרים הרשמיים נדהמו לגלות, בעת עריכת הביקור בבית סוהר השרון, כי 2 אסירים אזרחי ירדן, אשר סיימו זה מכבר לרצות את עונשם, עדיין מוחזקים בבית הסוהר. אחד האסירים סיים לרצות את עונשו לפני 9 חודשים והשני לפני 21 חודשים (נכון ליום ביצוע הביקור). האסירים טענו, כי לא ברורה להם סיבת החזקתם בבית הסוהר. בברור שערכו המבקרים הרשמיים עם מפקד בית הסוהר התברר, כי אכן מדובר באסירים שסיימו לרצות את עונשם, אך שלטונות הצבא שהיו אמורים לטפל בעניינם, מעכבים את הטיפול מסיבות בירוקרטיות שונות. לא יכולה להיות מחלוקת על כך, כי מדובר במצב בעייתי ופסול המצריך פתרון מיידי. כמו כן, יש לודא, כי ישנו תיאום בין הגורמים המעורבים והאמונים על סוגיה זו. בתגובת מבקר הפנים של שב"ס מיום 15.11.05 נמסר, כי אסירים אלה שוחררו וגורשו לירדן.

ג. ליקויים עיקריים שנחשפו במתקני המעצר בבתי המשפט

ביום 20.6.05 במסגרת דיונים בועדת חוקה חוק ומשפט העלה חבר הכנסת ויו"ר הועדה דאז, מר מיכאל איתן, על סדר יומה של הועדה את הבעיה הכאובה של תנאי הכליאה הקשים, השוררים בחלק ממתקני המעצר בבתי המשפט ברחבי הארץ. כן עלה לדיון הקושי בהובלת העצורים והאסירים למתקנים אלה. בעקבות זאת, בשנת 2005 ערכו אנשי הסניגוריה הציבורית לראשונה, ביקורים רשמיים במתקני המעצר שבבתי המשפט. במסגרת זו, נערכו ביקורים ב-12 בתי משפט ברחבי הארץ.

בביקורים הנזכרים נתגלו ליקויים קשים בתנאי הכליאה של העצורים שהוהים במתקנים אלה. בין היתר נמצא, כי הצפיפות השוררת בתאי המעצר הינה בלתי נסבלת; בחלק מן המתקנים תנאי התברואה ירודים עד מאד; ברוב רובם של המתקנים ישנה בעיה קשה של אוורור; ובמקרים רבים לא מיושמות הוראות חוק המעצרים הנוגעות לכבילת עצורים.

אומנם, העצורים שוהים במתקנים אלה באופן זמני בלבד לצורך הדיון המשפטי, ולכן אין ציפייה לקיום כל תנאי המעצר המתחייבים מחוק המעצרים ותקנותיו. יחד עם זאת, יש מקום להחיל חלק מן התנאים הללו, בשינויים המחויבים, גם על תאי המעצר בבתי המשפט. לצערנו, המצב רחוק מלהשביע רצון.

סוגיה חשובה נוספת, אשר עלתה במהלך בדיקותינו, היא השאלה מי האחראי בפועל על המתקנים הללו. נתקלנו במספר תגובות מטעם משטרת ישראל והנהלת בתי המשפט מהן עלה, כי חלוקת האחריות בין גופים אלה אינה ברורה וכל גוף רואה במשנהו כאחראי על הנעשה במתקן. יתכן שחוסר בהירות זה גורם להנצחת הליקויים הקיימים.

ג.1. צפיפות קשה

בביקורי המבקרים הרשמיים מטעם הסניגוריה הציבורית, עולה תמונה חמורה של צפיפות קשה ובלתי נסבלת במתקני המעצר בבתי המשפט.

ב-8 מתקני מעצר מתוך 12, בהם בקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, נמצא כי העצורים שוהים בתנאי צפיפות קשים²¹⁰. בנוסף נמצא, כי התאים מכילים מספר עצורים הגדול ממספר העצורים שהתאים ערוכים להכיל.

²¹⁰ בית משפט שלום רחובות, בית משפט שלום כפר סבא, בית משפט שלום נתניה, בית משפט שלום פתח תקווה, בית משפט שלום ומחוזי ת"א, בית משפט שלום רמלה, בית משפט שלום ראשון לציון, בית משפט שלום ירושלים.

בית משפט שלום פתח תקווה: במתקן המעצר 2 תאי מעצר, אשר ערוכים לקליטת 12 עצורים לכל היותר. נמסר למבקרים הרשמיים, כי במתקן המעצר מוחזקים בכל יום בין 15 ל- 25 עצורים. בנסיבות אלה, השטח הממוצע לעצור נע בין 0.6 מ"ר ל- 1.07 מ"ר. ביום הביקור שהו במתקן כ-18 עצורים. השטח הממוצע לעצור בתא 1 היה 1.07 מ"ר ובתא 2 0.68 מ"ר. באחד התאים שהו 11 עצורים, תמישה מהם ישבו על דרגש מבטון המצוי בתא והשישה הנותרים נאלצו לעמוד או לשבת על רצפת התא. הצפיפות הייתה קשה מנשוא. יצוין, כי לאור הפרדת העצורים הנדרשת לפי חוק, עולה משמעותית הצפיפות בתאים. ראש צוות הליווי מסר בעת הביקור, כי מופעל שיקול דעת תמידי לענין אופן ארגון העצורים בתאים, כאשר נלקח בחשבון, בין היתר, גורם הצפיפות²¹¹.

בית משפט שלום ומחוזי תל-אביב-יפו: במתקן המעצר מוחזקים מדי יום בין 120 ל-210 עצורים. במצב דברים זה ובהתחשב במספר התאים ובגודלם, השטח הממוצע לעצור נע בין 0.53 מ"ר ל- 0.93 מ"ר. המבקרים הרשמיים התרשמו, כי הצפיפות הינה קשה מנשוא. יודגש, כי במרבית המקרים לא ניתן לנצל את מלוא מרחב המחיה הקיים, שכן יש צורך לקיים את ההפרדות הקבועות בחוק. ביום הביקור, למשל, שהו בתא אחד 25 עצורים בעוד שבתא אחר וגדול יותר שהה עצור אחד בלבד. יצוין, כי האחראי על המתקן אינו יודע בכל רגע נתון כמה עצורים שוהים בכל תא. מכאן, שמספר העצורים המדויק אינו נלקח בחשבון לצורך החלטה על אופן פיזורם בתאים²¹².

בית משפט שלום ראשון לציון: במתקן המעצר מוחזקים בין 25 ל-45 עצורים ביום. בהתחשב במספר התאים (5 תאים) ובגודלם (סך כולל של כ- 41.5 מ"ר) הרי שהשטח הממוצע לעצור נע בין 0.92 מ"ר ל-1.66 מ"ר. בשעת הביקור שהו במתקן 27 עצורים. העצורים היו מפוזרים ב-3 תאים בלבד. השטח הממוצע לעצור בתא 1 היה 1.14 מ"ר, בתא 2 0.8 מ"ר ובתא 3 1.11 מ"ר. יצוין, כי עקב הפרדת העצורים הנדרשת לפי חוק וכן מפאת צורכי החקירה, עולה משמעותית הצפיפות בתאים. לדברי ראש הצוות, מופעל שיקול דעת בענין אופן ארגון העצורים בתאים, כאשר נלקח בחשבון, בין היתר, גם גורם הצפיפות.

2.ג. אי הפרדה בין השירותים לבין איזור שהיית העצורים

ב-7 מתקני מעצר מתוך 12 מתקני מעצר שנבדקו, מצאו אנשי הסניגוריה הציבורית, כי לא קיימת הפרדה בין השירותים לבין איזור השהייה בתאים²¹³. המצב הקיים מנוגד לקבוע בתקנה 3(ב) לתקנות תנאי החזקה במעצר ופוגע בזכויותיהם של העצורים ובכבודם.

ב-8 מתקני מעצר ברוב רובם של התאים ישנם שירותי כריעה ללא אסלות²¹⁴. מדובר במצב בעייתי, שכן אנשים בעלי מוגבלויות שונות אינם מסוגלים להשתמש בשירותים אלו.

לא זו אף זו, נמצא כי ישנם מתקנים בהם אין כלל שירותים בתא או לחילופין אין שירותים פעילים בתא.

בית משפט השלום רמלה: לא קיימת כל הפרדה בין השירותים לבין איזור השהייה בתאים. מדובר בשירותי כריעה. לא זו אף זו, המבקרים הרשמיים נדהמו לגלות, כי בתא אחד בלבד ישנם שירותים פעילים. כמו כן, אף הכיור אינו בשימוש. מדובר במצב בלתי נסבל ובלתי היגייני, שכן בבית המעצר מוחזקים מדי יום בין 25 ל-45 עצורים. במצב דברים זה, נאלצים העצורים להמתין עד שאנשי הליווי ידאגו להעבירם לתא בו ישנם שירותים

²¹¹ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת במשטרת ישראל מיום 30.3.06 נמסר, כי: "התנאים הפיזיים במתקן המעצר, ובכלל זה איזור, צפיפות, מקום מפגש עו"ד, אינם בשליטת מ"י מאחר והמבנה הוא של בית המשפט". בתגובת סגן נשיא בית משפט השלום בפתח תקווה מיום 19.1.06 נמסר, כי: "מתקן המעצר כמו ליווי העצורים אינו באחריות בית המשפט אלא משטרת ישראל וטוב תעשו באם תעבירו את המכתב לגורם שבתחום אחריותו מצוי המתקן, קרי משטרת ישראל".

²¹² בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 5.2.06 נמסר, כי: "ככלל, הנושא הזה במתכונתו הרחבה אינו נתון אך בידיה של משטרת ישראל אלא גם באלה של הנהלת בתיהמ"ש ולכן כל הענין הכרוך בהרחבת התאים כדי להתאימם למידות הנקובות בחוק או תנאי הנוחות בתוכם מותנה בגורמים השייכים להנהלה זו. ... הצפיפות בתאים נגרמת מהצורך להקפיד על הפרדות עצורים כמותוהו בחוק המעצרים על תקנותיו וכמובן, מספר העצורים המצויים ברגע נתון בין כותלי מתקן המעצר של בית המשפט. צפיפות זו "מחייבת" גם את השימוש בתאים "הלא מוסדרים" ובפינות ההמתנה".

²¹³ בית משפט שלום רחובות, בית משפט שלום כפר סבא, בית משפט שלום נתניה, בית משפט שלום רמלה, בית המשפט העליון, בית משפט שלום ראשון לציון, בית משפט שלום ומחוזי חיפה.

²¹⁴ בית משפט שלום רחובות, בית משפט שלום בנתניה, בית משפט שלום פתח תקווה, בית משפט שלום ומחוזי ת"א, בית משפט שלום חדרה, בית משפט שלום רמלה, בית המשפט העליון, בית משפט שלום ראשון לציון.

פעילים לצורך עשיית צרכיהם. מעבר לאמור, נאלצות העצרות להשתמש בשירותים הממוקמים בתא המיועד לגברים ובכך מופרת גם דרישת הפרדה בין נשים וגברים.²¹⁵

בית משפט שלום ומחוזי תל-אביב-יפו: במתקן המעצר ישנם 9 תאים שיועדו להחזקת עצורים (להלן: "תאים מוסדרים") ו-2 תאים נוספים שהוסבו למטרה זו (להלן: "תאים שאינם מוסדרים"). בתאים המוסדרים ישנם שירותי כריעה וברז מים. לטענת העצורים לעיתים קרובות אין מים בשירותים וברזים.²¹⁶ עוד טענו האסירים, כי אין נייר טואלט זמין בתאים.²¹⁷ בתאים שאינם מוסדרים אין שירותים וברז מים כלל.

בית משפט שלום ירושלים: נמצא, כי באחד התאים אין שירותים כלל. במצב דברים זה, נאלצים העצורים להמתין עד אשר יתפנה אחד השוטרים וייקחם אל השירותים. מפאת מצוקת כוח האדם הקיימת במתקן זה נראה, כי הבעיה הקיימת הינה חמורה.

בית משפט שלום ומחוזי חיפה: מדובר במתקן חדש יחסית, אשר נבנה לפני כשנתיים. ניתן היה לצפות כי מתקן חדש יעמוד בדרישות שנועדו לשמירת זכויות העצורים. למרות האמור, נבנו כל תאי המעצר ללא הפרדה בין השירותים לבין איזור השהייה. יצוין, כי קיימת מחיצה נמוכה הנמצאת מצדה האחד של האסלה, אך האסלה עצמה פונה לכיוון פתח התא ואין כל חוצץ בינה לבין הפתח. לפיכך, העצור המשתמש בשירותים חשוף לעיני כל השוהים בתא ולעיני העוברים ושבים. מדובר בפגיעה בוטה בפרטיותו של העצור.²¹⁸ מפקד המתקן מסר בעת הביקור, כי הוא מנסה לפתור באופן זמני את הבעיה בכך שהוא דואג להשאיר תא אחד ריק מדי יום לשימוש העצורים המבקשים לעשות את צרכיהם. הסדר זה איננו פותר את בעיית היעדר הפרטיות. כמו כן, סגל הליווי אינו פנוי בכל הזדמנות להוציא את העצור לתא אחר. העצורים עצמם מסרו למבקרים הרשמיים, כי לא ידעו כלל על אפשרות זו. מספר מצומצם של אסירים שידעו על האפשרות טענו, כי בקשתם לעבור לתא אחר לא נענתה.

יוער, כי היעדר הפרדה בין השירותים לאזור השהייה אף פוגעת בעצורים שומרי המסורת המעוניינים להתפלל. בביקור שנערך בבית המשפט העליון התלונן אחד העצורים, כי אין באפשרותו להתפלל ולהניח תפילין בשל הימצאותם של שירותים בתא.²¹⁹

ג.3. תנאים היגייניים ותברואתיים ירודים

ב-3 מתקני מעצר מתוך 12 מתקנים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, נמצא כי התנאים ההיגייניים והתברואתיים ירודים ומגיעים לכדי הזנחה של ממש.²²⁰

בית משפט שלום רחובות: מתקן המעצר ממוקם במבנה ישן ומוזנח. התאים אינם מתוחזקים כראוי ואינם נקיים.²²¹ העצורים טענו, כי הריח בחלק מהתאים קשה מנשוא ולעיתים הדבר גורם לסחרחורות ולתחושת מחנק.²²² יצוין, כי השירותים אינם מופרדים מאזור השהייה, דבר שאינו תורם לניקיון התאים.

בית משפט שלום רמלה: המבקרים התרשמו, כי במתקן המעצר שוררים תנאים תברואתיים קשים בכלל, ובתאים עצמם בפרט. תא 1 - הקירות והרצפה מעלים צחנה וזאת לאור העובדה, כי קיימת סתימה בשירותים

²¹⁵ בתגובת קצין ביקורת פנימית במשטרת ישראל מיום 27.2.06 נמסר, כי: "משטרת ישראל התריעה רבות על המצב העגום של השירותים בתאים השונים, על אי הנוחות שנגרמת לכל בייחוד לנשים הנאלצות להשתמש בשירותים שבתא הגברים... כידוע, האחריות לתחזוקה הנאותה של המקום מוטלת על הנהלת בתיהמ"ש אשר מתקצבת בחלקה ע"י המשטרה גם לנושאים אלה".

²¹⁶ מפקד המתקן וסגנו מסרו בתגובה במהלך הביקור, כי בעיות המים נובעות מתיקונים שנערכו בבית המשפט עצמו ואשר אינם בשליטתם.

²¹⁷ מפקד המתקן וסגנו מסרו בתגובה במהלך הביקור, כי נייר טואלט מחולק לכל עצור לבקשתו, וזאת מפאת הצפות רבות שנגרמו כתוצאה מזריקת כמות גדולה של נייר טואלט לבור הניקוז.

²¹⁸ המזכיר הראשי של בית המשפט המחוזי מסר בתגובה, כי אין מקום להתערבות במצב הקיים וזאת משיקולי בטיחות. עמדה זו נמסרה אף בפגישה עם נשיאת בית המשפט המחוזי. סני"צ יורם עדי מסר, כי אין בעיה ליצור את הפרדה הנדרשת מבלי לפגוע בשיקולי הבטיחות. יחד עם זאת, ומאחר ויצירת הפרדה כאמור משמעותה שינויים במבנה, האחריות לכך היא של הנהלת בתי המשפט והיא שאמורה לממנו.

²¹⁹ מפקד המתקן מסר בתגובה במהלך הביקור, כי ישנו תא אחד בו נבנה קיר הפרדה בגובה של מטר בין השירותים לתא. לטענת מפקד המתקן, תא זה הוכשר לצורכי תפילה באישור רב.

²²⁰ בית משפט שלום רחובות, בית משפט שלום ומחוזי ת"א, בית משפט שלום רמלה.

²²¹ רס"ר עוזי סיד, אשר ליווה את המבקרים הרשמיים במהלך הביקור, מצא לנכון להציג בפניהם בפתח הדברים את הבעייתיות הטמונה בכך שבית המשפט הינו בית משפט ישן, בצינו כי חרף עבודות אחזקה עיתיות המתבצעות בו (טיפול בסתימות, שיפוץ, צביעה וכד'), תאי המעצר שבו ישנים ואינם אסתטיים למראה.

²²² בתגובת סגנית נשיא בית משפט השלום ברחובות נמסר, כי הבינוי והציוד במתקן המעצר הם באחריות משטרת ישראל.

המצויים בתא ואינם מופרדים משטח השהייה. תא 2 – בתא ישנו בור המשמש כתחליף לפח, אליו נזרקים שאריות מזון, בדלי סיגריות וכל לכלוך אחר. מפאת הכלוך התא שורץ נמלים.

4.ג. תנאי אוורור ותאורה בלתי נאותים

ב-9 מתקני מעצר מתוך 12 מתקני מעצר שנבדקו, קיימת בעיית אוורור בחלק מהתאים²²³. ב-2 מתקנים אין תאורה מספקת²²⁴.

בית משפט שלום ומחוזי ת"א: תאי המעצר ממוקמים במרתף ואין בהם פתחי אויר ו/או מיזוג אויר. חלף פתחי האוורור מותקנות וונטות, אשר מרביתן אינן פועלות. מעבר לאמור, שוררת צפיפות גבוהה בתאי המעצר. כתוצאה מכך, שוררת תחושת מחנק קשה בתאים²²⁵.

בית משפט שלום רמלה: קיים מיזוג ברחבה הכללית של המתקן, אך לא קיימים פתחי אוורור המאפשרים לאוויר לחדור אל התאים. הוונטות המותקנות בתאים אינן פועלות. אין בתאים חלונות או אמצעי אוורור אחר. הצפיפות בתאים גבוהה²²⁶. משכך, שוררת תחושת מחנק קשה²²⁷. בנוסף נמצא, כי רוב רובם של התאים אפלים. **בית משפט שלום פתח-תקווה:** בתאי המעצר אין חלונות. האוורור מתבצע באמצעות וונטה ישנה וחלודה, אשר גודלה אינו עולה על 10 ס"מ. בשיחה שערכו המבקרים הרשמיים עם אחד העצורים, התלונן העצור כי הוא סובל מקשיי נשימה, שכן התא אינו מאוורר דיו²²⁸.

5.ג. קשיים במימוש זכות המפגש בין עורך דין ללקוח

ב-9 מתקני מעצר מתוך 12 מתקנים בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, המתקן אינו כולל חדר המיועד למפגש בין עורכי הדין לעצורים²²⁹.

מעבר לאמור, בכל מתקני המעצר, ללא יוצא מן הכלל, התעוררו בעיות שונות, המקשות על קיום המפגש בין עצורים לעורכי הדין.

בית משפט שלום כפר-סבא: במתקן אין חדר המיועד למפגש בין העצור לעורך דינו. בפועל הדרך לתקשורת בין עצור לסנגור היא דרך אשנב דלת תא המעצר. במצב זה השיחה אינה מתקיימת בפרטיות הנדרשת. במקרים מיוחדים מתקיים מפגש בפנינת הישיבה של השוטרים בין תאי המעצר או לחילופין במעבר בין אולמות. לעיתים אף נערכת השיחה כשהעצור אזוק לספסל במסדרון אולמות בית המשפט. מובן כי אין מדובר בפתרונות סבירים²³⁰.

בית משפט שלום נתניה: במתקן המעצר אין חדר המיועד למפגש בין העצור לעורך דינו. לאור האמור, השיחה מתקיימת בכניסה לחדר המעצר בנוכחות שוטרים, דבר הפוגע בפרטיותם של העצורים. במצב דברים זה, התנאים הפיזיים אינם מאפשרים הצגת מסמכים לעצורים וכו'. לעיתים מתקיימות השיחות במסדרונות בית המשפט בזמן הובלת העצורים לדיונים ולאחריהם. לאור מחסור בכוח אדם פגישות בין עצורים לעורכי הדין אינן מתקיימות או לחילופין מתאפשרות לזמן מצומצם בלבד²³¹.

²²³ בית משפט שלום רחובות, בית משפט שלום כפר סבא, בית משפט שלום נתניה, בית משפט שלום פתח תקווה, בית משפט שלום ומחוזי ת"א, בית משפט שלום רמלה, בית משפט ברח' שוקן ת"א, בית המשפט העליון.

²²⁴ בית משפט שלום רחובות, בית משפט שלום רמלה, בית משפט שלום ירושלים.

²²⁵ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 5.2.06 נמסר, כי: "במבנה כולו (לרבות תאי המעצר) פועל מיזוג אויר; יעילותן של "הוונטות" בתאים השונים פוחתת והולכת ככל ששוהים בהם יותר ויותר עצורים".

²²⁶ בתגובת סגנית נשיא בית משפט השלום ברחובות מיום 2.1.06 נמסר, כי: "במתקן מותקנים שני מזגנים. לפני כשנתיים נערכו במתקן שיפוצים. שיפוץ המתקן הוא באחריות המשטרה והאחרונה לא מצאה לנכון במועד עריכת השיפוצים להוסיף מזגנים".

²²⁷ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 27.2.06 נמסר, כי: "משטרת ישראל התריעה רבות על המצב העגום... וכן על האוורור הלקוי במתקן כולו. כידוע, האחריות לתחזוקה הנאותה של המקום מוטלת על הנהלת בתיהמ"ש, אשר מתוקצבת בחלקה ע"י המשטרה גם לנושאים אלה".

²²⁸ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת מיום 30.3.06 נמסר, כי: "התנאים הפיזיים במתקן, ובכלל זה איוורור, צפיפות, מקום מפגש עו"ד, אינם בשליטת מ"י מאחר והמבנה הוא של בית המשפט".

²²⁹ בית משפט שלום רחובות, בית משפט שלום כפר סבא, בית משפט שלום נתניה, בית משפט שלום פתח תקווה, בית משפט שלום ומחוזי ת"א, בית משפט שלום חדרה, בית משפט שלום רמלה, בית משפט שוקן ת"א, בית משפט שלום ירושלים.

²³⁰ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 23.4.06 נמסר, כי: "משטרת ישראל רואה "עין בעין" עם הסניגוריה הציבורית את המצוקה שנגרמת מהשימוש בתאי המעצר האלה ומעלה לעיתים ותכופות, לפני הנהלת בתיהמ"ש, את הצעותיה לפתרונה כדי שיתמש בהקדם האפשרי".

²³¹ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 23.4.06 נמסר, כי: "הדברים האלה מותנים בתנאים הפיזיים של המבנה שאינם באחריותה של משטרת ישראל".

בית המשפט העליון: בניגוד לרוב מתקני המעצר, במתקן בית המשפט העליון ישנם שני חדרי מפגש מרווחים, מוארים ומצוידים כנדרש. המבקרים התרשמו, כי החדרים משרים אוירה נעימה על הנוכחים וניתן לקיים שיחה תוך שמירה על פרטיות. דא עקא, ישנו קושי רב בקיום מפגש בין עורך הדין ללקוחו ביום הדין. לסניגוריה הציבורית הגיעו תלונות רבות של עורכי דין טרם עריכת הביקור הרשמי וכן במהלכו, בענין אפשרות למימוש פגישה עם לקוחות השוהים במתקן מעצר זה. עורכי הדין טענו, כי ביקשו להיפגש עם לקוחותיהם טרם הדין או אחריו, אך לא הוכנסו למתקן מנימוקים שונים²³². בעיה זו מעיקה במיוחד, בשל מבנה האולמות בבית המשפט העליון ונהלי העבודה שם, אשר אינם מאפשרים לשוחח עם העצור כשהוא מובא לאולם, לא לפני הדין ואף לא לאחריו. לטענתם, לעיתים הם ממתניים בפתח המתקן זמן רב מבלי שניתן להם מענה כלשהו. מפקד המתקן מסר במהלך הביקור, כי מפגש בין עורך דין ללקוחו יתאפשר "בהתאם ליכולת מבחינת כוח האדם וזמן ההגעה". התרשמות המבקרים הרשמיים הייתה, כי לא נעשה מספיק מאמץ כדי לאפשר את המפגש החשוב בין עורך הדין ללקוחו ביום הדין²³³.

בית משפט שלום ירושלים: נמצא, כי חדר הנועד לשמש למטרת מפגש בין העצור לעורך דינו משמש בפועל כמחסן. לאחר שהמבקרים הרשמיים הסבו את תשומת ליבו של מזכיר בית המשפט לכך, החפצים בחדר פונו. יחד עם זאת, החדר עדיין אינו ראוי לשמש למטרה זו יועד. מדובר בחדר קטן מאד (180/60 ס"מ). בחדר אין ציוד בסיסי כגון, תאורה, כסאות ושולחן. במהלך הביקור הגיע עורך דין פרטי למפגש עם לקוחו. השניים נאלצו לשוחח בחלל המצוי בין שני תאי המעצר, בהעדר כל פרטיות ובהעדר תנאים הולמים לקיום המפגש²³⁴.

6.ג. טיפול רפואי

במספר ביקורים עלה הנושא של מתן טיפול רפואי ראשוני לעצורים השוהים במתקן. בשיחות שערכו המבקרים הרשמיים עם צוות הליווי עלו בעיות הנוגעות לזמינות הטיפול הרפואי וכן למחסור בציוד עזרה ראשונה. **בית משפט שלום פתח-תקווה**: במתקן המעצר קיימת ערכה לעזרה ראשונה. במידה ועצור סובל מבעיה רפואית צוות המתקן מנסה לתת מענה לבעייתו באמצעות אותה ערכה. במידה ומדובר במצב חירום, ישנו לחצן מצוקה המזעיק את מאבטחי משמר בתי המשפט למרתף המעצר. במידת הצורך, שוטרי הליווי מזעיקים אמבולנס ומבצעים פינוי. יצוין, כי יש לעבור כברת דרך ארוכה על מנת להגיע למרתף בו ממוקם המתקן ולפיכך, קיים חשש, כי במצב חירום בעיית הגישה למתקן עלולה לעלות בחיי אדם. **בית משפט שלום רמלה**: במתקן המעצר אין ציוד רפואי או כל שירות רפואי אחר. כאשר ישנו עצור הסובל מבעיה רפואית, הנוהל הראשוני הנהוג במקום הוא לפנות לחובש של משמר בתי המשפט. במצב חירום צוות הליווי דואג להזעיק אמבולנס ולפנות את העצור בליווי שוטר. יצוין, כי יש לעבור כברת דרך ארוכה על מנת להגיע למרתף בו ממוקם המתקן ולפיכך, קיים חשש, כי במצב חירום בעיית הגישה למתקן עלולה לעלות בחיי אדם. מן הראוי, כי המתקן יצויד לכל הפחות בערכת עזרה ראשונה.

7.ג. הובלת עצורים לבתי המשפט ופיזורם למתקני הכליאה השונים

ב-6 מתקני מעצר מתוך 12 מתקנים שנבדקו, עלו קשיים שונים בענין הובלת העצורים לבתי המשפט ופיזורם למתקני הכליאה השונים לאחר תום הדין²³⁵. **בית משפט שלום פתח תקווה**: איסוף העצורים על ידי יחידת הליווי נעשה ממספר נקודות המרוחקות זו מזו. הדבר גורם למספר בעיות, כאשר העיקרית שביניהן היא איחור לדיונים. איסוף העצורים ממתקני הכליאה

²³² ביום הביקור מסרה עורכת דין לאחד המבקרים הרשמיים, כי ביקשה להיפגש עם לקוחה בשעה 08:25 בבוקר (למעלה מחצי שעה לפני מועד הדין) ונענתה בשלילה. גם לאחר הדין, בשעה 11:30, לא ניתנה אפשרות לעורכת הדין להיפגש עם לקוחה, שאינו דובר עברית כהלכה, ולהסביר לו את ההחלטה שניתנה בעניינו.

²³³ בתגובת קצין אג"מ נחשון מיום 8.11.05 נמסר, כי "מפגשים בין עו"ד לבין לקוחותיהם באגף המעצר בימ"ש העליון מתקיימים באופן שוטף וללא שום תקלה, כהוכחה לכך עד ליום זה לא נתקבלה שום תלונה או טענה מאף עו"ד בנושא זה וביחד עם זאת יש לציין כי הביקורים התקיימו ויתקיימו עפ"י נוהלי הביטחון בלבד".

²³⁴ בתגובת סגנית נשיא בית משפט השלום ירושלים מיום 11.4.06 נמסר, כי: "בסמוך לתאי המעצר הותקן חדרון קטן המיועד למפגשים אלה. מאחר שלא נעשה שימוש במקום על ידי הסניגורים, הכניסו פועלי הניקיון למקום כלי עבודה. בהוראת המזכיר הראשי פונה החדר וניתן לקיים בו מפגשים. המקום אינו אידיאלי אך התנאים בו מאפשרים שהיה של עצור וסניגור ופרטיות במהלך המפגש".

²³⁵ בית משפט שלום פתח תקווה, בית משפט שלום נתניה, בית משפט שלום ומחוזי חיפה, בית משפט שלום כפר סבא, בית משפט שלום חדרה, בית המשפט העליון.

השונים מתבצע בשעות הבוקר המוקדמות. העצורים מגיעים לבית המשפט בין השעות 09:30-10:00, זאת גם כאשר הדיון בעניינם קבוע לשעה 08:30 או, לחילופין, לשעות הצהריים. במצב דברים זה, נאלצים השופטים להמתין זמן רב לבואם של העצורים. יצוין, כי צוות הליווי התריע על הבעיה מספר פעמים וניסה להעלות פתרונות אפשריים לנושא. מעבר לאמור, פיזור העצורים נערך בד"כ באופן מרוכז מפאת מחסור בכוח אדם. לפיכך, שוהים העצורים במתקן עד שעות אחה"צ המאוחרות (17:00-18:30), זאת גם במקרים בהם הדיון בעניינם הסתיים בשעות הבוקר²³⁶.

בית משפט שלום נתניה: כוח האדם העובד במתקן זה הינו מצומצם (5 שוטרי ליווי) והמשימות המוטלות עליו מרובות. לאור האמור, נדרשים העצורים להמתין עד אשר כל העצורים השייכים לאותו מתקן מעצר יסיימו את הדיון בעניינם. במצב דברים זה, העצורים ממתינים זמן ממושך עד שניתן יהיה להובילם חזרה למקום מעצרם. לצורך המחשה יצוין, כי המבקרים הרשמיים עיינו ביומן הביקורות של המתקן ממנו עלה, כי אחד העצורים שהה במתקן 10 שעות²³⁷.

בית משפט שלום ומחוזי חיפה: עצורים המובאים מאזור הדרום מובלים יום קודם לבית מעצר ניצן. העצורים מגיעים למתקן ניצן בשעות הערב, לאחר שעברו במספר תחנות איסוף. ההסעה לבית המשפט בחיפה יוצאת ביום הדיון בשעה 04:00 לפנות בוקר ועוברת בבית מעצר קישון ומשם לבית המשפט. לעיתים יוצאת ההסעה ערב הדיון והעצורים נאלצים לבלות שעות ארוכות ולעיתים כל הלילה, בנסיעות מתישות ברחבי הארץ. במקרים רבים נמנעות מהעצורים ארוחות בשל כך. יצוין, כי מרבית העצורים מגיעים למתקן המעצר בשעות הבוקר המוקדמות (08:00 - 08:30 לערך) וזאת גם אם הדיון קבוע לשעות הצהריים. בהקשר זה יוער, כי מובן שאין באפשרותם של מתקני המעצר בבתי המשפט, מפאת היותם מתקנים המתוכננים לשהייה קצרה של עצורים, לאפשר לעצור לממש את כל זכויותיו לפי דין, כדוגמת שטח מחייה מסוים, הזכות להליכה באוויר הפתוח וכו'. במצב דברים זה, יש לשאוף, כי העצור ישהה במתקנים אלה תקופה קצרה ככל הניתן.

8.ג. הובלת עצורים במתקן המעצר וכבילת עצורים

ב-4 מתקני מעצר מתוך 12 מתקנים, בהם בקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, עלו קשיים שונים שעניינם הובלת העצורים בתחום מתקן המעצר עצמו²³⁸.

ב-7 מתקני מעצר מתוך 12 מתקנים שנבדקו, צוות הליווי אינו מקפיד על הכללים הקבועים בסעיף 9 לחוק המעצרים, שעניינם כבילת עצור במקום ציבורי²³⁹.

הסעיף האמור קובע, כי: "עצור לא יהיה כבול במקום ציבורי אלא לפי הוראות אלה...". מכאן, כי הכלל הינו אי כבילת העצורים, והחריג לכלל הוא כבילתם במקרים העונים על החריגים הקבועים בחוק. הלכה למעשה, בביקורות השונות הסתבר, כי מרבית העצורים מובלים כשהם כבולים בידיהם ו/או ברגליהם במסדרונות בית המשפט אל האולמות.

בית משפט שלום נתניה: העצורים נכבלים לרוב ברגליהם מייד עם הוצאתם מתא המעצר ועד הגעתם לאולם הדיונים.

בית משפט שלום פתח תקווה: למתקן יש כניסה חיצונית בלבד שהינה הכניסה הראשית לבית המשפט. הקצאת מקומות החנייה עבור רכבי הליווי איננה בלעדית ומקומות החנייה השמורים משמשים, בין היתר, את ניידות המשטרה והשופטים. לאור האמור, נאלצים שוטרי הליווי להחנות, לא אחת, את רכב הליווי במרחק רב מהכניסה לבית המשפט, דבר הגורם לכך שהעצורים מובלים כברת דרך ארוכה בשטח הפתוח לעיני כל כשהם

²³⁶ ראש הצוות מסר במהלך הביקור, כי ישנה עדיפות לפיזור העצורים מוקדם ככל שניתן, אך ברוב המקרים הדבר אינו מתאפשר. צוות הליווי התריע אף בענין זה וביקש להגדיל את מספר השוטרים במתקן, אך בשל מגבלות תקציביות הענין לא קודם.

²³⁷ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 23.4.06 נמסר, כי: "...על דעת שני הגורמים – בימ"ש ומשטרה – נעשה כל הזמן להקל על המצב אם במתן עדיפות לדיונים הקשורים לעצורים ואם בשילוחם המהיר של אלה שמשתחררים".

²³⁸ בית משפט שלום כפר סבא, בית משפט שלום פתח תקווה, בית משפט שלום חדרה, בית משפט שלום ירושלים.

²³⁹ בית משפט שלום נתניה, בית משפט שלום פתח תקווה, בית משפט שלום ומחוזי ת"א, בית משפט שלום חדרה, בית משפט שלום חיפה, בית משפט שלום כפר סבא, בית משפט שלום ירושלים.

כבולים באזיקים, דבר המהווה פגיעה חמורה בכבודם²⁴⁰. בעת הביקור הסב מפקד הליווי את תשומת לב המבקרים הרשמיים לכך שקיימת דלת נוספת למתקן שאינה בשימוש, הממוקמת בסמוך למסדרון המוביל לתאי המעצר ואשר בקרבתה קימת רחבה, בה ניתן להחנות את כלי הרכב. יתכן ומדובר בפתרון יעיל ומהיר לבעיה זו. העצורים מובלים ממתקן המעצר במרתף בית המשפט לאולמות הדיונים בשטחים המשמשים את כלל הציבור המבקר בבית המשפט, שכן אין דרך חלופית המשמשת להעברתם לאולמות. העצורים כבולים בידיהם וברגליהם. הוסבר למבקרים הרשמיים ע"י מפקד המתקן בעת הביקור, כי נוהל זה נובע מבעיות בטחון הקשורות, בין היתר, לתנאים הפיזיים הקיימים במתקן זה, למשל, העדר סורגים על החלונות המצויים לאורך מסדרון בית המשפט, דבר המעלה חשש לסכנת בריחה. לדברי מפקד המתקן מחסור בכוח אדם הינו סיבה נוספת לכך שיש לכבול את העצורים, שכן שוטרי הליווי נאלצים להעלות מספר עצורים בו זמנית לדיון, ואין ביכולתם להשתלט פיזית, במידת הצורך, על מספר עצורים שאינם כבולים. מפקד המתקן מסר בעת הביקור, כי במידה וישנה הכרות מוקדמת עם העצור וכאשר ידוע כי עצור אינו מהווה סכנה או כאשר מדובר בעצור בענייני הוצאה לפועל, צוות הליווי ימנע מלכבול את העצור.

בית משפט שלום חדרה: בעת הביקור מסר מפקד הליווי, כי התנאים האובייקטיביים אינם מאפשרים לו לקיים את דרישות החוק בענין כבילת עצורים. נמסר למבקרים הרשמיים, כי בפועל, ככלל, רוב העצורים מובלים כבולים באזיקים. לענין זה קיים יומן רישום בו מתעד האחראי החלטות הנוגעות לכבילת כל עצור ועצור. יצוין, כי עצורים המובאים בצווי הבאה אינם כבולים באזיקים. המבקרים הרשמיים התרשמו, כי קיימות בעיות אובייקטיביות קשות הקשורות למבנה בית המשפט, אשר אינן מאפשרות לקיים את הוראת החוק בענין כבילת עצורים²⁴¹.

בית משפט שלום חיפה: העצורים מובלים אל אולמות הדיונים כשהם כבולים. לטענת האחראי על המתקן, באולם הדיונים מוסרים האזיקים מן הרגליים, אלא אם כן מורה השופט להשאיר את העצור כבול. המבקרים הרשמיים מצאו, כי בפועל, המצב הינו בדיוק הפוך, קרי – מרבית העצורים נותרים כבולים, אלא אם נעשית פנייה מפורשת אל השופט וביהמ"ש מורה על כך²⁴². בחלק מהמקרים ישנן מעליות המשמשות להעברת העצורים אל אולמות הדיונים ובחלקם מובלים העצורים במסדרונות בית המשפט, אשר משמשים את כלל הציבור המבקר בבית המשפט. באשר להובלת העצורים שלא באמצעות המעליות הפנימיות, טען האחראי על המתקן, כי ככלל העצורים אינם נכבלים בדרכם לאולמות, אלא אם מדובר בעצור מסוכן או בעצור שיש לגביו מידע קונקרטי. הקביעה נעשית אף בהתחשב בחומרת העבירה המיוחסת לעצור. לטענת המבקרים הרשמיים, בפועל מרבית העצורים מובלים כשהם כבולים בידיהם וברגליהם במדרונות²⁴³. לטעמנו, מחסור בכוח אדם אינו מצדיק אי מילוי אחר הוראת החוק והפרת זכויות עצורים.

²⁴⁰ בתגובת ראש היחידה הארצית לביקורת משטרת ישראל מיום 30.3.06 נמסר, כי: "ממרחב שרון הודיענו כי הם פנו לוועדת התנועה העירונית בבקשה לשנות תמרוך המוצב במקום כך שרכב הליווי יוכל להתקרב למתקן ולהימנע מחיכוך מיותר של העצירים עם קהל באי בית המשפט".

²⁴¹ בתגובת סגן נשיא בית משפט השלום בחדרה מיום 4.1.06 נמסר, כי: "א... בעת שהבנין נבנה לפני כ-40 שנה, לא נלקח בחשבון שהוא ישרת אוכלוסיה כה גדולה וישרת 11 שופטים, כי אם מלכתחילה נבנה המבנה ל-4 שופטים בלבד וכיום יש בבית המשפט 11 שופטים. ב. העובדה שהמדרגות, הפרוזדור והרחבה משותפים לכל באי ביהמ"ש כולל שופטים, עובדי מזכירות, קהל ועצורים. לא ניתן להוביל עצורים כשהם לא כבולים מחשש של פגיעה בציבור על ידי העצורים. ג. המבנה כפי שהוא קיים היום אינו מאפשר כניסה נפרדת לעצורים והחלטה על כבילת העצורים נבעה עקב ניסיון בריחה של עצורים ונסיונות חוזרים ונשנים לקבל או למסור חומר חשוד. באולמות ביהמ"ש האזיקים מוסרים מידי העצורים. בנסיבות אלה אין לי אלא להודיעך שבאופק לא נראה פתרון שיבטיח מחד את זכויות העצורים ומאידך לשמור על בטחונם של השופטים, העובדים והקהל. התראנו לא פעם שעליית השופטים לאולמותיהם ולשכותיהם והירידה מהם אינה בטוחה וקיים חשש ממשי לפגיעה בחיי השופטים, אך דברינו לא נפלו על אוזניים קשובות".

²⁴² המבקרים הרשמיים נגשו עם האחראי על מתקן המעצר לאולם המעצרים והפנו את תשומת ליבו למצב הקיים בשטח כאמור.

²⁴³ בפגישה שנערכה עם נשיאת בית המשפט, שופטים נוספים ובעלי תפקידים רלוונטיים נוספים ביום 11.1.06 הבינו האחראים את עמדתם, לפיה לא ניתן משיקולים של בטחון הציבור שלא לכבול עצורים במהלך הובלתם במסדרונות בית המשפט. אחראי יחידת הליווי במחוז הצפוני של משטרת ישראל ציין, כי יש צורך בליווי של שני שוטרים לכל עצור, על מנת לעמוד בדרישות החוק, ומחסור בכוח אדם אינו מאפשר זאת. בהקשר זה, ציין כבוד השופט רון שפירא, כי לא אחת ועל מנת לאפשר שמיעת דיונים של מספר עצורים תוך התגברות על מחסור בשוטרי ליווי, הוא נוהג להורות לשוטרי הליווי להעלות את העצורים לאולם כבולים ברגליהם אחד לשני. השופט אף הוסיף וציין, כי במידת הצורך יכתוב החלטה שיפוטית בענין.

בית משפט שלום כפר סבא: העצורים מובלים ממקום חניית כלי הרכב אל מתקן המעצר במעבר צר שאינו מקורה ללא כל הגנה מפגעי מזג האוויר. יצוין, כי למעבר זה נפלט אף חום שמקורו במנועי המזגנים²⁴⁴. בעיה נוספת מתעוררת בכל הקשור להובלת עצורים מתאי המעצר לאולמות בית המשפט. דרך הגישה היחידה מתאי המעצר אל אולמות בית המשפט הינה המסדרון הפתוח לכלל קהל המבקרים בבית המשפט. מדי יום חוזר ונשנה מחזה מביש של עצורים כבולים באזיקים המובלים במסדרונות, חשופים לכלל הציבור המבקר בבית המשפט. מחזה משפיל זה פוגע בכבודם של העצורים. יתר על כן, הובלת העצורים בדרך זו יוצרת בעיות ביטחוניות קשות, שכן עקב הדוחק ישנו קושי למנוע כל מגע בין העצורים למכריהם ובכלל זה ניסיונות להעביר פריט זה או אחר ומניעת התקהלות מיותרת סביבם²⁴⁵.

בית משפט שלום ירושלים: אין הפרדה מבנית בין מתקן המעצר לבין מסדרונות בית המשפט. המתקן ממוקם סמוך לאחד המסדרונות של בית המשפט המשמש מדי יום למעבר עוברי אורח, אזרחים, שופטים, עורכי דין וכו'. תהליך הוצאתם של העצורים מתאי המעצר אל אולמות בית המשפט, כבילתם וניודם מתבצע למול אותם עוברי אורח. נאמר למבקרים הרשמיים, כי הדבר גורם לחיכוכים בלתי רצויים בין אזרחים לבין עצורים ולפגיעה בכבודם של העצורים. לענין כבילת עצורים נמסר למבקרים הרשמיים בעת הביקור, כי הנוהל הוא שמפקד בית המעצר או סגנו עוברים על רשימת העצורים, אשר עתידים להגיע למתקן המעצר ביום המחרת, ומחליטים מי מהעצורים ייכבל וכיצד. אנו מברכים על כך שבמתקן זה מצאו הממונים לנכון להקדיש זמן לנושא חשוב זה. עם זאת, לא ברור מהם הפרמטרים על פיהם מופעל שיקול הדעת כאמור. בהעדר שקיפות בנושא זה ישנו קושי אינהרנטי לבקר את הנעשה, ולבדוק אם במתקן זה מקיימים את מצוות המחוקק.

9.ג. שיחות טלפון

ממצאי הביקורים הרשמיים מצביעים על צורך בהסדרת סוגיית השימוש בטלפון במהלך השהייה במתקני המעצר בבית המשפט. המבקרים הרשמיים מצאו כי, ככלל, אין מאפשרים לעצורים לבצע שיחות טלפון ממתקני מעצר בבתי המשפט. עוד עלה במהלך הביקורים, כי מספר מתקני מעצר מאפשרים לעצורים לבצע שיחות בנסיבות שונות, כאשר השיחה נחוצה בעיניהם, או כאשר ישנו צו שיפוטי המורה להם לעשות כן. תקנה 10 לתקנות תנאי החזקה במעצר מסדירה את הזכות לשימוש בטלפון. מתקני המעצר בבתי המשפט מיועדים להחזקת עצורים המובאים לדיון בעניינם. בשונה ממתקני המעצר רגילים, הם אינם מיועדים לשהייה ממושכת של עצורים. לפיכך, ברור, כי אין יכולת לאפשר שיחות טלפון קבועות, כפי שניתן לעשות במתקני המעצר הקבועים. עם זאת, לטעמנו, מן הראוי, כי יקבע נוהל מוסדר ואחיד המפרט את הנסיבות המיוחדות בהן יתאפשר לכל עצור גם במתקני המעצר בבתי המשפט, לבצע שיחת טלפון במידת הצורך. כך למשל, ראוי לאפשר זאת במקרים הבאים: עצור אשר נדרש להפקדת ערובה בעקבות החלטת שחרור; עצור הנדרש ליצור קשר ראשוני עם עורך דין (כאמור בתקנה 10(ג) לתקנות הנזכרות) וכד'.

10.ג. אספקת מזון ושתיה לעצורים

ב-3 מתקני מעצר מתוך 12 מתקנים, בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית, התעוררו בעיות שונות הקשורות לטיב המזון, לכמות המזון המוקצה לכל עצור ובעיות שונות נוספות. **בית משפט שלום ומחוזי ת"א:** במתקן המעצר מוגשת ארוחת צהריים בלבד. בשל מחסור בשולחנות ובכסאות, נאלצים העצורים לאכול את ארוחת הצהריים על רצפת תא המעצר. לטענת העצורים, ישנו מחסור במזון המחולק בצורה מרוכזת (למשל לחם), שכן, לטענתם, צוות הליווי אינו מודע למספר המדויק של העצורים המצויים במתקן. חלק מהעצורים התלוננו על טיב המזון וציינו כי הם נמנעים מאכילתו. העצורים טענו עוד כי

²⁴⁴ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 23.4.06 נמסר, כי: "היות, כאמור, שזו הכניסה היחידה המיועדת לעצורים, אין מנוס מלהביאם דרכה ואולם רכב הליווי מתקרב בהילוך אחורי אליה ככל שניתן כך שהחשפותם לפגעי מזג האוויר היא מינימאלית".

²⁴⁵ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 23.4.06 נמסר, כי: "מתקן המעצר נבנה ללא גישה אחרת מהתאים לאולמות ואם מובלים עצורים כבולים, נעשה הדבר בהתאם לקריטריונים המחמירים של כבילתם במקומות ציבוריים".

הם נמנעים מלשתות מים מן הברזים בתא המעצר, שכן לא מסופקות להן כוסות שתייה והם חוששים להידבק במחלות. חשש זה נובע מן העובדה שהעצורים החולים אינם מופרדים מן הבריאים²⁴⁶.

בית המשפט העליון: משיחות שערכו המבקרים הרשמיים עם עצורים שונים ששהו במתקן המעצר בעת הביקור הרשמי, נודע לנו, כי אף לא אחד מן העצורים קיבל ארוחת בוקר ביום הביקור. בכך נמנעת מהעצורים זכותם לקבל, לכל הפחות, שלוש ארוחות ביום, כמעוגן בתקנה 8(א) לתקנות תנאי החזקה במעצר. לדברי מפקד המתקן וקצין אג"מ של יחידת "נחשון", האסירים והעצורים אמורים לקבל את ארוחת הבוקר במתקן ממנו הם מגיעים (לרוב ממעבר ניצן ברמלה). האסירים טענו, כי ארוחת הבוקר מוגשת במתקני הכליאה בשעה מאוחרת מזו בה הם יוצאים אל בית המשפט. קצין אג"מ יחידת "נחשון" מסר, כי הבעיה ידועה והסכים כי מוטל על שירות בתי הסוהר למצוא לה פתרון²⁴⁷.

בית משפט שלום ירושלים: באחד התאים במתקן זה אין ברז מים. לאור האמור, העצורים המעוניינים לשתות נאלצים להעביר לעצורים השוהים בתא המעצר השני כלי קיבול דרך הפתח המחבר בין שני התאים על מנת שאלו ימלאו עבורם את הכלי במים. בהעדר כלי קיבול ייתכן מצב בו עצור ישהה בתא שעות רבות מבלי כל אפשרות לשתות.

11.1. הפרדה

ב-8 מתקני מעצר מתוך 12 מתקנים שנבדקו נמצא, כי לא מתקיימת הפרדה בין עצורים מסוגים שונים ובין עצורים לאסירים, כפי שנדרש בסעיף 8 לחוק המעצרים.²⁴⁸

הסעיף הנזכר קובע, כי יש להחזיק עצור בנפרד מאסיר שנגזר דינו. עוד קובע הסעיף, כי יש להפריד בין עצור שטרם הוגש נגדו כתב אישום מעצור אשר הוגש כתב אישום נגדו זה מכבר. החריג לסעיף (סעיף 8(ג) לחוק הנזכר) קובע, כי ניתן שלא להחזיק עצור בנפרד כאמור, מטעמים של טובת העצור או טובת החקירה. הלכה למעשה, לא נשמרת ההפרדה כנדרש מטעמים שונים ואחרים, ובין היתר, מפאת התנאים הפיזיים של מתקני המעצר בבית המשפט.

בית משפט שלום נתניה: לא מתקיימת הפרדה בין עצורים שהוגש נגדם כתב אישום לבין עצורים, אשר טרם הוגש נגדם כתב אישום²⁴⁹. כמו כן, אין כל הפרדה בין עצורים לאסירים²⁵⁰.

בית משפט שלום ירושלים: במתקן שני תאי מעצר בלבד. לאור האמור ישנו קושי לקיים את ההפרדות הנדרשות לפי חוק. כך למשל, כאשר מגיע עצור, אשר נדרש להפרידו מיתר העצורים מסיבות אלו או אחרות (טעון הגנה, קטיין, נשים, חולים במחלה מדבקת וכד'), במצב בו המתקן מאוכלס בעצורים רבים יאלץ העצור לשהות במסדרון.

בית משפט שלום פתח תקווה: ההפרדות המתקיימות במתקן זה מבוססות על שיקולים שונים, לרבות: שיקולי בטיחות, הפרדה בין קטינים ובגירים וכד'. במתקן לא מתקיימת הפרדה בין שפוטים לעצורים. יצוין, כי לא מגיעים למתקן עצורי ימים ונשים. מפקד הליווי העלה בפני המבקרים הרשמיים את הקשיים הכרוכים בקיום ההפרדות לפי חוק. לטענתו, המצב הקיים אינו מאפשר לקיים הפרדות נחוצות אחרות, כגון הפרדה בין עצורים בריאים לחולים (במקרה זה הפרדה תעשה רק לאחר ברור עם רופא המאשר כי מדובר במחלה מדבקת).

²⁴⁶ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 5.2.06 נמסר, כי: "אי הנוחות באכילת הארוחות אף היא פועל יוצא מהצפיפות בתאים".

²⁴⁷ בתגובת קצין אג"מ "נחשון" מיום 8.11.05 נמסר, כי: "בבדיקה שנערכה עם סגן מנהל ניצן ומפקד המעבר בניצן עולה שכל אסיר/עצור ללא יוצא מן הכלל מקבל ארוחת בוקר בטרם יציאתו לליווי. את ארוחת הצהריים מקבל האסיר באגף בבית המשפט וזאת באחריות יחידת "נחשון", בעת החזרתו לבית הסוהר מקבל האסיר את ארוחת הערב ובכך נשמרת החובה לספק לאסיר שלוש ארוחות ביום".

²⁴⁸ בית משפט שלום כפר-סבא, בית משפט שלום נתניה, בית משפט שלום פתח תקווה, בית משפט שלום ומחוזי ת"א, בית משפט שלום חדרה, בית משפט רח' שוקן ת"א, בית משפט שלום ראשון לציון, בית משפט שלום ירושלים.

²⁴⁹ בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 23.4.06 נמסר, כי: "הפרדות בין עצורים מתבצעות, עקב כך, עפ"י התנאים והיכולת בהקפדה מתמדת לחיוניות שביניהן".

²⁵⁰ בתגובת סגנית נשיא בית המשפט בנתניה מיום 26.12.05 נמסר, כי: "אנו עדים בחודשים האחרונים לעלייה גדולה בכמות העצורים המובאים לבית המשפט כשעליה זו אינה זוכה לתגבור בכוח הליווי ולשינוי בתנאי החזקתם במעצר. רבים מן הליקויים המפורטים בדו"ח, הינם תוצאה של עליה זו בכמות העצורים. על כך, אף מצאתי לנכון, בטרם קבלת הדו"ח, להתריע בפני הממונה על ליווי העצורים במרחב שרון של משטרת ישראל".

בית משפט שלום חדרה : ההפרדות הנהוגות במתקן מבוססות על שיקולי בטיחות, צורכי חקירה, הפרדה בין בגירים לקטינים, הפרדה בין נשים וגברים וכד'. לא קיימת הפרדה בין עצורים שהוגש נגדם כתב אישום לעצורים שטרם הוגש נגדם כתב אישום. לא מתקיימת הפרדה בין אסירים לעצורים.

בית משפט ברח' שוקן תל-אביב : לא מתקיימת הפרדה בין עצורי ימים לעצורים עד תום ההליכים כדרישת החוק. מפקד ליווי הנוער מסר בעת הביקור, כי במקרים בהם דרושה הפרדה והנסיבות מאפשרות זאת, יועבר עצור קטין לתא אחר²⁵¹.

בית משפט שלום כפר-סבא : בעת נדרשת הפרדת חלק מאוכלוסיית העצורים לפי חוק, אין כל מענה אפשרי לכך במתקן מעצר זה. לעיתים מוחזקים עצורים אלו בחצר חיצונית החשופה לפגעי מזג האויר. לעיתים אוזקים את העצורים הללו לספסל המצוי במסדרון בית המשפט²⁵². לעניות דעתנו, אין מדובר בפתרונות מקובלים ויש למצוא פתרון מתאים לבעיה זו.

---

²⁵¹ בתגובת מבקר המשרד לביטחון פנים מיום 2.1.06 נמסר, כי: "קיימת הקפדה על ביצוע הפרדות בין סוגי העצורים השוהים בתאי המעצר ו-3 התאים שבמתקן המעצר נותנים מענה הולם לכך".

²⁵² בתגובת קצין הביקורת הפנימית של משטרת ישראל מיום 23.4.06 נמסר, כי: "אם עצור אזוק מוחזק מחוץ לתא, קורה זאת בגלל צפיפות מקסימלית בתאים, מסוכנותו והחשש לבריחה או בשל חשש לבטחונו והצורך בהפרדתו".

ד. סיכום ומסקנות

"כלל גדול בידינו, כי כל זכות מזכויות האדם באשר הוא אדם שמורה לו, גם כאשר נתון הוא במעצר או במאסר, ואין בעובדת המאסר בלבד כדי לשלול הימנו זכות כלשהי, אלא כאשר הדבר מחויב ונובע מעצם שלילת חופש התנועה הימנו, או כאשר מצויה על כך הוראה מפורשת בדין"²⁵³.

התמונה העולה מדו"חות הביקורת, שערכו אנשי הסניגוריה הציבורית בשנת 2005 בנוגע ל-32 ממתקני המעצר של משטרת ישראל היא, כי תנאי החזקתם של עצורים בישראל הנם קשים במידה הפוגעת בבריאותם ובכבודם ומנוגדים להוראות החוק.

כפי שנאמר במבוא לדו"ח זה, בעקבות פסקי-הדין שניתנו בעתירת רופאים לזכויות אדם ובעתירת לשכת עורכי הדין²⁵⁴, לפיהם, לא יאוחר מיום 1.6.2004, יינתנו לעצורים בכל מתקני המעצר והכליאה שבאחריות משטרת ישראל ושירות בתי הסוהר מלוא זכויותיהם על פי סעיף 9 לחוק המעצרים והתקנות לפיו, החובה להימנע מהלנת עצורים על הרצפה ללא מיטה מקוימת. מביקורים שנערכו בשנת 2005 במתקני כליאה רבים עלה, כי הלנת עצורים על רצפת התאים ללא מיטה כמעט ואינה קיימת עוד, ועל כך, כמובן, יש לברך.

יחד עם זאת, אנשי הסניגוריה הציבורית נתקלו בהפרות חמורות של ההוראה כי ינתנו לעצורים מלוא זכויותיהם, כאמור בסעיף 9 לחוק המעצרים והתקנות שהותקנו על-פיו. נוסף, כי מדובר בתופעה חמורה ומטרידה במיוחד, נוכח העובדה כי מדובר לא רק בהפרות לא רק של חוק המעצרים ותקנותיו, אלא גם באי מיילוי של פסק דינו של בית המשפט הגבוה לצדק בעתירת לשכת עורכי הדין, כפי שמפורט במבוא לדו"ח זה. כך, נתקלו אנשי הסניגוריה בהפרות של הזכות להליכה יומית באוויר הפתוח; בתנאי אוורור ותברואה בלתי סבירים, לפעמים עד כדי מחנק קשה, צחנה והמצאות חרקים למיניהם במתקנים; בפגיעה בזכותם של עצורים לקבלת מבקרים; בליקויים באיכות ובכמות המזון; בהפרת זכותם של עצורים לקבל טיפול רפואי מתאים ובהפרת זכותם של עצורים להיפגש עם עורך דין בתנאים ראויים וללא עיכובים.

עוד נתקלו אנשי הסניגוריה במתקני מעצר רבים בתנאים שהינם קשים מאוד, וזאת אף אם חוק המעצרים ותקנותיו לא קבעו קנה מידה מחייב לעניינם. כך, באשר לשטח הממוצע לעצור, הקטן משמעותית במרבית המקרים מהסטנדרט הקובע לגבי מתקנים חדשים, ובמידת האפשר לגבי מתקנים משופצים. מסיבה זו בתאי מעצר רבים אין ולו ריהוט בסיסי לשימוש העצורים; בתאים רבים אין כל הפרדה בין השירותים למקלחת, כשהעצור נאלץ להתקלח ממש מעל חור הניקוז המשמש כשירותי כריעה, מצב הפוגע באופן קשה בכבודו, ואף מהווה סכנה תברואתית; הוראות ההפרדה בין סוגי עצורים שונים אינן מקוימות במלואן, לרבות ההוראה המחייבת להפריד בין עצורים לאסירים אשר נגזר דינם.

חלק ממתקני המעצר בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית אכן עברו שיפוץ בשנים האחרונות, אך עדיין מופרות בהם זכויות בסיסיות של עצורים, המוקנות להם בחוק המעצרים ובתקנות המעצרים.

כפי שכבר הוסבר בדו"חות הקודמים ומודגש גם כעת, חלק גדול מן הבעיות במתקני מעצר משטרתיים, ובראשן בעיית הצפיפות, מחריפות בשל העובדה ששירות בתי הסוהר אינו קולט עצורים עד תום ההליכים ואסירים שפוטים (היינו: "חייבי שב"ס"), בשל עומס וצפיפות רבה הקיימת גם במתקניו הוא. נפקותה של תופעה זו כפולה: הן פגיעה בתנאים ובזכויות של העצורים שמקומם במתקני המעצר של משטרת ישראל, והן קיפוחם של העצורים והאסירים "חייבי שב"ס", שאינם מקבלים את התנאים להם הם זכאים, ואשר היו מקבלים אילו היו מועברים למתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר.

לענין זה יצוין, כי בשנה האחרונה אנו עדים להעברת מספר מתקנים שהיו באחריות משטרת ישראל לאחריות שירות בתי הסוהר. אנו מברכים על מגמה זו, שכן שירות בתי הסוהר הוא הגוף הייעודי להחזקת כלואים ולטיפול בהם.

²⁵³ בג"ץ 337/84 הוקמה ואח' נ' שר הפנים ואח', פ"ד לח(2) 826, 830.
²⁵⁴ ראו הערת שוליים 5.

באשר לתנאי הכליאה ב – 11 בתי סוהר, אשר נבדקו במהלך שנת 2005 על ידי אנשי הסניגוריה הציבורית, גם כאן אותרו מספר הפרות קשות של זכויות אסירים. התמונה המצטיירת בחלק מבתי הסוהר היא עגומה ביותר: צפיפות רבה; הלנת אסירים רבים על הרצפה; תנאים תברואתיים ירודים, לפעמים עד כדי סכנה ממשית לבריאותם של אסירים; תנאי אוורור בלתי נאותים; ליקויים באיכות המזון המסופק ובכמותו; אי הפרדה בין המקלחת לשירותים; קשיים במימוש ביקורי משפחות; פגיעה בזכות להליכה יומית באוויר הפתוח; בעיות במימוש הזכות למפגש עם עורכי דין; טענות בדבר העדר טיפול רפואי זמין; מערך תעסוקה בלתי מספק ועוד. לליקויים המתוארים הצטרפו תלונות של אסירים רבים בדבר יחס מזלזל, ואף אלימות של ממש מצד סוהרים כלפיהם.

יוטעם, כי אף שנוכחנו במרבית הביקורים כי קיים רצון טוב של האחראים על המתקנים ושל הצוות לפעול למען הכלואים ולשמור על זכויותיהם, באלו אין די. מענה לרבות מן הבעיות בתנאי החזקתם של עצורים ואסירים טמון בהשקעת משאבים מתאימים, וזאת באופן מידי.

נושא בעל חשיבות עליונה שיש לתת לו פתרון מידי הינו אלימות שנקטת כנגד אסירים. מדובר בהתייחסות הבעייתית מצד שרות בתי הסוהר והיחידה הארצית לחקירות סוהרים לטענות אנונימיות בדבר אלימות כתופעה, להבדיל מתלונות נקודתיות ומפורטות. עמדת שרות בתי הסוהר והיחידה הארצית לחקירת סוהרים היא כי במקרים בהם לא ניתן למסור פרטים מזהים של האסירים המתלוננים או של הסוהרים שנגדם מופנות התלונות, לא ניתן לבדוק תלונות אלו²⁵⁵. קשה לקבל טענה מסוג זה. לא יכולה להיות מחלוקת על כך שדווקא במקרים בהם מתלוננים האסירים על אלימות חוזרת ושיטתית מצד גורם זה או אחר, החשש כי יבולע להם כתוצאה ממסירת אינפורמציה לגורמים המבקרים, הוא טבעי ומוכן לחלוטין. כאשר ישנו חשש לקיומה של תופעת אלימות כלפי אסירים, שאינה תלונה נקודתית, ישנו צורך מידי ואף חובה להידרש לנושא ולבחון אותו לעומק. תלונות רבות לעיתים, מצד אסירים הכלואים באגפים שונים מצביעות על חשש אמיתי לקיומה של בעיה ומעלות את ההסתברות כי יש בהן ממש. לטעמנו, יש מקום למצוא פתרון מערכתי לטיפול בתלונות מסוג זה, שכן רק בקורת מתמדת תוכל למנוע התקיימותן של תופעות אלימות חמורות בבתי הסוהר.

בשנת 2005 ערכו אנשי הסניגוריה הציבורית, לראשונה, גם ביקורים רשמיים במתקני המעצר שבבתי המשפט ברחבי הארץ. מממצאי הביקורים ב-12 בתי משפט עולה תמונה קשה באשר לתנאי החזקה של עצורים ואסירים במתקנים אלו. בין היתר, נמצא כי הצפיפות השוררת בתאי המעצר הינה בלתי נסבלת; בחלק מן המתקנים תנאי התברואה ירודים עד מאד; ברוב רובם של המתקנים ישנה בעיה קשה של אוורור; במקרים רבים לא מיושמות הוראות חוק המעצרים הנוגעות לכבילת עצורים ועוד.

אנשי הסניגוריה הציבורית נוכחו לדעת, כי המודעות לבעיות שבמתקני המעצר בבתי המשפט קיימת. דא עקא, מציאת פתרון ראוי התגלתה כקשה להשגה, שכן נתקלנו במספר תגובות מטעם משטרת ישראל והנהלת בתי המשפט מהן עולה כי חלוקת האחריות בין גופים אלה אינה ברורה, וכל גוף רואה במשנהו אחראי על הנעשה במתקן. יתכן שחוסר בהירות זה גורם להנצחת הליקויים הקיימים. נראה, כי יש לשוב ולהגדיר באופן מפורש את האחריות בה נושא כל אחד מהגופים על מתקני הכליאה האמורים.

לא אחת עמדו בתי המשפט על חשיבות ההקפדה על תנאי כליאה הולמים של כלואים. בפסיקה שניתנה לאחרונה²⁵⁶ עמדה כב' השופטת פרוקצ'יה על כך שאין להקשות על אסיר את תנאי מאסרו כגמול או כנקמה על העבירות בגינן הוא נכלא, באמרה:

"התפיסה החוקתית המעגנת את זכויות האדם במעמד נורמטיבי עליון מקרינה ואוצלת גם על זכויות האדם של האסיר, ועל יכולתו לממשן במסגרת הכלא. ביסוד השיטה החוקתית בישראל מובנית ההנחה כי אין לשלול או לגרוע מזכויות יסוד הנתונות לאדם אלא אם כן קיים אינטרס נוגד מוכר, פרטי או ציבורי, רב משקל במידה כזו, המצדיק זאת. הנחה זו פועלת גם בתחום ענישת עבריינים. משמעותה היא כי ההגנה על זכויות אדם ניתנת גם לאסירים לאחר ענישתם, ופגיעה בהם אפשרית רק מקום שאינטרס ציבורי נוגד בעל משמעות כבדת משקל,

²⁵⁵ ראש יאח"ס בתגובתו מיום 6.2.06 ציין, כי "לא ניתן לגבות תלונות מאסירים שאינם מוסרים פרטים על האירועים, לא מזדהים בשמם. כידוע אותם מתלוננים יהיו גם עדים בבימ"ש בעת הצורך".
²⁵⁶ בג"ץ 2245/06 ח"כ נטע דוברין ואח' נ' שירות בתי הסוהר ואח' (טרם פורסם, ניתן ביום 13.6.06).

מצדיק זאת. פגיעה כזו מוכרת אך במידה הנדרשת לצורך השגת האינטרס הנוגד, ולא מעבר לכך...ראוי להדגיש כי ההגבלות על זכויות האדם המוטלות על ידי הרשות הציבורית לא נועדו להוסיף מרכיב ענישה לעונש שנגזר. תכליתן אינה להוסיף חומרה לגזירה העונשית שהוטלה על האסיר כמטרה העומדת לעצמה. מטרתן אינה לנקום באסיר על פשעיו, בגינם נגזר עליו עונש מאסר, או להקשות עליו את תנאי מאסרו, כגמול על מעשיו הנפשעים. מקום שזו תכליתן של ההגבלות, הן עלולות שלא לעמוד במבחן החוקתיות, משאין זו תכלית ראויה. הגבלה שאינה מתחייבת מהגשמת תכלית המאסר, ואינה נעוצה באינטרס ציבורי לגיטימי אחר, מהווה, הלכה למעשה, הטלת אמצעי ענישה נוסף על האסיר, בגין העבירה שבה הורשע. הגבלה כזו המוסיפה על מידת העונש שהושת על האסיר, חורגת מסמכות הגבלת זכויות האסירים המוקנית לשירות בתי הסוהר. היא חורגת מעקרונות הענישה הפלילית, ובראשם עיקרון החוקיות...לפיו אין עבירה ואין עונש עליה אלא אם נקבעו בחוק או על פיו".

לסיכום, למרות הפסקתה של תופעת הלנתם של עצורים על הרצפה, המצב במתקני הכליאה בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית בשנת 2005 רחוק עדיין מלהשביע רצון. מדוחו"ת אנשי הסניגוריה הציבורית עולה, כי אין המדובר בבעיות או בכשלים נקודתיים ומקומיים. לפנינו בעיה כלל-ארצית, המביאה לפגיעה יומיומית בזכויותיהם הבסיסיות של עצורים ואסירים, ולפגיעה בכבודם כבני אדם. מאחר ו"חומות הכלא אינן מפרידות בין העצור לבין כבוד האדם"²⁵⁷ – בעיה ארצית ורחבה זו מחייבת פתרון מערכתי כולל ומהיר.

---

²⁵⁷ בג"ץ 355/79 קטלן נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד לד(3) 294, 298.

ה. נספח

מתקני המעצר ובתי הסוהר בהם ביקרו אנשי הסניגוריה הציבורית בשנת 2005.
א. 32 בתי מעצר :

<u>תאריך הביקור</u>	<u>מתקן המעצר</u>
28/11/05	תחנת משטרת בית שאן
28/11/05	תחנת משטרת עפולה
7/12/05	תחנת משטרת זכרון יעקב
15/11/05	בית מעצר מגרש הרוסים
26/12/05	בית מעצר תחנת דוד
7/12/05	תחנת משטרת זבולון
14/9/05	תחנת משטרת משגב (סכנין)
13/12/05	תחנת משטרת מעונה
16/11/05	תחנת משטרת ראשון לציון
29/12/05	תחנת משטרת אשדוד
13/12/05	בית מעצר לכיש
23/8/05	בית מעצר שרון
26/12/05	תחנת משטרת עיירות
12/12/05	תחנת משטרת שדרות
8/8/05	תחנת משטרת חדרה
19/10/05	תחנת משטרת נהריה
11/10/05	תחנת משטרת נתניה
10/11/05	תחנת משטרת נתב"ג
19/10/05	תחנת משטרת כרמיאל
21/8/05	תחנת משטרת צפת
21/8/05	תחנת משטרת ראש פינה
15/8/05	תחנת משטרת עירון
3/3/05	תחנת משטרת טייבה
13/11/05	בית מעצר נגב
20/6/05	בית מעצר אילת
8/12/05	בית מעצר שפלה
10/1/06	תחנת משטרת בת ים
18/8/05	תחנת משטרת רמלה
25/8/05	תחנת משטרת חיפה
21/11/05	תחנת משטרת כפר סבא
7/12/05	תחנת משטרת טירת הכרמל
27/12/05	תחנת משטרת מעלה אדומים

ב. 11 בתי סוהר :

<u>תאריך הביקור</u>	<u>בית הסוהר</u>
15/12/05	בית סוהר שאטה
8/12/05	בית סוהר אוהלי קידר
15/9/05	בית סוהר אופק

23/8/05	בית סוהר מג"ן
18/8/05	בית סוהר נפחא
15/8/05	בית סוהר אשמורת
4/1/06	ביקור רשמי של אסיר
15/8/05	בית סוהר השרון
22/8/05	בית סוהר כרמל
15/12/05	ביקור רשמי של אסיר
21/8/05	בית סוהר מעשיהו
17/1/06	בית סוהר קישון
28/08/05	בית סוהר מגידו
29/8/05	

ג. 12 מתקני מעצר בבתי משפט :

תאריך הביקור

בית המשפט

22/9/05	שלום רחובות
22/9/05	שלום כפר סבא
11/10/05	שלום נתניה
27/12/05	שלום פתח תקווה
13/9/05	שלום ומחוזי תל אביב
8/8/05	שלום חדרה
22/9/05	שלום רמלה
27/9/05	מתחם שוקן תל אביב
10/8/05	בית המשפט העליון
10/10/05	שלום ראשון לציון
23/11/05	היכל המשפט חיפה
29/12/05	שלום ירושלים